

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ต้องการศึกษามูลของการสอนวิชาภาพพิมพ์พื้นฐานโดยใช้โมเดลชิปปาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอ โดยจัดไว้เป็นลำดับดังนี้

1. การสอนศิลปะระดับอุดมศึกษา
2. รูปแบบการสอนโมเดลชิปปา
3. หลักสูตรการเรียนการสอนในสถาบันราชภัฏ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การสอนศิลปะระดับอุดมศึกษา

บุคคลโดยทั่วไปเข้าใจว่า การสอน คือการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาโดยครูใช้วิธีการบอกให้นักเรียนท่องจำสิ่งต่างๆ เพื่อนำไปสอบต่อไป แต่ในวงการการศึกษาจะเข้าใจการสอนว่ามีได้ หมายถึงการบอกให้จำแต่เพียงอย่างเดียว การสอน คือวิธีการใดก็ตามที่ครูนำมาใช้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เรียกได้ว่าเป็นการสอนทั้งสิ้น ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้หลายทรรคนะ ดังนี้

กู๊ด (Good,1973) ได้ให้ความหมายของการศึกษาในแนวแคบและแนวกว้างไว้ว่า

1. การสอนในแนวแคบ หมายถึง การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนในสถาบันการศึกษา
2. การสอนในแนวกว้าง หมายถึง การจัดสถานการณ์การเรียนการสอน ซึ่งรวมถึง
 - 2.1 การปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างครูกับนักเรียน
 - 2.2 กระบวนการตัดสินใจในการวางแผนการออกแบบการสอน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับสถานการณ์การสอนและการเรียนรู้ต่างๆ
 - 2.3 การประเมินผล การออกแบบ การเรียนการสอนและการเผยแพร่

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) ได้ให้ความหมายของการสอน คือกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนด

จำเนียร ศิลปวานิช (2538) กล่าวว่า การสอน คือการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้ นักเรียนได้ปะทะ เพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น การสอนจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

สุมน อมรวิวัฒน์ (2533) อธิบายความหมายของการสอนไว้ว่า การสอน คือสถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปนี้เกิดขึ้น ได้แก่

1. มีความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับสิ่งแวดล้อม และครูกับนักเรียนกับสิ่งแวดล้อม
2. ความสัมพันธ์และปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่
3. ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531) ให้ความหมายของการสอนไว้ว่า การสอน คือการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้นักเรียนได้ปะทะเพื่อที่จะให้เกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น การสอนจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

ธวัชชัย ชัยจริยาภากุล (ม.ป.ป.) ให้คำจำกัดความไว้ว่า การสอนได้แก่การที่บุคคลหนึ่งหรือมากกว่านั้น (ครู) พยายามที่จะทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่าง (กิจกรรมการสอน) เพื่อให้บุคคลจำนวนหนึ่ง (นักเรียน) เกิดการเรียนรู้ (ผลที่จะให้บรรลุ) ในสิ่งที่มีประโยชน์และพึงประสงค์ (เนื้อหา)

สรุปได้ว่า การสอน คือการจัดสถานการณ์การเรียนการสอน โดยการพยายามที่จะทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่าง ซึ่งกิจกรรมนั้นประกอบไปด้วยการมีกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน การวางแผนการออกแบบการสอน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับสถานการณ์การสอนและการเรียนรู้ เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนด

องค์ประกอบของการสอน

การสอนจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายด้าน ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการสอน และมีส่วนส่งเสริมให้การสอนประสบผลสำเร็จได้ จัดเป็นองค์ประกอบของการสอนทั้งสิ้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของการสอนไว้ดังนี้

สไตเนอร์ (Steiner อ้างถึงในมะลิฉัตร เชื้ออานันท์, 2542) กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนการสอนว่า แบ่งออกเป็น 4 หน่วย คือ ครู (Teacher) นักเรียน (Student) เนื้อหาวิชาเรียน (Content) และสิ่งแวดล้อมทางการเรียน (Setting) โดยให้คำจำกัดความของทั้ง 4 หน่วยนี้ว่า ครู (Teacher) คือ บุคคลที่พยายามแนะนำบุคคลอื่นให้เกิดความรู้ นักเรียน (Student) คือ บุคคลที่พยายามเรียนรู้ภายใต้คำแนะนำของบุคคลอื่น หลักสูตรหรือเนื้อหาวิชาเรียน (Content) คือ สิ่งที่โครงสร้างของจิต (Mental Structures) จะต้องเกิดการสำนึกในด้านของการรู้คิด ความมุ่งมั่นหรือความรู้สึกลึกลับ สิ่งแวดล้อมทางการเรียน (Setting) คือ สิ่งแวดล้อมอื่นๆ นอกเหนือจากครูและนักเรียน ซึ่งอาจหมายถึงบุคคลอื่นๆ นอกเหนือจากครูและนักเรียน เช่น ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ เจ้าหน้าที่นักรักษาพยาบาล ชนิตของสถานศึกษาที่ๆ ศึกษา เช่น สถานศึกษาของรัฐบาลและเอกชน มหาวิทยาลัยเปิดหรือมหาวิทยาลัยปิด ระดับของการศึกษา เช่น ประถม มัธยม อุดมศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน

สุพิน บุญชูวงศ์ (2531) กล่าวถึง องค์ประกอบการสอนไว้ 3 ประการ ได้แก่ ครู นักเรียน และสิ่งที่จะสอน สรุปได้ดังนี้

1. ครู เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ขาดไม่ได้ บุคลิกภาพและความสามารถของผู้สอนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้สอนควรมีบุคลิกภาพที่ดีและรู้จักเลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้
2. นักเรียนหรือผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญเท่ากับผู้สอน ความสำเร็จในการศึกษาเป้าหมายสำคัญของผู้เรียน ผู้สอนจึงควรเป็นผู้แนะนำ และจัดมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด
3. สิ่งที่จะสอน ได้แก่ เนื้อหาวิชาต่างๆ ครูต้องจัดเนื้อหาให้มีความสัมพันธ์กัน น่าสนใจเหมาะสมกับวัย ระดับชั้น และสภาพแวดล้อมต่างๆ ของการเรียนการสอน

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบการเรียนการสอนเป็นการปฏิสัมพันธ์ที่สอดคล้องกัน ในส่วนประกอบสำคัญ 4 ส่วน คือ ผู้สอน ผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมทางการเรียนการสอน

อุทุมพร จามรมาน (2530) กล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนกับการสอนที่เกิดจากองค์ประกอบที่เชื่อมกัน 5 อย่าง คือ ระหว่างสภาพของผู้สอนกับผู้เรียน ระหว่างบุคลิกภาพและภูมิหลังของผู้สอนและผู้เรียน ระหว่างความรู้ของผู้สอนกับผู้เรียน ระหว่างการตั้งจุดมุ่งหมายใน

การสอนของผู้สอนกับการตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนของผู้เรียน ระหว่างพฤติกรรมของผู้สอนกับผู้เรียน และสภาพแวดล้อมในการเรียนและการสอน

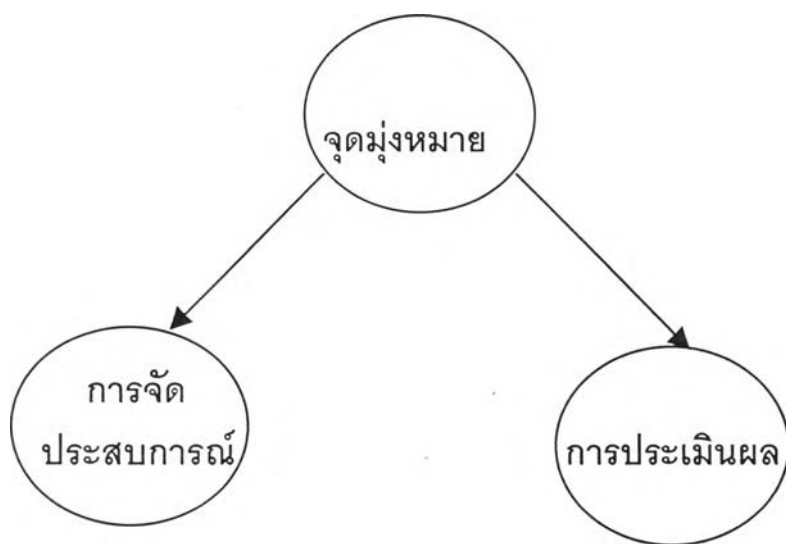
ลำพอง บุญช่วย (2530) กล่าวถึง องค์ประกอบการเรียนรู้การสอนไว้ 7 ประการ คือ ครู ผู้สอน ผู้เรียน หลักสูตร วิธีสอน วัตถุประสงค์ของการสอน สื่อการสอน การประเมินผล

ธวัชชัย ชัยจริยาภากุล (ม.ป.ป.) กล่าวว่าองค์ประกอบของการสอนที่สำคัญมีอยู่สามประการ คือ ครูผู้สอน ผู้เรียน และเนื้อหา ถ้าขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดไป การสอนก็จะเกิดขึ้นไม่ได้

ไพฑูริย์ สิลาร์ตน์ (2526) กล่าวว่า การสอนเป็นกระบวนการสามเส้าอันประกอบไปด้วย OLE ได้แก่

1. O = Objective = จุดมุ่งหมาย
2. L = Learning Experience = การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอน
3. E = Evaluation = การประเมินผล

รวมเรียกว่า "ไตรยางค์การสอน" ได้แสดงเป็นแผนภูมิไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 ไตรยางค์การสอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) กล่าวว่า องค์ประกอบการเรียนรู้การสอนสามารถแยกย่อยได้เป็น 2 ด้าน ได้แก่

1. ด้านองค์ประกอบรวม หมายถึง องค์ประกอบด้านโครงสร้างที่มาประกอบกันเป็นการสอน อันประกอบด้วย

1.1 ครู หรือผู้สอน หรือวิทยากร

1.2 นักเรียน หรือผู้เรียน

1.3 หลักสูตร หรือสิ่งที่จะสอน

2. ด้านองค์ประกอบย่อย หมายถึง องค์ประกอบด้านรายละเอียดของการสอน ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ จึงจะทำให้เป็นการสอนที่สมบูรณ์ ได้แก่

2.1 การตั้งจุดประสงค์การสอน

2.2 การกำหนดเนื้อหา

2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.4 การใช้สื่อการสอน

2.5 การวัดผลประเมินผล

อาจกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบการเรียนรู้การสอนได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้น คือผู้สอน ผู้เรียน จุดประสงค์ของการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอในรายละเอียด โดยเน้นความสำคัญของการเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติเป็นลำดับต่อไป

ด้านผู้สอน

องค์ประกอบที่มีความสำคัญประการหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอนก็คือ ผู้สอน เพราะผู้สอนทำหน้าที่สั่งสอนอบรมให้ศิษย์เป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีความคิดที่ดี และมีความประพฤติที่ดี ทั้งยังสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพได้ โดยไม่คำนึงถึงความยากลำบากใดๆ รวมทั้งเป็นผู้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน (จำเนียร ศิลปวานิช, 2538)

คิลโก้ (Kilgo, 1970) กล่าวถึงลักษณะและบทบาทของอาจารย์ผู้สอนที่ดีไว้ว่า ควรเป็นผู้ที่มีความสามารถใช้กระบวนการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพยายามทำความรู้จักกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล และต้องพยายามทำให้ผู้เรียนทำความรู้จักกันด้วย มีการวางแผนการสอนร่วมกับผู้เรียน มีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล และช่วยเหลือผู้เรียนได้โดยการจัดการเรียนการสอน ที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามความสามารถของผู้เรียน พร้อมทั้งใช้สื่อการเรียนการสอนและ

วิธีการสอนหลายๆ วิธี ทำในสิ่งที่เป็นไปได้จริงๆ โดยคำนึงถึงองค์ประกอบด้านเวลา ขนาดของชั้นเรียน และความสามารถที่แตกต่างกันมีความสุขกับการสอนและสนใจที่จะศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ คำนึงถึงการแสดงออกทางสีหน้าท่าทาง และน้ำเสียงรวมถึงบรรยากาศต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในห้องเรียน เข้าใจถึงวัตถุประสงค์การสอน และมีความพยายามให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแสวงหาความรู้ (Learn How to Learn) เป็นผู้มีความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ

ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2523) ได้กล่าวถึงลักษณะครูที่ดีไว้ดังนี้

1. ผู้สอนควรมีความรู้

- 1.1 มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน รู้ถึงเหตุผลที่มาของความรู้ มองเห็นความสำคัญ ความสัมพันธ์ของความรู้นั้น
- 1.2 ผู้สอนควรรู้จักผู้เรียน
- 1.3 ควรมีความรู้ในเรื่องการบริหารงาน โดยเฉพาะงานทางด้านวิชาการ การเตรียมการสอน การประเมินผล เป็นต้น

2. ผู้สอนควรมีความรักและความศรัทธา

- 2.1 ผู้สอนจะต้องมีความรักและความศรัทธาในตัวผู้เรียน พร้อมทั้งจะช่วยเหลือผู้เรียนอยู่เสมอ
- 2.2 ผู้สอนจะต้องมีความรักในวิชาที่ตนสอน
- 2.3 ผู้สอนควรมีความสามารถในการทำหรือปฏิบัติได้ดี

3. ผู้สอนควรมีทักษะอย่างเพียงพอในการดำเนินการสอน รู้วิธีจัดเตรียมการสอน การดำเนินการสอน การใช้สื่อการสอน เทคนิคในการจูงใจ เทคนิคในการให้คำปรึกษา

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) ได้กล่าวถึงลักษณะของครูผู้สอนว่า ผู้สอนมีบทบาทสำคัญที่สุดในการถ่ายทอดความคิด วิทยาการ และกระบวนการให้แก่ผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนย่อมเป็นผู้ที่จะทำให้การเรียนการสอนเกิดผลดีได้ ซึ่งส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้สอน คือ

1. บุคลิกภาพของผู้สอน หมายถึง การพูด เสียงที่พูด ความกระฉับกระเฉงในการพูด สำเนียงที่พูด หน้าตา กิริยาท่าทาง และการแสดงออกต่างๆ สุขภาพกาย สุขภาพจิต ทักษะติดต่อวิชาชีพ คุณธรรมจริยธรรม ความอดทน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความเสียสละและความขยันหมั่นเพียร
2. ความรู้ของผู้สอน ผู้เรียนย่อมคาดหวังไว้สูงว่าผู้สอนจะมีความพร้อมทางวิชาการ สามารถจะให้ข้อมูล สอน อธิบายหลักเกณฑ์ ทฤษฎีและข้อสงสัยต่างๆ ให้ผู้เรียนได้กระจ่างชัด ดังนั้นผู้สอนจะต้องมีความใฝ่รู้ ติดตามข่าวสารทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ มีความพร้อมที่จะสอน

3. วิธีการสอน การสอนที่ดีนั้นรวมถึงการที่ผู้สอนรู้จักวิธีการถ่ายทอดความรู้ ความคิดให้ผู้เรียน โดยใช้วิธีการแตกต่างกันออกไปอย่างเหมาะสมและน่าสนใจ ทำให้ผู้เรียนได้ความรู้ ความคิดตามความมุ่งหมายของผู้สอน นอกจากนี้ควรมีความเข้าใจต่อผู้เรียนตลอดจนความรัก ศรัทธาในวิชาชีพอาจารย์อีกด้วย

ไมเคิล จอห์น เอ (Michael, John A.,1983) กล่าวถึงคุณสมบัติและบทบาทของผู้สอน ศิลปะที่ดีว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่แสดงออกถึงความกระตือรือร้น ความตั้งใจ มีชีวิตชีวา กับการสอน เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีจิตใจพร้อมกับการเรียนรู้เรื่องใหม่ มีความเมตตา และอดทน ยืดหยุ่นต่อการแก้ปัญหา มีความไวต่อการรับรู้ สามารถจัดสรร ประสบการณ์ทางการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ตามโอกาสที่เหมาะสม สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้มีความสุขสนุกสนานในการเรียนด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีท่าทีอบอุ่นและมีอารมณ์ขัน มีทักษะในการถามตอบ สามารถเชื่อมโยงความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและสามารถอธิบาย ได้อย่างชัดเจน และมีความยุติธรรมในการประเมินผลการเรียนของผู้เรียนเป็นอย่างดี สำหรับ บทบาทของผู้สอนศิลปะนั้น ควรต้องมีความเข้าใจในปัญหาการทำงานของผู้เรียนศิลปะ (The Problem of the Artist) เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาด้านการถ่ายทอด การแสดงออก ทางความคิด การสื่อความหมายที่ผู้เรียนพยายามแสดงออก ผู้สอนจึงมีหน้าที่อันสำคัญที่จะต้อง ศึกษาหา ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เพื่อสามารถสร้างความเข้าใจที่กระจ่างชัดให้กับผู้เรียน ได้ เมื่อผู้เรียนประสบปัญหาหรือระหว่างปฏิบัติงาน และสามารถสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการ ทำงานศิลปะ (The Process of Creating Art) ผู้สอนมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจในกระบวนการทำงาน และรับรู้ว่าจะอะไรเกิดขึ้นบ้างในระหว่างการทำงาน มีอยู่ 5 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นสร้างแรงจูงใจ (Motivation)
2. ขั้นสร้างความมั่นใจในการแสดงออก (Confident in One's Ability to Express with Art Media)
3. ขั้นการให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปะ กระบวนการทำงานศิลปะ และวิธีการทำงานศิลปะ (Knowledge of Art Process and Procedure)
4. ขั้นการฝึกทักษะในการใช้สื่อทำงานศิลปะ (Skill in The Use of Media)
5. ขั้นการฝึกให้นักศึกษามีความสามารถในการประเมินความพยายาม และความสำเร็จ

ในผลงานของตนเอง (Evaluation of Efforts) ด้วยวิธีการต่างๆ คือ การหยั่งรู้ ความสมบูรณ์ทางเทคนิค การบรรลุผลในการแก้ปัญหาของการทำงาน ความสมบูรณ์ของการแสดงออกทางความคิดของผู้สร้าง ความพึงพอใจทางสุนทรียศาสตร์ และองค์ประกอบศิลป์ ความพึงพอใจทางสุนทรียภาพที่เกิดขึ้นตามความพอใจส่วนบุคคลเปรียบเทียบความสมบูรณ์ ทั้งทางด้านเทคนิค

และสุนทรียภาพของผลงานใหม่ให้มีความสมบูรณ์มากกว่างานชิ้นเดิม ผลงานชิ้นนั้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อีกแล้ว สิ่งที่ถูกเพิ่มเข้าไปเกินพอดีหรือเกินความคิดสำหรับการทำงานชิ้นใหม่

ปาสตัน (Paston, 1973) กล่าวถึงคุณลักษณะครูศิลปะที่มีประสิทธิภาพว่า ต้องมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ (1) มีความสามารถหยั่งรู้ และเข้าถึงผู้เรียน (2) มีความสามารถในการรับรู้ถึงความรู้สึกภายในของผู้เรียนได้ (3) มีความรู้ ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ (4) รู้คุณค่าของตนเอง และของผู้เรียน

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2530) กล่าวถึง คุณสมบัติในด้านต่างๆ ของผู้สอนศิลปะศึกษาไว้ว่า ควร มีรูปร่างหน้าตาดี เสียงดังฟังชัด สุขภาพพลานามัยดี สุภาพ มีอารมณ์ขัน ชอบความเป็นระเบียบ เข้าใจผู้อื่น มีความปรานีดี มีความยุติธรรมมีสติปัญญา ไหวพริบดี รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เข้าใจในตัวผู้เรียน สามารถแยกแยะความสามารถของนักเรียนแต่ละคนได้ ใช้สื่อทัศนูปกรณ์ อย่างสม่ำเสมอ รู้จักกระตุ้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ รู้จักสอนให้ผู้เรียนประเมินผลตนเอง เพื่อพัฒนาการด้านความคิดอารมณ์ และการแสดงออก

อุบล ตู้อินดา (2532) กล่าวถึง คุณลักษณะของครูศิลปะ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพ การสอนที่ดีว่า ควร มีพื้นฐานทางด้านวิชาศิลปะอย่างดี มีความชำนาญในวิชาศิลปะ รวมทั้งมีความรู้ในวิธีการ เทคนิคการสอน มีประสบการณ์ในการทำงาน มีสถานภาพทางสังคมที่ดี มีความรักในผู้เรียน วิชาศิลปะ และรักในการสอนศิลปะ ซึ่งพอจะแบ่งประเด็นหลักๆ คือ (1) มีความรู้ความสามารถ ความถนัดทางศิลปศึกษาโดยตรง (2) มีอารมณ์ คือ มีการผ่อนคลาย รู้จักใช้อารมณ์ที่เหมาะสม (3) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (4) มีความสามารถในการปรับปรุงพฤติกรรม

จากคุณสมบัติและลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้สอนดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปได้ว่าผู้สอน เป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการในตัวผู้เรียน ดังนั้นการที่จะเป็นผู้สอนศิลปะที่ดีได้ ต้องเป็นผู้ทรงความรู้ รวมถึงมีความประพฤติที่เหมาะสม กล่าวคือ ควรเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีการวางตัวที่เหมาะสม แล้วยังต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี ทั้งในภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ พร้อมทั้งสนใจศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติม นอกจากนี้ควรต้องมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้ รู้จักเลือกเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับวิชาและความสามารถของผู้เรียน

ด้านผู้เรียน

องค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอน คือ ตัวผู้เรียน เพราะถ้าผู้เรียนไม่มาเรียน หรือไม่มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน การถ่ายทอดหรือการเรียนรู้ย่อมไม่เกิดขึ้น ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องรู้จักและเข้าใจลักษณะและธรรมชาติของผู้เรียนเป็นอย่างดี จึงจะดำเนินการสอนได้ดีและมีประสิทธิภาพ

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2524) ได้อธิบายว่า ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีลักษณะที่ค่อนข้างเฉพาะ เป็นตัวของตัวเอง แม้จะไม่ใช่ว่าผู้ใหญ่เต็มที่ แต่ก็ไม่ใช่เด็กอีกต่อไป อายุส่วนใหญ่จะอยู่ระหว่าง 18 – 22 ปี คนในวัยนี้ตามทฤษฎีของเปียเจ็ทถือว่าเป็นวัยที่มีความเป็นผู้ใหญ่เต็มที่ เพราะได้ผ่านขั้น Formal Operations ซึ่งเป็นขั้นของการมีเหตุผล เป็นวัยที่มีความสามารถ มีความเข้าใจ และอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ ที่เป็นนามธรรมได้อย่างดี จึงอาจกล่าวได้ว่าความสามารถทางพุทธิปัญญา จึงพัฒนาเต็มที่และสูงพอที่จะเรียนรู้ และทำความเข้าใจกับของยากๆ ได้เป็นอย่างดี

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) กล่าวว่า ผู้เรียนระดับอุดมศึกษา เป็นผู้ที่อยู่ในระยะผู้ใหญ่วัยรุ่น จึงเป็นผู้ที่มีอารมณ์ผันแปรที่ต้องการคำแนะนำให้ปรับพฤติกรรมให้ถูกต้อง ในด้านการเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจบทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจความคิดที่มีอุดมการณ์ สนใจเรื่องที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปช่วยสังคมได้ ผู้เรียนระดับอุดมศึกษา มาจากทุกสารทิศ มาจากสิ่งแวดล้อม ทัศนคติ และวิถีชีวิตจากครอบครัวที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะพื้นฐานทางด้านวิชาการที่ได้รับมาจากโรงเรียนต่างๆ มีความแตกต่างกันมาก สติปัญญาส่วนใหญ่ก็อยู่ในระดับปานกลาง

ผดุง พรหมมูล (2538) กล่าวถึง คุณสมบัติที่สำคัญของการเป็นผู้เรียนศิลปะโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านทัศนศิลป์ว่า จะต้องเป็นผู้พร้อมที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองในหลายรูปแบบ และมีทัศนคติของคนยุคใหม่ที่ว่า "ชีวิต คือการเรียนรู้" สามารถเชื่อมโยงศิลปะกับศาสตร์ด้านอื่นๆ ได้อย่างประสานกลมกลืน มีความสามารถที่จะถ่ายทอดผลงานความคิดสร้างสรรค์ ออกมาได้อย่างมีเป้าหมาย สามารถแสดงภูมิปัญญาที่มีความเป็นตัวของตัวเอง กระบวนการเรียนต้องมีความสามารถที่จะบูรณาการรายวิชาต่างๆ ในเชิงความคิดรวบยอดมากกว่า รายละเอียดและรู้จักเลือกสาระสำคัญมาเป็นสิ่งเรียนรู้ เป็นนักปฏิบัติที่สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติได้ มีความสามารถในการแสวงหาเครื่องมือทางศิลปะที่จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้อ และการดำเนินชีวิตตามความจำเป็น

ไมเคิล จอห์น เอ (Michael, John A.,1983) กล่าวถึงลักษณะของผู้เรียนศิลปะ โดยจำแนกตามลักษณะการถ่ายทอดทักษะทางการทำงานศิลปะ แบ่งออกเป็น 4 ชั้น คือ

1. ผู้เรียนแบบปฏิบัติเชิงกล (Mechanical Orientation) มีลักษณะการทำงานแบบใช้มือมากกว่าความคิด มักทำงานศิลปะแบบเป็นขั้นตอน (Step by Step) ด้วยเครื่องมือทางศิลปะที่จำกัดการทำงานอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเป็นระบบมากจนเกินไป ทำให้ผลงานที่ออกมาขาดความงามทางสุนทรียภาพ เป็นเพียงผลงานที่แสดงออกทางด้านเทคนิคมากกว่า
2. ผู้เรียนแบบปฏิบัติอย่างอิสระ (Primitive Orientation) เป็นลักษณะของผู้เรียนที่แสดงออกในงานด้วยรูปทรงที่ดูเรียบง่าย โดยไม่คำนึงถึงสัดส่วนที่ถูกต้อง ต้องการที่จะแสดงออกแบบลองผิดลองถูก (Trial and Error) มากกว่าจะคำนึงถึงความถูกต้องตามเกณฑ์
3. ผู้เรียนแบบปฏิบัติด้วยปัญญา (Intellectual Orientation) การทำงานของผู้เรียนในลักษณะนี้ จะคำนึงถึงความสมบูรณ์ของรูปแบบ วิธีคิดและทักษะการแสดงออกให้เห็นถึงความสามารถในเชิงทักษะจนขาดการแสดงออกทางด้านความรู้สึก
4. ผู้เรียนแบบปฏิบัติตามสัญชาตญาณและอารมณ์ (Intuitive Emotional Orientation) ผู้เรียนลักษณะนี้เป็นผู้มีความสามารถในการทำงานมีความเชื่อมั่นในตนเองสูง สามารถสร้างผลงานให้เกิดความเคลื่อนไหวตามความรู้สึกได้ด้วยตนเองไม่ต้องอาศัยคำแนะนำจากอาจารย์ผู้สอน

อาจกล่าวได้โดยสรุปเกี่ยวกับผู้เรียนจากข้อมูลข้างต้นได้ว่า ผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีลักษณะที่ค่อนข้างเฉพาะเป็นตัวของตัวเอง ในด้านการเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจ บทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจความคิดที่มีอุดมการณ์ มีความสามารถที่จะบูรณาการรายวิชาต่างๆ ในเชิงความคิดรวบยอดมากกว่ารายละเอียด และรู้จักเลือกสาระสำคัญมาเป็นสิ่งเรียนรู้ เป็นนักปฏิบัติที่สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติได้ ตลอดจนมีความสามารถในการแสวงหาเครื่องมือทางศิลปะที่จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามความจำเป็น

ด้านจุดประสงค์การสอน

จุดประสงค์การสอน เป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง เปรียบเสมือนหางเสือของเรือที่กำหนดทิศทางในการแล่นเรือให้มุ่งหน้าไปในทิศทางที่ต้องการ การสอนที่ไม่มีการกำหนดจุดประสงค์ของการสอนที่แน่นอน ก็เหมือนกับเรือที่แล่นไปโดยไม่มีหางเสือ เรือจะแล่นไปในทิศทางใดก็ขึ้นอยู่กับทิศทางลมและแรงคลื่นที่พัดพาไป ในการสอนแต่ละครั้งถ้าครูผู้สอนได้กำหนดจุดประสงค์ในการสอนไว้อย่างชัดเจน จะทำให้การสอนดำเนินไปด้วยดี และได้ผลตามที่ต้องการ (ลำพอง บุญช่วย, 2530)

จากความสำคัญของจุดประสงค์การสอนดังกล่าว จึงมีนักการศึกษาให้ความหมายของจุดประสงค์การสอนไว้ดังนี้

สุพิน บุญชูวงศ์ (2530) ให้ความหมายของจุดประสงค์การสอนว่า คือข้อความที่ระบุคุณลักษณะของการเรียนรู้ และความสามารถที่ครูต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียน หลังจากที่นักเรียนได้ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนในบทหนึ่งๆ แล้ว

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540) กล่าวว่า จุดประสงค์การสอน คือข้อความระบุพฤติกรรมของผู้เรียนตามที่คุณสอนคาดหวังให้เกิดขึ้น หลังจากที่ผู้เรียนได้ผ่านการเรียนการสอนแล้ว

วิชัย วงศ์ใหญ่ (2537) กล่าวว่า จุดประสงค์การสอน คือ ความคาดหวังของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ต้องการพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นจุดประสงค์การสอนจึงมีความชัดเจนกว่าจุดประสงค์ของหลักสูตรและในรายวิชา จุดประสงค์จะระบุว่า จะให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับใด เพื่อที่จะสามารถทำการประเมินตรวจสอบได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น เป็นไปตามเป้าหมายจริงหรือไม่ ถ้าไม่เป็นไปตามเป้าหมายจะมีวิธีการตรวจสอบปรับแก้กระบวนการเรียนการสอนที่ตรงจุดใดจุดหนึ่ง

ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) ยังได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติไว้ว่า

1. ให้ผู้เรียนรู้จักคุ้นเคยกับเครื่องมือ และอุปกรณ์ที่สำคัญ
2. ให้ผู้เรียนได้คุ้นเคยกับการวางแผนเตรียมการ และทดลองใช้เครื่องมือปฏิบัติการ และการฝึกปฏิบัติต่างๆ
3. เพื่อฝึกฝนและพัฒนาความสามารถในการสังเกต รวบรวมและตีความข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากห้องปฏิบัติการหรือการฝึกปฏิบัติต่างๆ
4. เพื่อฝึกฝนและพัฒนาความสามารถในการเสนอรายงานผลการฝึกปฏิบัติที่ดี และมีความเหมาะสม
5. เพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการรวบรวมและสัมพันธ์แนวคิด หลักการและความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อมองเห็นภาพรวมของวิชานั้นๆ
6. เพื่อประยุกต์หลักการทั่วไปเข้ากับสถานการณ์จริงในห้องทดลอง หรือการปฏิบัติภาคสนามอื่นๆ
7. เพื่อให้เห็นปัญหาและพิจารณาถึงทางเลือกในการดำเนินงานปฏิบัติสิ่งต่างๆ

8. เพื่อให้รู้จักวิเคราะห์ผลของการฝึกต่อสมมติฐานที่ตั้งไว้ และวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นกับการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

9. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาทัศนคติที่ดี และก่อให้เกิดความภูมิใจในอาชีพด้านต่างๆ

สำหรับการเรียนการสอนศิลปะนั้น มีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าทดลองและสามารถนำศิลปะไปใช้เป็นเครื่องมือให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชีวิตด้านอื่นๆ (Lowenfeld and Brittain ,1975) ซึ่งสอดคล้องกับ สันติ คุณประเสริฐ (2535) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์การสอนศิลปะว่า เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากขั้นตอน การค้นคว้าทดลองทำ ซึ่งประสบการณ์ที่ได้จากการทดลองทำดังกล่าว จะฝังแน่นและเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

สุลักษณ์ ศรีบุรี (2536) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนศิลปะว่า เพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยและประสบการณ์ให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนพหุปัญญาและเจตคติให้เจริญงอกงามไปพร้อมๆ กัน โดยมีความมุ่งหวังว่าผู้เรียนจะมีนิสัยช่างคิด ช่างสังเกต รู้จักพิจารณา มีใจรักและชื่นชมในงานศิลปะ รักการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยการทดลอง และฝึกประสบการณ์

ในด้านจุดประสงค์การสอน อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า จุดประสงค์การสอน คือความคาดหวังของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ และสามารถให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับใด เพื่อที่จะสามารถทำการประเมิน ตรวจสอบได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น เป็นไปตามเป้าหมายจริงหลังจากที่ผู้เรียนได้ผ่านการเรียนการสอนแล้ว

ด้านเนื้อหาวิชา

การสอนในระดับอุดมศึกษานั้นเนื้อหามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะสถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งความรู้ เป็นสถานที่ที่กระแสน้ำแห่งความรู้ไม่มีวันหยุดนิ่ง (ไพฑูรย์ ลินลารัตน์, 2524)

กาเย่ (Gagne ,1974) ให้ความหมายว่า เนื้อหารายวิชา หมายถึงสาระการเรียนรู้และประสบการณ์ในการเรียนรู้ เนื้อหารายวิชาที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์แบ่งออกได้เป็นหลายลักษณะ เช่น (1) ข้อมูลที่เป็นความรู้ (2) เจตคติ (3) ทักษะ

อ้าง บัควี (2532) กล่าวว่า เนื้อหาวิชาหมายถึง ข้อมูล ความรู้หรือสิ่งอันเป็นสาระ ซึ่งได้ถูกเลือกสรรจากวิชาต่างๆ ซึ่งเมื่อนำมาให้ผู้เรียนจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

ในส่วนของเนื้อหาวิชาศิลปะนั้น เป็นวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาทักษะในด้านต่างๆ เช่น เรื่องความคิด การแสดงออก การสร้างสรรค์ มีกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ (เกษร ธิตะจारी, 2542) ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อและระบบประสาทในการทำงานศิลปะ และเป็นการเลือกตอบสนองสิ่งเร้าได้ถูกต้องรวดเร็ว โดยการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายได้รวดเร็ว แน่นอน แม่นยำและเที่ยงตรง รวมถึงการคาดคะเนอย่างตรงเป้าหมาย (อุบล ตูจินดา, 2532)

กิจกรรมการเรียนการสอน

ในการสอนย่อมมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้เรียนจะบรรลุผลได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้สอน เป็นประการสำคัญ กิจกรรมการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบและวิธีการ ผู้สอนจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจจึงจะจัดกิจกรรมได้ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะให้ประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2540)

กิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การดำเนินการต่างๆ ในโรงเรียน ทั้งโดยครูอาจารย์ และนักศึกษา เช่น การสอนให้นักเรียนค้นคว้าอภิปราย การบรรยาย การสาธิต การปฏิบัติงาน การศึกษานอกสถานที่ และการทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท (दनัย ไซโยธา, 2543) อันเป็นเทคนิควิธีสอน หรือกลวิธีที่ผู้สอนเลือกใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งการใช้จะต้องให้เหมาะสมกับวัย สภาพพื้นฐาน และลักษณะเนื้อหาวิชา โดยการกำหนดกิจกรรมในแต่ละเนื้อหาแต่ละหน่วยย่อย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดลักษณะพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของการสอน หรือจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (วิรัช วรรณรัตน์, 2539)

ฮับบาร์ด (Hubbard, 1969) กล่าวว่า การดำเนินการสอนจะเกิดผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับการเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนนั้นๆ ด้วย ฮับบาร์ด ได้แบ่งวิธีการสอนศิลปะออกเป็น 3 วิธี คือ

1. การวางแผนการสอนเป็นรายบุคคล (Planning Instruction the Individual) เป็นรูปแบบการสอนที่ได้รับการวางแผนให้มีความยืดหยุ่นหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ไม่ว่าเป็นจำนวนของผู้เรียนและช่วงเวลาของการเรียนขึ้นอยู่กับผู้สอนจะพิจารณาความจำเป็น การสอนแบบนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างมีอิสระตามความสามารถของแต่ละคน ฉะนั้น รูปแบบวิธีการสอนจึงเป็นรูปแบบที่มีความอิสระอย่างแท้จริง

2. การสอนเป็นคณะ (Team Teaching in Art) การสอนเป็นคณะอาจเป็นที่ไม่พึงพอใจ ในระยะแรก ทั้งนี้เพราะผู้สอนศิลปะและการสอนศิลปะมีลักษณะเฉพาะตัวสูง เมื่อไรก็ตามที่มี การสอนเป็นทีมจริงๆ ขอบเขตของวิชาจะถูกแบ่งและภาระหน้าที่การสอนที่แตกต่างกัน จะถูกแทน ที่ด้วยบุคคลแต่ละคน คนหนึ่งอาจสอนวาดเส้น อีกคนหนึ่งอาจสอนงานฝีมือ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ จากทั้ง 2 คน การสอนแบบคณะจะมีการแนะนำอย่างเป็นลำดับ ผู้สอนแต่ละคนมีทักษะเพียงพอที่ จะสร้างคุณค่าทางการสอน และผู้เรียนก็จะได้รับการเรียนรู้ที่ไม่จำกัด สอดคล้องกับประสบการณ์ ทางศิลปะ นอกจากนี้ก็ยังทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบผู้สอนในรูปแบบที่ต้องการและยังทำให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้ได้เร็วยิ่งขึ้นด้วย

3. การสอนโดยใช้สื่ออุปกรณ์ทางเทคโนโลยี (Mechanical Devices for Art Instruction) เป็นการสอนโดยใช้อุปกรณ์การสอนเป็นเครื่องกลประกอบ เช่น การใช้เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉาย ภาพข้ามศีรษะ โทรทัศน์ หรือปัจจุบันมีการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

ไมเคิล จอห์น เอ (Michael, John A., 1983) ได้แบ่งวิธีการสอนศิลปะภาคปฏิบัติออกเป็น 3 แบบ ดังนี้คือ

1. การสอนแบบบอกโดยตรง (Direct Method) เป็นวิธีการสอนแบบที่ผู้สอนบอกให้ ผู้เรียนทำโดยตรง ให้ผู้เรียนปฏิบัติหรือทำตามคำแนะนำของผู้สอนด้วยวิธีการลอกเลียนแบบ จากหนังสือ จากแบบจำลอง จากแบบที่ผู้สอนเขียน หรือจากของจริง เช่น ดอกไม้ ใบไม้ ทิวทัศน์ ฯลฯ การสอนแบบนี้เป็นการสอนตามทฤษฎีเหมือนจริงไร้มายา (Naive Realism) คือ การถ่าย ทอดตามธรรมชาติที่เด็กรับรู้ ตามวุฒิภาวะของวัย โดยมีได้มีความรู้ในด้านศิลปะมาก่อน การสอน ด้วยวิธีการนี้มีความเชื่อพื้นฐานว่าผู้เรียนจะเกิดความคิดสร้างสรรค์ขึ้นได้เอง เมื่อได้เห็นและลองทำ ตามแบบอย่างหลายๆ ครั้ง และเมื่อผู้เรียนเรียนรู้ไปถึงจุดที่เกิดความคิดสร้างสรรค์นั้นก็แสดง ออกมาอย่างอิสระ วิธีการสอนแบบนี้เหมาะสมกับผู้เรียนที่เพิ่งเริ่มเรียน และยังไม่มีความคิดใดๆ การได้เห็นแบบอย่างและการเรียนรู้ถึงหลักเกณฑ์การใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์ต่างๆ ตามคำบอก เล่าของ ผู้สอนเป็นการปูพื้นฐานความรู้ และได้ปฏิบัติตามซ้ำๆ หลายครั้งจะทำให้ผู้เรียนเกิด แนวความคิดสร้างสรรค์ของตนเองออกมา การสอนด้วยวิธีการแบบนี้ บางครั้งผู้สอนไม่ยอมให้ผู้ เรียนแสดงออกตามความคิดสร้างสรรค์ของตน จนอาจจะกลายเป็นวิธีบั่นทอนศิลปะให้ตกต่ำลง ในตัวของผู้เรียน เพราะไม่มีโอกาสที่จะแสดงออกทางด้านความคิดสร้างสรรค์และเป็นตัวของ ตัวเอง

2. การสอนแบบการแสดงออกอย่างเสรี (Free Expression Method) เป็นวิธีการสอนที่มีความตรงกันข้ามกับวิธีการสอนแบบแรก คือ เป็นวิธีที่ปราศจากการบังคับควบคุม ผู้เรียนจะได้รับอิสระในการทำงานอย่างเต็มที่ตามความพอใจของตัวเอง วิธีนี้ยึดกระบวนการมากกว่าการผลิต เป็นวิธีการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเพลิดเพลิน และเกิดความสนใจที่จะเรียนในระยะเริ่มต้น ก่อนที่จะเริ่มสอนเนื้อหาสาระหรืองานที่เป็นชิ้นงานในโอกาสต่อไป

3. การสอนแบบมีความมุ่งหมายในการเรียน (Meaningful Art Education) เป็นวิธีการสอนศิลปะที่ให้ผลเป็นที่พึงพอใจ เพราะผู้เรียนจะมีเสรีภาพอย่างเพียงพอ ในด้านอารมณ์และความคิด การสอนศิลปะแบบนี้ขึ้นอยู่กับหลัก 2 ประการคือ การกระทำนั้นต้องมีความมุ่งหมายเป็นสิ่งสำคัญ และต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล การสอนศิลปะแบบมีความมุ่งหมายนี้มีเป้าหมายเพื่อให้ศิลปะมีความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะกับสังคม ในด้านการสอนต้องการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้สึกในสิ่งที่ดีงามเป็นรายบุคคล และรู้จักคุณค่าของศิลปะที่มีต่อสังคม ต้องการให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในความรู้สึกของวัตถุและรูปทรง โดยสนับสนุนให้ทำงานจนประสบผลสำเร็จ ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้รู้จักความหมายในสิ่งที่ตนเองเขียนมากกว่ากฎเกณฑ์ในการเขียนภาพนั้นๆ แต่การที่ผู้เรียนจะสามารถแสดงความหมายของภาพได้ดีนั้น ผู้สอนจะต้องจัดประสบการณ์ให้ตรงกับความมุ่งหมายที่ต้องการให้ผู้เรียนแสดงออก ประสบการณ์นั้นอาจจะนำมาแสดงเป็นภาพหรือการปั้น ความรู้สึกในการสร้างสรรค์ของผู้เรียนก็จะแสดงออกมาเมื่อสามารถปฏิบัติงานได้ ก็จะสามารถสร้างรูปอย่างมีความหมายได้

ไมเคิล จอห์น เอ (Michael, John A.,1983) ได้จำแนกวิธีการสอนตามระดับความสามารถของผู้เรียนไว้ 5 วิธี ดังนี้

1. การสอนแบบปฏิบัติตามคำสั่ง (Authoritarian – Dictatorial Method) เป็นวิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานตามคำสั่งอย่างเป็นลำดับขั้นตอน วิธีการนี้เหมาะสำหรับการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนที่มีทักษะค่อนข้างต่ำ เป็นการปรับพื้นฐานให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้น

2. วิธีการสอนแบบกำหนดหัวข้อ (The Assigned Topic) เป็นการสอนด้วยการกำหนดหัวข้องานเป็นโจทย์ให้ผู้เรียนจินตนาการและสร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงาน ผู้สอนมีหน้าที่จะต้องสร้างแรงจูงใจด้วยการให้ผู้เรียนได้ร่วมกันระดมความคิด (Brainstorming) เกี่ยวกับเรื่องที่ตนเองมีความสนใจ ให้มีการนำเสนอผลงานร่วมกันแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ผลงานตามความเหมาะสม

3. วิธีการสอนแบบเน้นการใช้สื่อ (The Media Method) เป็นวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนใช้สื่อวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปะที่หลากหลายแปลกใหม่ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนสนใจที่จะปฏิบัติงาน เพื่อเรียนรู้ถึงวิธีการใช้สื่ออุปกรณ์ทางศิลปะ และได้ศึกษาถึงผลจากการใช้เทคนิคผ่านสื่อที่แตกต่างกัน และสามารถนำวิธีการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม

4. วิธีสอนแบบให้คำแนะนำที่เป็นแนวทางในการทำงาน (The Guide-Facilitator Method) เป็นวิธีสอนที่ให้ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกหัวข้อการทำงาน แนวคิด หรือเทคนิคทางศิลปะลงมือวางแผนการทำงานและการปฏิบัติงานด้วยตนเองตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ ผู้สอนมีหน้าที่ให้คำแนะนำคำวิจารณ์ และให้ความรู้ด้านศิลปะที่ผู้เรียนจะสามารถนำมาพัฒนาผลงานของตนสู่ขั้นสูงได้

5. วิธีสอนแบบให้ผู้เรียนมีอิสระในการปฏิบัติงาน (The Laissez – Faire Method) เป็นวิธีการสอนที่ให้อิสระกับผู้เรียนที่สุด ทั้งด้านของแนวความคิด การแสดงออก เทคนิคการทำงาน การปฏิบัติงาน ผู้เรียนสามารถเลือกผู้สอนที่มีความสามารถทางทักษะ และวิธีคิดสูงมีความรับผิดชอบต่อการทำงาน และมีความตั้งใจจริงที่จะพัฒนาทักษะการแสดงออกทางความคิดให้พัฒนายิ่งขึ้น

แชปแมน (Chapman, 1978) กล่าวว่า การสอนศิลปะนั้นเกี่ยวข้องกับการจัดสถานการณ์ต่างๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ทางศิลปะสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. การแสดงออก (Expressive) ประกอบด้วย

1.1 การแสวงหาแนวความคิด (Interception of an Idea) หมายถึง การกระตุ้นเร้า ให้คำแนะนำหรือสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะแสวงหาแนวคิดในการแสดงออกทางศิลปะตามวิถีทางของตน

1.2 การวางแผนงานที่เหมาะสม (Elaboration and Refinement) เป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนคิดทบทวนเกี่ยวกับการคิดหรือการสร้างสรรค์งานของตน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือมีประสบการณ์ในการปรับปรุงหรือขยายแนวคิดให้กว้างขวางขึ้น

1.3 การปฏิบัติงานการใช้สื่ออุปกรณ์ (Execution in a Medium) คือ การสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถเลือกใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการแสดงออก สำหรับการสร้างสรรค์ศิลปะได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความคิดและสามารถถ่ายทอดออกมาได้ตามความต้องการ

2. การตอบรับตอบสนอง (Perceptual Response) ประกอบด้วย

2.1 การสังเกตความชัดเจนและลักษณะความละเอียดอ่อน (Perceiving Obvious and Subtle Qualities)

2.2 การอธิบายลักษณะแหล่งที่มาของความรู้สึก (Interpreting Qualities as Sources of Feeling)

2.3 ความสัมพันธ์ของการตัดสินใจประสบการณ์การรับรู้ (Judging the Significance of Perceptual Experience)

ทั้งนี้กระบวนการเรียนรู้ศิลปะสามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังตารางที่ 1 หน้าที่ 26 และ ตารางที่ 2 หน้าที่ 27

ตารางที่ 1
กระบวนการทางศิลปะ (The Artistic Process)
ตามทฤษฎีของ Chapman (1978)

ระยะ	วิธีการ
การแสวงหาแนวความคิด (Interception of an Idea)	ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ความรู้สึก ภายใน, จินตนาการ, การค้นหา ประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน
การวางแผนงานที่เหมาะสม (Elaboration and Refinement)	การสังเกต, การศึกษา, การเปลี่ยนนิสัยในการทำงาน, การตรวจสอบความหมาย, สัญลักษณ์, การพิจารณาจุดมุ่งหมาย, วิธีการ
การปฏิบัติงานการใช้สื่ออุปกรณ์ (Execution in a Medium)	การควบคุม, การประยุกต์สิ่งต่างๆ, ความสามารถในการคิดสรร, การทดลองหาทักษะใหม่ๆ

ตารางที่ 2
การตอบรับตอบสนอง (Perceptual Response)
ตามทฤษฎีของ Chapman (1978)

ระยะ	วิธีการ
<p>การสังเกตความชัดเจนและ ลักษณะความละเอียดอ่อน (Perceiving Obvious and Subtle Qualities)</p>	<p>พื้นฐานทางคณิตศาสตร์ สร้างความสัมพันธ์ความรู้สึก สำรวจสัญลักษณ์และความหมาย กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม</p>
<p>การอธิบายลักษณะแหล่งที่มาของ ความรู้สึก (Interpreting Qualities as Sources of Feeling)</p>	<p>สร้างกลุ่มคำ พัฒนาความรู้สึกและจิตใจที่แตกต่างกัน พิจารณา, สังเคราะห์</p>
<p>ความสัมพันธ์ของการตัดสินใจประสบการณ์ การรับรู้ (Judging the Significance of Perceptual Experience)</p>	<p>เกณฑ์ต่างๆ (ที่ใช้ในการตัดสินใจ)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ใช้ความถูกต้องความเป็นจริง 2. ใช้สิ่งที่เป็นที่ยอมรับ 3. ใช้เอกลักษณ์ ความคิดริเริ่ม (คุณค่าใน การแสดงออก) 4. ประโยชน์ให้สอย <p>วิธีการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ดูจากรายละเอียดเล็กๆ ไปสู่ภาพรวม 2. ดูจากส่วนใหญ่ไปหาส่วนย่อย 3. ดูเป็นจุด 4. ปฏิสัมพันธ์

แอฟแลนด์ (Efland, 1978) ได้นำเสนอทฤษฎีทางการสอนศิลปะ โดยนำปัจจัยพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะมาวิเคราะห์ และใช้ปัจจัยเหล่านี้เป็นหลักในการเปรียบเทียบและผสมผสานเข้ากับทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีทางจิตวิทยา และทฤษฎีการสอนซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

องค์ประกอบพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะ (The Elements in The Total Situation of a Work of Art) ได้แก่

1. ตัวงานศิลปะ (The Work of Art Itself)
2. ศิลปิน (The Artist)
3. ผู้ชมงานศิลปะ (The Audience)
4. สาระหรือความเป็นสากลในงานศิลปะ (The Universal)

ถึงแม้ทุกสถานการณ์ทางศิลปะจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่กล่าวมานี้ แต่นำหนักการเน้นในแต่ละองค์ประกอบอาจแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจุดยืนของกลุ่มบุคคลในการให้ความสำคัญตามความถนัดหรือตามบทบาทเฉพาะทางอย่างเช่น นักวิจารณ์ศิลปะจะมุ่งแยกแยะวิเคราะห์และประเมินค่างานศิลปะตามหลักและวิธีการของตน ในขณะที่บุคคลกลุ่มอื่นๆ เช่น ครูศิลปะจะมีจุดยืนและให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบหนึ่งๆ แตกต่างออกไป

เมื่อพิจารณาโดยยึดองค์ประกอบพื้นฐานของสถานการณ์ทางศิลปะดังที่กล่าวข้างต้น แอฟแลนด์ ได้นำไปเปรียบเทียบกับทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ 4 แนวทางดังนี้

1. ทฤษฎีมิเมติก (Mimetic Theories) เป็นแนวทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับความเป็นสากลหรือธรรมชาติ การพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะในแนวนี้คือ การพิจารณาระดับความใกล้เคียงหรือความเหมือนกับต้นแบบในความสากลจากธรรมชาติหรือจากชีวิต ดังนั้นวิธีการสร้างงานศิลปะของศิลปินที่ทำงานตามแนวทฤษฎีมิเมติกนี้ คือการลอกเลียนให้เหมือนจริงให้ได้มากที่สุด

2. ทฤษฎีแพรกเมติก (Pragmatic Theories) เป็นแนวทฤษฎีที่ยึดผู้ชมเป็นแกนกลางเน้นกระบวนการหรือการเป็นสื่อกลาง ดังนั้นงานศิลปะในแนวทฤษฎีนี้มีหน้าที่เป็นสื่อกลางทำให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งในตัวผู้ชม การประเมินคุณค่าของงานศิลปะตามทฤษฎีแพรกเมติก คือการประเมินผลตามระดับงานที่ศิลปินสามารถสร้างความพึงพอใจหรือความรู้สึกหนึ่งๆ ในตัวผู้ชมหรือประสิทธิภาพของงานศิลปะในการให้สาระความรู้แก่ผู้ชม ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางหลักในการประเมินคุณค่าของงานศิลปะ

3. ทฤษฎีเอกซ์เพรสซีฟ (Expressive Theories) เป็นทฤษฎีที่ยึดการแสดงออกตามอารมณ์หรือความรู้สึกของศิลปินผู้สร้างงานศิลปะเป็นหลัก ดังนั้นในการประเมินคุณค่าจะพิจารณาถึงความสามารถของศิลปินในการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึกผ่านงานศิลปะ

4. ทฤษฎีออปเจกทีฟ (Objective Theories) เป็นทฤษฎีที่มีความเชื่อว่า งานศิลปะเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในตัวเองโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยแหล่งอ้างอิงจากภายนอก คุณค่าดังกล่าวอาศัยเพียงหลักและกฎเกณฑ์ทางศิลปะที่ปรากฏอยู่ในตัวงานศิลปะเอง

จากการกำหนดแนวความคิดโดยใช้สถานการณ์ทางศิลปะผสมผสานกับทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ตามโครงสร้างดังกล่าวข้างต้นนั้น เพื่อเป็นการโยงเข้าสู่แนวทางการจัดการเรียนการสอนทางศิลปะ ดังนั้น แอปแลนดิงจึงได้นำทฤษฎีทางจิตวิทยาเข้ามาเปรียบเทียบ ซึ่งทำให้เห็นถึงสภาพและธรรมชาติในการเรียนรู้ชัดเจนขึ้น โดยสามารถแบ่งทฤษฎีทางจิตวิทยาตามโครงสร้างหลักดังกล่าวออกเป็น 4 แนวดังนี้

1. ทฤษฎีจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม (Behavioralism Psychology) ผู้นำของทฤษฎีกลุ่มนี้คือ (Watson, 1875 - 1958) แนวคิดกลุ่มนี้เน้นว่า พฤติกรรมทุกอย่างต้องมีเหตุผล และเหตุผลนั้นอาจมาจากสิ่งเร้าในรูปใดก็ได้มากระทบอินทรีย์ ทำให้อินทรีย์มีพฤติกรรมเกิดขึ้น ดังนั้นนักจิตวิทยา กลุ่มนี้จึงศึกษาพฤติกรรมด้วยวิธีทดลอง และการสังเกตอย่างมีระบบจนสามารถสรุปได้ว่า การวางเงื่อนไข (Conditioning) เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมได้ ซึ่งพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

2. ทฤษฎีจิตวิทยาปัญญานิยม (Cognitive Psychology) ผู้นำของทฤษฎีกลุ่มนี้คือ บรูเนอร์ (Bruner, 1960 - 1969) และ ดิวอี้ (Dewey) นักจิตวิทยา กลุ่มนี้มีความเชื่อว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนลงมือกระทำเองหรือที่กล่าวว่า "Learning by Doing" วิธีสอนจึงควรใช้วิธีการแก้ปัญหาและการค้นพบ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มพูนปัญญาของผู้เรียนช่วยในการจำมากกว่าการเรียนโดยวิธีอื่นๆ ทำให้ผู้เรียนอยากรู้ อยากเรียนมากขึ้น แต่ต้องคำนึงถึงลักษณะและพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน

3. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Psychology) ผู้นำของทฤษฎีกลุ่มนี้คือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) จิตแพทย์ชาวเวียนนา ซึ่งได้ศึกษาวิเคราะห์จิตของมนุษย์และกล่าวว่า พลังจิตทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ นักจิตวิทยา กลุ่มนี้มีความเชื่อว่าพฤติกรรมทั้งหลาย มีสาเหตุเกิดจากพลังผลักดันจากอารมณ์ การศึกษา กลุ่มนี้เชื่อว่าควรให้มีการระบายความในใจอย่างเสรี (Free Association) เพื่อให้เกิดความสบายใจ ความกังวล ผู้วิเคราะห์จะทราบสาเหตุพฤติกรรมนั้นๆ โดยพิจารณาจากประสบการณ์ในอดีตเป็นสำคัญ

4. ทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์ (Gestalt Psychology) ผู้นำของทฤษฎีกลุ่มนี้ คือ ฟอนเอเรนเฟิลด์ (Von Ehrenfels) เป็นผู้เสนอแนวคิดครั้งแรก คำว่า เกสตัลท์ มาจากเยอรมัน ซึ่งหมายถึงส่วนรวมทั้งหมด กลุ่มทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการเรียนรู้เกิดได้จากการจัดสิ่งเร้าต่างๆ มารวมกัน เริ่มต้นด้วยการเรียนรู้โดยส่วนรวมก่อนแล้วจึงจะสามารถแยกวิเคราะห์เรื่องการเรียนรู้ ส่วนย่อยทีละส่วนต่อไป กลุ่มแนวคิดนี้จึงมีความเชื่อว่า ความงามเป็นเรื่องของรูปแบบซึ่งเกี่ยวกับ เส้น น้ำหนัก รูปร่าง รูปทรง การรับรู้สัญลักษณ์ภายนอก เป็นผลรวมของการแสดงออกและอารมณ์

จากการนำองค์ประกอบสถานการณ์ทางศิลปะ ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์และทฤษฎีทางจิตวิทยาการศึกษามาผสมผสานกันนั้น เอฟแลนดีจึงได้นำเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนทางศิลปะไว้ ดังนี้

1. ทฤษฎีมีเมตากับทฤษฎีจิตวิทยาพฤติกรรมนิยม จากแนวคิดที่เชื่อว่าศิลปะคือ การลอกเลียนแบบ พฤติกรรมส่วนใหญ่เกิดได้จากการเรียนรู้ การสอนควรต้องจัดแบบจำลอง เพื่อให้เด็กลอกเลียนแบบในทุกๆ ด้าน เช่น แบบจำลองการฝึกหัดตามเป็นต้น การพิจารณาหรือประเมินคุณค่าตามทฤษฎีนี้ สามารถประเมินได้ค่อนข้างง่าย เพราะมุ่งประเด็นที่มีความเหมือนจริงเพียงอย่างเดียว

2. ทฤษฎีแฟรกเมตกับทฤษฎีปัญญานิยม จากแนวคิดที่เชื่อว่าศิลปะคือ การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูและผลงานที่สร้างขึ้นพฤติกรรมของมนุษย์จะต้องลงมือกระทำเอง ค้นพบปัญหาและแก้ปัญหาจากประสบการณ์ การสอนครูมีบทบาทเป็นเพียงผู้สร้างปัญหาเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาในผลงานและให้ผู้ชมเกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกอารมณ์ ความเชื่อ และการคล้อยตามให้มากที่สุด ส่วนการพิจารณาหรือประเมินค่างานกลุ่มนี้คือ ดูว่าผู้สร้างงานสามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่ โดยไม่ต้องเน้นวิธีการหรือรูปแบบอย่างไร เพราะยึดเอาผลลัพธ์มากกว่าวิธีการ

3. ทฤษฎีเอกซ์เพรสซิฟ กับทฤษฎีจิตวิเคราะห์ จากแนวความคิดที่ว่าพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากพลังผลักดันทางอารมณ์ การแสดงออกควรออกมาจากความคิดและอารมณ์อย่างอิสระเสรี ดังนั้นการสอนจึงไม่ใช่การจัดหาแบบจำลองให้เด็กลอกเลียนแบบและไม่ใช่การกำหนดปัญหาให้แก่ผู้เรียนแก้ไข การสอนควรเปิดให้มีการแสดงออกถึงสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่ในจิตใต้สำนึก ส่วนการประเมินคุณค่างานตามทฤษฎีนี้ค่อนข้างยุ่งยาก เพราะไม่สามารถหาเกณฑ์หรือรูปแบบทดสอบมาวัดอย่างจริงจังได้เพราะงาน Expressive คุณค่าของงานอยู่ที่ "การแสดงออกอย่างบริสุทธิ์" ของตัวผู้สร้างงาน

4. ทฤษฎีอุปเจกทีฟกับทฤษฎีจิตวิทยาเกสตัลท์ จากแนวความคิดที่กล่าวว่า โครงสร้างศิลปะคือสิ่งที่มีความสมบูรณ์แบบอยู่ในตัวของมันเอง งานศิลปะจะต้องมีโครงสร้างจากองค์ประกอบย่อยมารวมกัน การสอนควรให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลักษณะของงานศิลปะตามความจริง

ควรกำหนดสถานการณ์ที่ให้ผู้เรียนค้นพบความแตกต่างทางโครงสร้างและการรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนการประเมินคุณค่าตามแนวความคิดนี้ ผู้ประเมินต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีทางศิลปะและองค์ประกอบร่วมต่างๆ จึงสามารถจะตัดสินได้ว่าศิลปะชิ้นนั้นๆ มีคุณค่าและสมบูรณ์แบบมากน้อยเพียงใด

Bates (2000) ได้นำเสนอรูปแบบการสอนศิลปะไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. แบบปลายปิด (Closed-Ended) เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ เน้นทักษะการทำงานเป็นรูปแบบการสอนที่ต้องการพัฒนาในด้านทักษะ ซึ่งครูจะเป็นผู้วางแผน และเป็นแบบอย่างให้นักเรียนทำตามทีละขั้น โดยมีขั้นตอนที่แน่นอน ส่วนผลงานนั้นมีแบบเดียวที่ถูกต้องที่สุด

2. แบบปลายเปิด (Open-Ended) เป็นรูปแบบการสอนที่เน้นให้ครูกับนักเรียนร่วมมือกัน นักเรียนมีโอกาสในการเลือกที่จะแสดงออก โดยทำตามเกณฑ์ที่ครูกำหนดให้ แต่มีอิสระในการแสดงความคิดเห็น ส่วนกิจกรรมนั้นกระบวนการหรือผลงานก็ได้

3. แบบอิสระ (Laissez-Faire) เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นกระบวนการทำงานแต่ไม่เน้นผลงาน ให้อิสระนักเรียนเต็มที่ในการสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง เป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยการเรียนจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม

อำเภอ ตีรณสาร (2543) ได้กล่าวถึงรูปแบบการสอนศิลปะปฏิบัติไว้ดังนี้

1. การสอนแบบเน้นประสบการณ์ (Art Approached Experimentally) เป็นการสอนที่เน้นการทดลอง การลงมือปฏิบัติจริง และกระบวนการคิดแก้ปัญหา ซึ่งผลจากการสอนแนวนี้ ผู้เรียนจะสามารถพัฒนาทั้งด้านทักษะ และความเข้าใจ ลักษณะการสอนแนวนี้จะประกอบด้วยขั้นตอนในการเรียนรู้หลายอย่างด้วยกันกล่าวคือ การสำรวจ การแสวงหาความเป็นไปได้ต่างๆ การสรุปเป็นสมมุติฐาน และการทดสอบสมมุติฐาน เพื่อการยอมรับหรือปฏิเสธสมมุติฐาน ซึ่งวงจรการเรียนรู้จะต่อเนื่องกันไป ไม่มีวันจบสิ้น วิธีดำเนินการเรียนรู้ตามวงจรนี้จะเกิดจากการสังเกต เปรียบเทียบ แยกแยะ และการหาความสัมพันธ์ในแง่มุมใหม่ๆ ของเรื่องราว สื่อ และกระบวนการต่างๆ คุณค่าของการสอนแนวนี้ นอกจากจะเป็นการพัฒนาทักษะ และความเข้าใจแล้ว ยังช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการทำงาน เพราะผลลัพธ์ของการเรียนรู้เปิดกว้าง และไม่มี การกำหนดคำตอบ หรือผลลัพธ์ที่ตายตัวไว้ล่วงหน้า ทำให้รู้สึกว่าการเรียนการสอนเป็นการท้าทาย ทำให้เกิดความตื่นตัวอยู่เสมอ ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนกล้าเสี่ยงในการตัดสินใจ การยอมรับข้อจำกัดต่างๆ ตลอดจนการยอมรับความล้มเหลว หรือความผิดพลาด

โดยมองว่า ความผิดพลาดเป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งในขบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาตนเองต่อไป มิใช่เป็นบทสรุปว่า ตนไร้ความสามารถ และทำให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเอง

2. แนวการสอนแบบมีศิลปินเป็นแบบอย่าง (The Artist as Model) แนวความคิดนี้เกิดจากความพยายามที่จะจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้ใกล้เคียงกับการทำงานศิลปะในโลกอาชีพในชีวิตจริงให้มากที่สุด กล่าวคือการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สัมผัสและได้เรียนรู้ชีวิต และกระบวนการทำงานในอาชีพทางศิลปะจากศิลปินจริงๆ การเรียนรู้ของนักเรียนด้วยวิธีการสอนในแนวนี้ นั้น นักเรียนจะได้สัมผัสประสบการณ์ตรง แทนที่จะเรียนแบบทฤษฎี เช่น จากการบอกกล่าวจากครู หรือการอ่านตำรา การสัมผัสเท่านั้น จะเป็นทั้งทางด้านกระบวนการการทำงาน ความคิด ความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกของศิลปิน การเรียนรู้ นั้น มาจากกิจกรรมหลายๆ รูปแบบ ได้แก่ การทำความรู้จักศิลปินจริงๆ การสังเกตการทำงานศิลปะ การสนทนาหาความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประยุกต์วิธีการของศิลปินมาใช้ในการทำงานของตน การขอคำแนะนำ การวิเคราะห์งานของตน เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความรู้ความสามารถ

3. แนวการสอนแบบมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Approaches) หลักการพื้นฐานสำหรับการสอนแนวนี้คือ การให้ความสำคัญต่อลักษณะเฉพาะของนักเรียนแต่ละบุคคล กล่าวคือ นักเรียนแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันในแต่ละคน ในหลายด้าน เป็นต้นว่าด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความต้องการทางด้านร่างกาย ความสนใจ ระดับสติปัญญา ทักษะ และความถนัด การแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก และความไวต่อการรับรู้ แนวการสอนนี้เริ่มได้รับความสนใจในยุค Progressive Education โดย วิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ (Viktor Lowenfeld) ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของพัฒนาการของเด็ก และความเจริญเติบโตที่เกิดขึ้นในตัวเด็กเอง ดังนั้นหากถูกก้าวร้าวกระบวนการเจริญเติบโตจากภายนอกมากเกินไป อาจทำให้เด็กเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียน และมีผลต่อความเติบโตทางด้านความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ จากแนวคิดที่กล่าวนี้จึงสามารถสรุปได้ว่า ควรมองการสอนในแง่ของการถ่วงดุลย์ระหว่างบทบาทหลักของครูกับการปล่อยให้เด็กแสดงออกโดยเสรี (Self-Expression)

การสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้มี 2 แบบ คือ แบบเปิดเสรี (Open Classroom) และแบบแนวลึก (Indepth Approach) ทั้ง 2 แบบนี้ต่างก็เน้นความสำคัญที่ตัวนักเรียนแต่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน ออกไป ดังรายละเอียดดังนี้

3.1 แบบเปิดเสรี เป็นการสอนที่เริ่มต้นใช้ในประเทศอังกฤษ โดยให้นักเรียนมีบทบาทในตนเองอย่างเต็มที่ กล่าวคือ นักเรียนจะเป็นผู้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ และจะเป็นผู้วางแผนและดำเนินการเรียนด้วยตัวเอง ส่วนบทบาทของครูนั้น จะเน้นการเป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียน จัดวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อม เพื่อให้เด็กเป็นผู้เลือก และครูจะป้อนคำถามต่างๆ ที่ท้าทาย กระตุ้นความคิด และทำให้นักเรียนสามารถสรุปความสนใจ และความต้องการของตนเอง

ได้อย่างชัดเจน หรือครูอาจปล่อยให้ นักเรียนคิด และลงมือทำงานตามลำพังโดยอิสระหาก นักเรียนต้องการ และครูจะมีส่วนช่วยแนะนำ หรือให้ข้อเสนอแนะเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

3.2 แบบการศึกษาแนวลึก เป็นการสอนที่มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางอีกแบบหนึ่ง โดยการให้ความสำคัญต่อศักยภาพทางศิลปะของนักเรียนแต่ละบุคคล ในขณะที่แบบแรก ซึ่งได้แก่ แบบเปิดเสรีนั้น เป็นการให้อิสระแก่นักเรียนอย่างเต็มที่ และบทบาทของครูเสมือนหนึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือแบบการศึกษาแนวลึกนี้ ถึงแม้ว่าจุดศูนย์กลางจะอยู่ที่ตัวนักเรียน แต่การเรียนการสอนจะเป็นในรูปแบบที่ครูมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การเสนอขั้นตอน และการแนะนำให้นักเรียนสามารถ ดำเนินการ และวิเคราะห์ประเมินผลการทำงานในแต่ละขั้นตอน

คุณค่าของการสอนแบบเปิดเสรีนี้ คือการตอบสนองความต้องการ และความพอใจของผู้เรียนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการเรียน รู้จักการสรุปความคิด และวางแผนการทำงาน นั่นคือ การรับผิดชอบตัวเอง ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง และเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสำรวจ ค้นหา และรู้จักตนเอง

จากแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการสอนศิลปะนั้น ควรประกอบไปด้วย วิธีการฝึกปฏิบัติ วิธีการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด การแสดงออก การสร้างสรรค์ และวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้า ทดลอง โดยการเรียนจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ อาจรวมกับวิธีการสอนแบบอื่นๆ ประกอบกันด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหา รวมถึงการจัดดำเนินการสอนที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ และสามารถให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ หลังจากที่ได้ผ่านการเรียนการสอนแล้ว

ด้านสื่อการสอน

การดำเนินการสอนจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดนั้น ส่วนประกอบสำคัญอีกส่วนหนึ่งก็คือ สื่อการสอน

อุบล ตูจินดา (2532) กล่าวว่า สื่อเป็นวัสดุอุปกรณ์หรือวิธีการอันเป็นตัวกลางที่ผู้สอนให้ผู้เรียนรับรู้ เพื่อเกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ และมีความหมายต่อผู้เรียน ฉะนั้น สื่อการสอนไม่ใช่ผู้สอนหรือแหล่งความรู้โดดๆ สื่อการสอนเป็นได้แต่เพียงส่วนประกอบ หรือส่วนช่วยในการสอนช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น

วิรุณ ตั้งเจริญ (25๐0) จำแนกลักษณะของสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติไว้ 4 ประเภท คือ

1. สื่อประเภทวัสดุ อุปกรณ์ เช่น กระดาษดำ ชอล์ก
2. สื่อประเภทโสตทัศนอุปกรณ์ เช่น เครื่องฉายภาพนิ่ง เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ วีดีโอ คอมพิวเตอร์ ภาพถ่าย Slide
3. สื่อประเภสิ่งคลใจในการฝึกปฏิบัติงาน เช่น สภาพแวดล้อม ทัศนียภาพ ตึกกรมบ้านช่อง ตัวอย่างผลงาน หรือสื่อที่จัดสรรขึ้น เช่น การจัดหุ่นนิ่ง การจัดทำทางของคน
4. วิธีการในการเรียนรู้ เช่น การสาธิต การทดลอง การปฏิบัติงาน

กรอเลีย แคลาเวย์ และ แมรี เคียร์ (Callaway and Kear, 1999) กล่าวว่า สื่อการสอนทางศิลปศึกษาควรประกอบด้วย

1. ตัวอย่างผลงานศิลปิน นักออกแบบ เป็นสื่อเพื่อให้ผู้เรียนได้พิจารณา ศึกษาผลงานดังกล่าว เป็นแบบอย่างที่ทำให้ผู้เรียนได้แนวทางในการสร้างผลงาน ทั้งนี้ สื่อดังกล่าวอาจจะอยู่ในรูปแบบของหนังสือ วีดีโอ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์
2. วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับหัวเรื่องที่สอน ทั้งนี้ ผู้สอนอาจใช้สื่อหลายๆ ประเภทมารวมกันในการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจในหัวข้อที่สอนได้อย่างชัดเจนมากที่สุดและสามารถสร้างผลงานได้
3. การแสดงวิธีการสาธิต และการใช้เทคนิคในงานออกแบบต่างๆ ของครูผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ และปฏิบัติตาม ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการออกแบบ

ไมเคิล จอห์น เอ (Michael, John A.,1983) กล่าวถึง สื่อการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติว่า สื่อนั้นจะต้องสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ คือ

1. การเรียนรู้และเข้าใจว่า ศิลปินคนใดมีความเชี่ยวชาญในการใช้สื่อทางศิลปะแบบใดเป็นพิเศษ เช่น รู้ว่าวินสโลว์ โฮเมอร์ (Winslow Homer) เป็นศิลปินที่ใช้เทคนิคสีน้ำได้ดีที่สุด
2. การฝึกทักษะ และมีความชำนาญในการใช้วัสดุ อุปกรณ์ทางศิลปะ
3. การใช้ความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อทางศิลปะ
4. การเรียนรู้ และเข้าใจสุนทรียภาพที่เกิดขึ้นจากการใช้สื่อทางศิลปะ
5. การแสดงออกของบุคลิกภาพโดยผ่านสื่อปรากฏเป็นผลงานศิลปะ
6. การแสดงออกของลักษณะท่าทางที่มีความเชื่อมั่นในตัวเองขณะเมื่อใช้สื่อต่างๆ

สรุปได้ว่า สื่อในการสอนศิลปะมีทั้งสื่อที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ และสื่อที่อยู่ในรูปของวิธีการ ประสบการณ์อันเป็นตัวกลางที่ผู้สอนใช้ถ่ายทอดความรู้ และกระตุ้นความสนใจผู้เรียนให้รับรู้ สัมผัส ฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ในทักษะการปฏิบัติงาน

ด้านการประเมินผล

การที่จะพัฒนาการศึกษาให้ดีมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีการสำรวจ และ ประเมินสภาพปัจจุบันของการศึกษาว่า อยู่ในสภาพใด มีปัญหาและข้อขัดข้องอย่างไร เพื่อที่จะได้ ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

การประเมินผล หมายถึงกระบวนการในการตัดสินคุณค่า หรือพฤติกรรมของผู้เรียนอย่าง มีหลักเกณฑ์ การประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการวัด โดยการประเมินผลเป็น กระบวนการที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้วัดผลแล้ว กล่าวคือ สรุป ดีความค่าตัวเลขที่ได้จากผู้เรียน แล้วประเมินว่า ผู้เรียนมีความรู้ทักษะเพียงใด และประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายแค่ไหน (อุทุมพร จามรมาน, 2532)

เดอ ฟรานเชสโก (De Francesco, 1968) กล่าวถึงการวัดและการประเมินผลการเรียน การสอนศิลปะภาคปฏิบัติว่า มีจุดประสงค์ทั่วไปอยู่ 6 ประการ คือ

1. เพื่อทำนายระดับของความสำเร็จในงานศิลปะ
2. เพื่อวัดความก้าวหน้า และความเจริญของงานทางด้านมโนทัศน์การเปลี่ยนแปลง การควบคุมวัสดุอุปกรณ์ และความสามารถในการแสดงออก
3. เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง และรับรองความสามารถของผู้เรียน
4. เพื่อวินิจฉัยอุปสรรคในการเรียนรู้ สมอง กาย อารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และ สุนทรียภาพ
5. เพื่อวินิจฉัยข้อบกพร่องในการสอน
6. เพื่อกำหนดวิธีการแก้ไข และจุดมุ่งหมายของสถานการณ์การเรียนการสอน เพื่อช่วย ผู้เรียนตามความจำเป็น

สมพร รอดบุญ (2530 อ้างถึงใน ปรียาพร บุชบา, 2538) กล่าวถึง การประเมินผล การเรียนศิลปะภาคปฏิบัติไว้ว่า ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของวิชาและจุดมุ่งหมายที่ผู้สอนได้ตั้งไว้ คือ

1. การประเมินในแนวที่เน้นแบบฝีมือในการปฏิบัติ (Academic) ผู้สอนจะประเมิน ผลงานของผู้เรียนได้จากความเข้าใจ คือ ดูว่าเขียนได้ถูกต้องตามหลักวิชาหรือไม่ ด้านฝีมือมาก

น้อยเพียงใด และเวลา ดูว่าสามารถเขียนภาพได้สมบูรณ์ตามเวลาที่กำหนดได้มากน้อยเพียงใด

2. การประเมินในแนวที่เป็นแบบสร้างสรรค์ (Creative) การประเมินผลมุ่งเน้นในด้านความคิดในการสร้างสรรค์มากกว่าฝีมือ นอกจากนี้ยังประเมินได้จากการพูด หรือการอธิบายความคิดในการสร้างสรรค์ของผู้เรียนว่าเป็นอย่างไรชัดเจนหรือไม่ ผู้เรียนมีแนวคิดในการทำงานจริงหรือเปล่าและประเมินจากผลงานด้วยว่า การแสดงออกนั้นสัมพันธ์กับแนวคิดมากน้อยเพียงใด ในกรณีของการสร้างสรรค์ผลงานแนวนี้หากผู้เรียนมีแต่ฝีมือ และด้อยในด้านความคิดคะแนนก็จะน้อยกว่าผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์แต่ฝีมือเป็นรอง ในกรณีที่ผู้เรียนมีทั้งความคิดที่มีฝีมือด้วยแล้วก็จะได้คะแนนสูง

3. การประเมินวิชาในห้องปฏิบัติการ (Studio) ในบางวิชาที่ให้ผู้เรียนกำหนดเรื่องราวเนื้อหาหรือจุดมุ่งหมายขึ้นเองนั้น การวัดหรือการประเมินผลสามารถพิจารณาได้จากความคิดของผู้เรียนที่นำเสนอออกมาในผลงาน รูปแบบของการแสดงออกสอดคล้องกับความคิดมากน้อยเพียงใดคุณค่าที่ปรากฏในผลงานและดูความขยัน ความจริงจังและความเอาใจใส่ในการทำงานของผู้เรียน

ไมเคิล จอห์น เอ (Michael, John A.,1983) กล่าวถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลว่า ควรที่จะตั้งค่านึงถึงสิ่งสำคัญต่างๆ คือ

1. การสื่อสารทางความคิดที่แสดงออกมาในผลงาน (Communication/Expression)
2. ความเชื่อมั่นในการแสดงออกของตนเอง (Confidence/Self Esteem)
3. พัฒนาการการรับรู้ในด้านทัศนศิลป์ (Perceptual Development)
4. สุนทรียภาพและควมมีเอกภาพของผลงาน (Aesthetic Organization/Consistency)
5. องค์ความรู้ทางด้านศิลปะ (Knowledge of The Field of Art)
6. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity)
7. ทักษะความชำนาญในการใช้เครื่องมือ (Skill/Craftsmanship)
8. ความสนุกสนานและความพอใจเมื่อได้ปฏิบัติงาน (Enjoyment/Satisfaction)

อาจกล่าวได้ว่า การวัดและการประเมินผล เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้ผู้สอนและผู้เรียนรู้ว่าการเรียนการสอนได้ผลมากน้อยเพียงใด ตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ การวัดและการประเมินผลนั้นจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสอน ต้องครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านต่างๆ คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ผลของการวัดและการประเมินผลสามารถที่จะนำไปปรับปรุงการเรียนการสอน และเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านอื่นๆ เช่น การบริหาร การปรับปรุงหลักสูตร การแนะแนว

จากการประมวลสาระของการสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษานี้ แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปะนั้น เพื่อปลูกฝังให้คนในสังคมมีชีวิตที่ผูกพันกับศิลปะ รู้คุณค่าและรู้จักนำศิลปะมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน มีจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากการค้นคว้าทดลองด้วยตนเอง ซึ่งการจัดการสอนก็เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านอารมณ์และด้านความชำนาญ ดังนั้น การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้จึงต้องให้เกิดพัฒนาการทั้ง 3 ด้านและต้องจัดให้มีความสัมพันธ์ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ การเรียนการสอนในครั้งหนึ่งๆ อาจใช้วิธีสอนมากกว่า 1 แบบ ผู้สอนควรเลือกวิธีการสอนที่สอดคล้องกับธรรมชาติรายวิชาและจุดประสงค์การเรียนรู้

2. รูปแบบการสอนแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model)

ทิสนา แชมมณี (2545) รองศาสตราจารย์ ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นมาจากประสบการณ์ที่ได้ใช้แนวคิดทางการศึกษาต่างๆ ในการสอนมาเป็นเวลาประมาณ 30 ปี และพบว่าแนวคิดจำนวนหนึ่งสามารถใช้ได้ผลดีมาตลอด ดังนั้นจึงได้นำแนวคิดเหล่านั้นมาประสานกัน ทำให้เกิดแบบแผนขึ้น เรียกว่า รูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : โมเดลชิปปา (CIPPA Model) หรือรูปแบบการประสานห้าแนวคิดแนวคิดดังกล่าวได้แก่

1. แนวคิดการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism)
2. แนวคิดเรื่องกระบวนการกลุ่มและการเรียนแบบร่วมมือ (Group Process and Cooperative Learning)
3. แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning Readiness)
4. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning)
5. แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning)

ทั้งนี้การใช้แนวคิดหลักทั้ง 5 แนวคิด อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีที่สำคัญ 2 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีพัฒนามนุษย์ (Human Development)
2. ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning)

ทศนา แชมมณี (2543) ได้ใช้แนวคิดเหล่านี้ในการจัดการเรียนการสอน โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

1. C มาจากคำว่า Construct ซึ่งหมายถึงการสร้างความรู้ตามแนวคิดของ Constructivism กล่าวคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง การที่ผู้เรียนมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเองนี้ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา

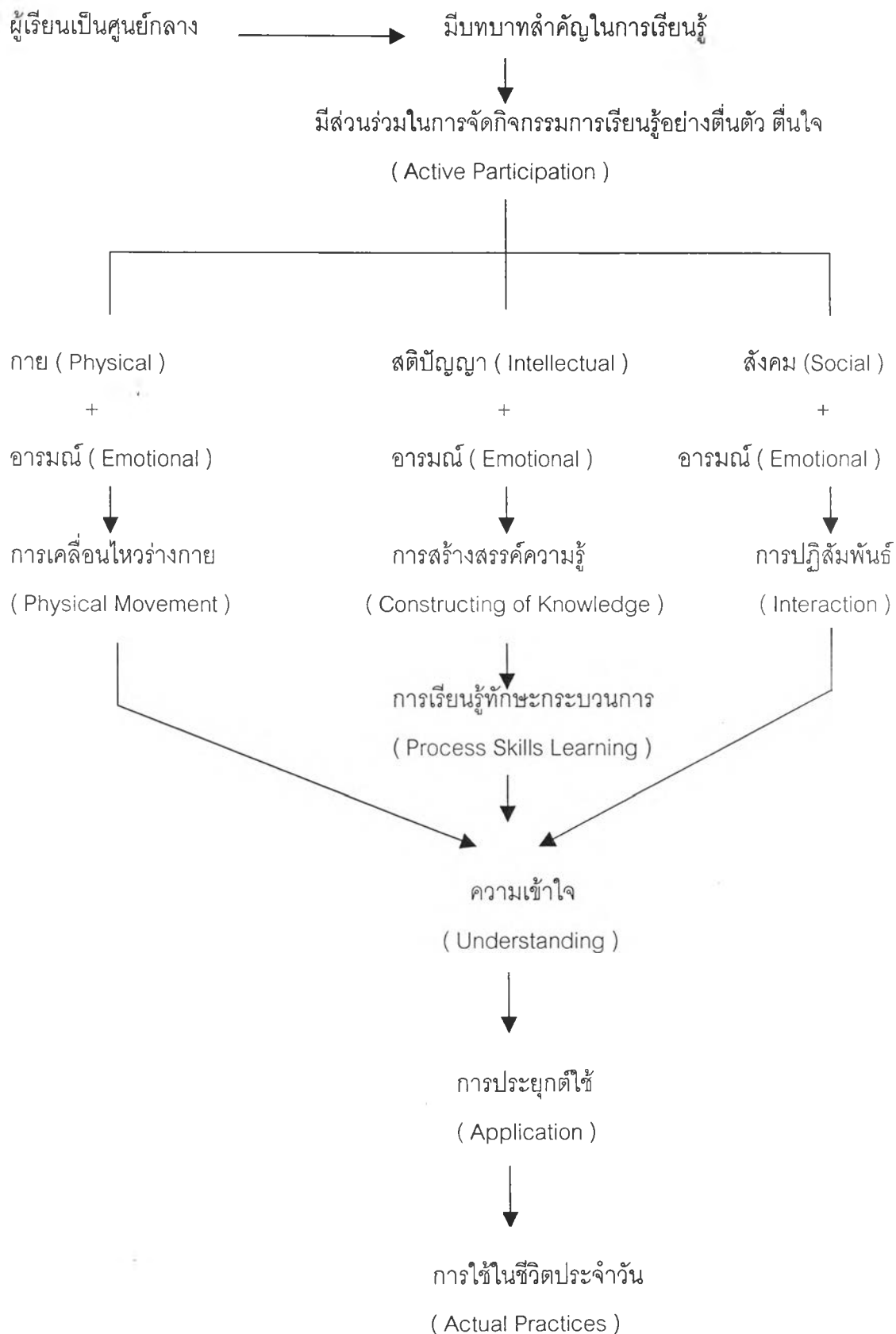
2. I มาจากคำว่า Interaction ซึ่งหมายถึงการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคล และแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม

3. P มาจากคำว่า Physical Participation ซึ่งหมายถึงการให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เคลื่อนไหวร่างกาย โดยการทำกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางร่างกาย

4. P มาจากคำว่า Process Learning หมายถึงการเรียนรู้กระบวนการต่างๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาตนเอง เป็นต้น การเรียนรู้กระบวนการเป็นสิ่งที่สำคัญ เช่นเดียวกับการเรียนรู้ เนื้อหาสาระต่างๆ การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญาอีกทางหนึ่ง

5. A มาจากคำว่า Application หมายถึงการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นเรื่อยๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีแต่เพียงการสอนเนื้อหาสาระให้ผู้เรียนเข้าใจ โดยขาดกิจกรรมนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ จะทำให้ผู้เรียนขาดการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้นี้ เท่ากับเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายๆ ด้านแล้วแต่ลักษณะของสาระและกิจกรรมที่จัด

ทั้งนี้รูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : โมเดลชิปปา (CIPPA Model) หรือรูปแบบการประสานห้าแนวคิด สามารถแสดงเป็นแผนภูมิได้ ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามหลักชิปปา (CIPPA)

(ทีศนา เขมมณี, 2542)

แนวคิดหลักทั้ง 5 แนวคิด อันเป็นแนวคิดพื้นฐานของการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามหลักชิปปา (CIPPA Model) ผู้วิจัยสรุปรายละเอียดของแนวคิดและหลักการสำคัญไว้ดังนี้

แนวคิดการสร้างสรรค้ความรู้ (Constructivism)

แนวคิดการสร้างสรรค้ความรู้เชื่อว่า ความรู้ไม่ได้มาจากการค้นพบภายนอก หรือสิ่งแวดล้อม แต่เป็นความรู้ที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นภายในจิตใจ จากการทำความเข้าใจ หรือการให้ความหมายกับเหตุการณ์ ประสบการณ์ หรือสารสนเทศ โดยอาศัยความรู้เดิม ความเชื่อ ทฤษฎี และความคาดหวังของตนเองในการแปลความหมาย เพื่อทำความเข้าใจต่อสถานการณ์ เน้นที่ผู้เรียนต้องเรียนควบคู่ไปกับการทำความเข้าใจกับความรู้ใหม่ (กาญจนา ไชยพันธ์, 2542)

วัฒนาพร ระจับทุกซ์ (2541) แสดงทรรศนะว่า การเรียนรู้ตามแนว Constructivism เป็นการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม และพยายามนำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์และปรากฏการณ์ที่พบเห็นมาจัดเป็นโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) หรือที่เรียกว่า Schema โครงสร้างทางปัญญานี้ประกอบไปด้วยความหมายหรือความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่แต่ละบุคคลมีประสบการณ์ อาจเป็นความเชื่อความเข้าใจ คำอธิบายความรู้ของบุคคลนั้น

ไพฑูริย์ สินลารัตน์ (2543) ได้อธิบายทฤษฎีนี้ว่า ความรู้เป็นสิ่งชั่วคราว มีการพัฒนาได้ไม่ตายตัว สร้างขึ้นได้ภายในสังคม โดยอาศัยสื่อกลางทางสังคม และวัฒนธรรม การเรียนรู้ในแนวทฤษฎีนี้เป็นกระบวนการสร้างตัวแบบใหม่และสร้างโมเดลของความจริง

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541) ได้กล่าวถึงลักษณะการเรียนรู้ประเภทนี้ว่าเป็นการปรับเปลี่ยนการเรียนรู้จากที่ครูเป็นผู้บอกความรู้และเป็นผู้สั่ง (Instructionism) ไปสู่เด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึง เปิดโอกาสให้เด็กค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งถ้าหากเป็นเรื่องที่เด็กถนัดและสนใจ เด็กจะสนุกและมีใจจดจ่ออยู่กับการเรียน

เบลล์ (Bell, 1993 อ้างถึงในสุกัญญา กตัญญู, 2542) แสดงทรรศนะว่า การเรียนรู้ตามแนว Constructivism ไม่ใช่การเติมสมองที่ว่างเปล่าของผู้เรียนให้เต็ม หรือไม่ใช่การได้มาซึ่งความคิดใหม่ๆ ของผู้เรียน แต่เป็นการพัฒนาความคิดหรือการจัดโครงสร้างของความคิดที่มีอยู่แล้วโดยให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ความคิด และประสบการณ์ด้วยตนเอง

การเรียนการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดย การกระตุ้นให้มีการแสวงหาความรู้เอง และประมวลเอาความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ ครูเป็นเพียง ผู้อำนวยความสะดวก ช่วยชี้แนะแนวทาง และตรวจสอบความเข้าใจให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมี โครงสร้างเท่านั้น

แนวคิดกระบวนการกลุ่มและการเรียนแบบร่วมมือ (Group Process and Cooperative Learning)

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมไม่อาจใช้ชีวิต หรือทำกิจกรรมได้เพียงลำพัง ดังนั้น ธรรมชาติของมนุษย์จึงต้องการที่จะอยู่และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม คำว่า กระบวนการกลุ่ม (Group Process) มีชื่อเรียกต่างๆ กัน เช่น พลังของกลุ่ม พลวัตของกลุ่ม กลศาสตร์ของกลุ่ม กลุ่มสัมพันธ์ เป็นต้น

ในวงการศึกษายอมรับกันว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีความสำคัญต่อการปลูกฝังเด็กและเยาวชน เพราะเป็นการทำงานที่เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ และหาวิธีแก้ปัญหาาร่วมกันทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและเกิดสัมฤทธิ์ผล ในการเรียนสูงสุด นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มยังช่วยให้ผู้เรียนได้รู้ จากการปฏิบัติจริง มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคนอื่น ทำให้การเรียนรู้ต่างๆ เต็มไปด้วยความสนุกสนาน มีชีวิตชีวา เป็นผลให้ผู้เรียนทราบซึ่ง และจดจำได้นานตลอดจนสามารถฝึกนิสัยให้เข้าสังคม และ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ (สุมนทนา พรหมบุญและคณะ, 2540)

ทิสนา แคมมณี (2536) กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ

1. ผู้นำกลุ่ม คือ ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำเพื่อให้กลุ่มทำงานได้บรรลุเป้าหมาย
2. สมาชิกกลุ่ม คือ บุคคลในกลุ่มที่รู้ว่าตนมีหน้าที่ช่วยเหลือกลุ่มอย่างไรให้บรรลุผลสำเร็จ
3. กระบวนการทำงาน คือ วิธีการที่กลุ่มใช้ในการทำงานให้ได้

การทำงานของกลุ่มจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับความเหมาะสม และความสมบูรณ์ของปัจจัย 6 ประการ คือ (ทิสนา แคมมณี, 2537)

1. การมีเป้าหมายร่วมกัน
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. การติดต่อสื่อสารกันในกลุ่ม
4. การร่วมมือประสานกันในกลุ่ม

5. การตัดสินใจร่วมกัน
6. การมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ทิสนา แชมมณี (2537) กล่าวถึงลักษณะการสอนที่ใช้กระบวนการกลุ่มโดยทั่วไป ดังนี้

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (Active Participation) การที่ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้กระทำ รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและความกระตือรือร้นที่จะเรียนและเรียนอย่างมีชีวิตชีวา

2. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ได้พูดคุยปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน (Group Interaction) ข้อมูลต่างๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น และเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รวมทั้งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ข้อมูลและทักษะที่กว้างและหลากหลาย

3. ยึดการค้นพบด้วยตนเอง เป็นวิธีการสำคัญในการเรียนรู้ โดยครูต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นหาและค้นพบคำตอบด้วยตนเอง (Experiential Learning) ทั้งนี้เพราะการค้นพบความจริงใดๆ ด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนจดจำได้ดีและมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียนมีผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

4. เน้นกระบวนการ (Process Oriented) ควบคู่ไปกับผลงานโดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ถึงกระบวนการกลุ่มและกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน มิใช่มุ่งจะพิจารณาถึงผลงานแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของกระบวนการด้วย ดังนั้นการเรียนรู้กระบวนการจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยให้ผลงานดีขึ้น

5. เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน (Application of Knowledge) โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ครูพยายามส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนลึกซึ้งขึ้นและเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

การสอนโดยการใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเทคนิคที่นักจิตวิทยาได้ทำการทดลองแล้วว่าเป็นการสอนที่สนใจ ค่านิยม และจริยธรรมที่มีประสิทธิภาพ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2533) ดังนั้นกระบวนการกลุ่มจึงส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้และปรับปรุงพฤติกรรมเพื่อให้เกิดการยอมรับจากกลุ่ม กล่าวคือช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ทำให้สมาชิกสามารถปฏิบัติตนให้เป็นไปตามความต้องการของกลุ่ม มีพฤติกรรมอันพึงประสงค์ทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสนุกสนาน และมีชีวิตชีวาจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์และความรู้สึกที่ดีต่อ

กัน อีกทั้งยังช่วยปลูกฝังความรู้ความเข้าใจซึ่งเกิดจากการได้ปฏิบัติจริง ทำให้ได้ผลงานที่มีประสิทธิภาพอันเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันอีกด้วย

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

นักการศึกษาให้ความสนใจ และสนับสนุนการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะทางสังคม และเตรียมให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีคุณภาพ จนกล่าวได้ว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นนวัตกรรมหนึ่งที่เหมาะสมความสำเร็จมากที่สุดในประวัติศาสตร์การศึกษา (Slavin, 1999)

นิตยา เจริญนิเวศนกุล (2541) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการจัดกิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็กๆ สมาชิกภายในกลุ่มมีความแตกต่างกันทั้งเพศ อายุ และความสามารถแต่มีเป้าหมายในการเรียนรู้ร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มมีบทบาทที่ชัดเจนในการเรียนหรือการทำกิจกรรมอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งนักเรียนจะบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกคนอื่นๆ ในกลุ่มไปถึงเป้าหมายเช่นเดียวกัน ดังนั้นนักเรียนจึงต้องช่วยเหลือพึ่งพา และสนับสนุนเพื่อทุกคนในกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมาย

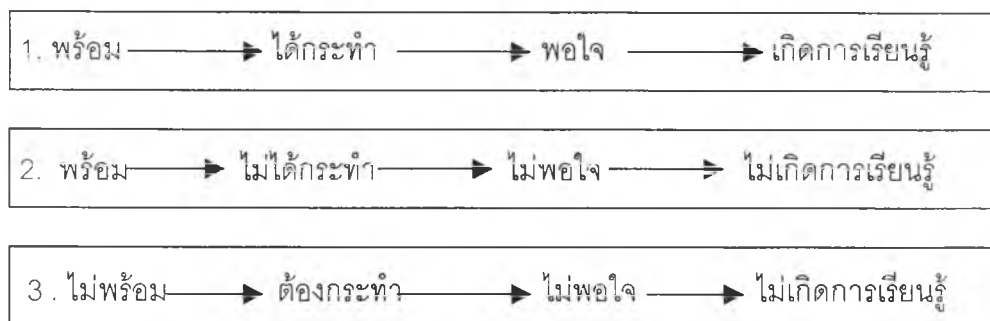
สลาวิน (Slavin, 1995) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้หลายวิชาและหลายระดับ โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มๆ แต่ละกลุ่มต้องมีผู้เรียนที่มีความสามารถแตกต่างกันไป ความสำเร็จของผู้เรียนจะอยู่ที่ความสำเร็จของกลุ่ม ดังนั้นผู้เรียนจะต้องช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ Slavin (1999) ยังกล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือผู้สอนจะต้องมีทักษะในการสอน คือรู้จักวางแผนการสอนและเลือกใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียนทุกคน ทั้งนี้เพราะนอกจากจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่างๆ แก่ผู้เรียนแล้ว ยังจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาสื่อการสอนที่มีลักษณะเฉพาะของผู้สอนอีกด้วย

Cynthia Huff (1997) กล่าวว่า ลักษณะธรรมชาติของการเรียนรู้แบบร่วมมือจะให้ความสำคัญกับกระบวนการกลุ่ม เนื่องจากนักเรียนจะร่วมกันไตร่ตรองในเรื่องราวที่เกิดประโยชน์และไม่เกิดประโยชน์ต่อกลุ่ม ซึ่งสมาชิกในกลุ่มจะร่วมเป็นผู้ตัดสินใจว่าการกระทำอย่างไรจะเป็นประโยชน์ และทำให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันโดยใช้บทบาทหน้าที่เป็นเครื่องมือกำหนดความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มจะมีลักษณะตามธรรมชาติของสังคมมนุษย์ คือประกอบด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างกันทั้งเพศ วัย และสติปัญญา ซึ่งวิธีการจัดกลุ่มดังกล่าวนอกจากจะช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแล้วยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การใช้เหตุผล และการเป็นผู้นำ

แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning Readiness)

แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางหลังจากที่ธอร์นไดค์พบทฤษฎี ซึ่งกล่าวถึงการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งจากการทดลองตามทฤษฎีดังกล่าว ธอร์นไดค์ได้แบ่งสภาพความพร้อมออกเป็น 3 สภาพคือ

แผนภูมิที่ 3 สภาพความพร้อมตามทฤษฎีของธอร์นไดค์

จากสภาพความพร้อม 3 สภาพ สามารถสรุปได้ว่า

1. เมื่อบุคคลพร้อมแล้วได้กระทำก็จะเกิดความพอใจ และเกิดการเรียนรู้
2. เมื่อบุคคลพร้อมแล้วไม่ได้กระทำก็จะทำให้เกิดความไม่พอใจและไม่เกิดการเรียนรู้
3. เมื่อบุคคลไม่พร้อมแต่ต้องกระทำก็เกิดความไม่พอใจ และไม่ทำให้เกิดการเรียนรู้

ความพร้อม (Readiness) จัดเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการเรียนรู้ ซึ่ง Good (1973) ให้ความหมายว่า หมายถึงความเต็มใจ ความต้องการ และความสามารถที่จะกระทำกิจกรรมตามที่กำหนดให้ ความพร้อมจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เรียน

สุโท เจริญสุข (2520) กล่าวว่า ความพร้อมในการเรียนรู้คือสภาพความเจริญเติบโตของผู้เรียนบวกกับพื้นฐานความรู้เดิมและความสนใจที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้อย่างสะดวกขึ้น

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) กล่าวว่า ความพร้อมเป็นเรื่องของธรรมชาติอันเนื่องมาจากแรงขับที่เกิดขึ้นภายในโดยไม่ต้องอาศัยแรงกระตุ้นจากภายนอก และพฤติกรรมทุกชนิด ในทุกวัยขึ้นอยู่กับพัฒนาการซึ่งค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติ

สรุปว่า ความพร้อม คือ ความสนใจและความรู้สึกพื้นฐานของแต่ละบุคคลต่อสิ่งที่จะเรียนรู้ก่อนเริ่มเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งมีความเจริญเติบโต วุฒิภาวะและประสบการณ์เป็นองค์ประกอบ ความพร้อมในการเรียนรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่ดีและได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้นั้น

นักการศึกษาได้นำแนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมมาเป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (พนัส หันนาคินทร์, 2520) ซึ่งประกอบด้วย

1. วุฒิภาวะ (Maturation) หมายถึง ความพร้อมที่จะรับรู้เรื่องราวต่างๆ ตามอายุ เด็กยิ่งเจริญวัยเพียงใดก็ยิ่งมีความพร้อมที่จะรับรู้มากขึ้นเท่านั้น
2. ประสบการณ์หรือความรู้เดิม (Experience) หมายถึง ความพร้อมที่เกิดจากประสบการณ์ต่างๆ ที่เด็กได้ผ่านมา สิ่งใดที่เด็กได้พบเห็นมาก่อนเมื่อมาพบใหม่อีกครั้งหนึ่งจะทำให้เกิดการรับรู้ง่ายขึ้น
3. ความต่อเนื่องในบทเรียน การรับรู้จะเกิดได้ง่ายขึ้นหากครูสอนในสิ่งที่เด็กสนใจโดยสอนให้เนื้อเรื่องต่อเนื่องกันเป็นลำดับ
4. บทเรียนสัมพันธ์กับเด็ก การจัดบทเรียนที่มีธรรมชาติสัมพันธ์กับความสนใจของเด็กจะทำให้เด็กรับรู้เร็วขึ้น

ทศนา เขมมณี (2543) กล่าวว่า หากผู้เรียนไม่มีความพร้อมในการรับรู้ แม้จะมีการให้ความรู้ที่ดีที่สุด ผู้เรียนก็ไม่สามารถรับได้ เพราะความพร้อมในการเรียนของเด็กขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะทางร่างกายและสติปัญญา ตลอดจนความสามารถที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ในสิ่งนั้นๆ ความพร้อมในการเรียนจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดี การเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้จึงควรมีการเตรียมพร้อมทางใจ การเตรียมพร้อมทางกาย และการเตรียมพร้อมทางอารมณ์ด้วย

จำเนียร ศิลพานิช (2538) เสนอแนวทางในการเตรียมผู้เรียนให้เกิดความพร้อม 3 ลักษณะ คือ

1. การเตรียมสิ่งแวดล้อมทางกาย เช่น การจัดที่นั่งเพื่อสะดวกต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นถัดไป การจัดอุปกรณ์การเรียนสำหรับกลุ่ม หรือรายบุคคล การแนะนำวิธีการเฉพาะอย่างของกิจกรรมที่กำลังทำ

2. การเตรียมทางด้านสติปัญญาหรือความคิด ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือ กระตุ้นผู้เรียนด้านความรู้ ความคิด เพื่อทำกิจกรรมในชั้นต่อไปให้ได้ผลดี เช่น การสัมพันธ์สิ่งใกล้ตัวไปหาความรู้ใหม่ การทบทวนความรู้เก่าที่นำไปใช้ในเรื่องใหม่ การแนะนำหัวข้อสำคัญในการเรียน โดยการบอกจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมแก่ผู้เรียน หรือบอกคำถามหลักที่ผู้เรียนควรตอบได้หลังจากการเรียน การสมมติเรื่องเพื่อให้ผู้เรียนตั้งใจคิดตอบสนองต่อบทเรียน

3. การเตรียมทางด้านความสนใจและอารมณ์ ได้แก่ บรรยากาศในการเรียนเป็นสิ่งสำคัญมากนอกจากบุคลิกภาพของครู เช่น ท่าทางที่กระฉับกระเฉง มีความเป็นกันเอง ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส การใช้คำพูดเชิงบวกที่ส่งเสริมผู้เรียนแล้ว อาจใช้วิธีเหล่านี้เพื่อเร้าความสนใจ เช่น เสนอวัสดุอุปกรณ์ที่สัมพันธ์กับเรื่องที่จะสอน ให้นักเรียนทำกิจกรรมบางอย่างที่สัมพันธ์กับบทเรียน

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ความพร้อมมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเรียนรู้ เพราะถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ จะช่วยให้การเรียนรู้นั้นมีประสิทธิภาพและเกิดความหมายต่อผู้เรียน

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning)

การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในชีวิต การเรียนรู้จะช่วยให้คนเราสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต หรือสามารถปรับสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตัวเราได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นคนเราจึงเรียนรู้อยู่เสมอและเป็นไปอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (พันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์ และ วัลลภา เทพหัสติน ณ อยุธยา, 2543)

วรรณิ ลิ้มอักษร (2540) กล่าวว่า การเรียนรู้กระบวนการ หมายถึง การกระทำหรือพฤติกรรมต่างๆ ของผู้เรียนในขณะที่กำลังเรียนเพื่อให้มีการเรียนรู้เกิดขึ้น โดยการสัมผัส ชักถาม คิดหาเหตุผลหรือทดลอง ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมภายในหรือภายนอกก็ได้ การเรียนรู้กระบวนการเป็นองค์ประกอบ 1 ใน 4 ของการเรียนรู้ที่ John, B. Biggs (1987) กล่าวว่า ประกอบด้วย

1. การเรียนรู้ด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Learning) คือ การเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้
2. การเรียนรู้ทางจิตพิสัย (Attitude Learning) คือ การเรียนรู้ในเรื่องอารมณ์ค่านิยมและความรู้สึก
3. การเรียนรู้เนื้อหาสาระ (Content Learning) คือ การเรียนรู้เรื่องราวตามหลักสูตร

4. การเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning) คือการเรียนรู้วิธีที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ปัจจุบันพบว่าการจัดการเรียนการสอนมีปัญหาลากหลาย เนื่องจากจะให้ความสำคัญกับเนื้อหาการเรียนรู้มากกว่านำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ เห็นได้จากการสอนและการประเมินผล การเรียนการสอนที่เน้นในด้านการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ และวัดผลประเมินผลเฉพาะเนื้อหาความรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนการสอนเป็นสำคัญ ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา ต้องจัดให้ครอบคลุมทั้งทางด้านเนื้อหาความรู้และทักษะกระบวนการทั้งหลายที่ต้องใช้ในการเรียนรู้ (ทิตนา แคมมณี, 2542)

ทิตนา แคมมณี (2543) กล่าวว่า แนวคิดที่เกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) ได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยเมื่อ 20 ปีที่ผ่านมา โดยนักการศึกษา มองเห็นว่าเนื้อหาความรู้ในโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และจะมีมากขึ้นเรื่อยๆ ผู้เรียนคงไม่สามารถเรียนรู้ได้หมดแต่คงต้องเลือกสรรสิ่งที่สนใจและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยแสวงหาและศึกษาด้วยตนเองได้ หากผู้เรียนมีทักษะกระบวนการต่างๆ (Process Skills) ที่จำเป็น ดังนั้นผู้สอนจำเป็นต้องฝึกฝนให้ผู้เรียนมีทักษะและกระบวนการวิธีที่จะเรียนรู้ เพราะผู้เรียนในสังคมอนาคตจำเป็นต้องมีคุณสมบัติทางการคิด การปฏิบัติ การแก้ปัญหา ซึ่งต้องสร้างสิ่งเหล่านี้ให้ผู้เรียนตระหนักว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการแสวงหาความรู้

การจัดการเรียนการสอนศิลปะนั้น เป็นการจัดการเรียนรู้ทั้งทางด้านเนื้อหาและกระบวนการปฏิบัติงานควบคู่กันไป ดังนั้น แนวคิดที่เกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นการจัดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะทางสติปัญญา ฝึกการปฏิบัติตน พร้อมๆ กับได้เรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ต่างๆ ที่จำเป็น จะช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติเป็นไปอย่างมีความหมายต่อผู้เรียน จนนำไปสู่การนำสิ่งที่เรียนรู้นั้นไปปฏิบัติได้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning)

ฮิลการ์ด (1962, อ้างถึงใน ไพจิตร สดวกการ, 2538) ให้ความหมายการถ่ายโอนการเรียนรู้ว่า หมายถึง อิทธิพลของการเรียนรู้ครั้งก่อนที่มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ในครั้งต่อไป

ไพจิตร สดวกการ (2538) สรุปการถ่ายโอนการเรียนรู้ว่า หมายถึงการนำความรู้ที่เรียนจากสถานการณ์หนึ่งไปใช้ในสถานการณ์อื่นที่มีบริบทต่างกับสถานการณ์เดิม และการได้ความรู้ใหม่จากการบูรณาการความรู้เดิมกับข้อมูลใหม่

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) กล่าวว่า เป็นกระบวนการที่เกิดจากการนำประสบการณ์ที่เรียนรู้ในอดีตมาใช้สัมพันธ์กับสถานการณ์ใหม่ที่กำลังเรียนรู้ในปัจจุบัน ผลของการเรียนรู้จากอดีตจะมีผลต่อการเรียนรู้ใหม่ซึ่งอาจเป็นการส่งเสริมหรือขัดแย้งก็ได้

สรุปได้ว่า การถ่ายโอนการเรียนรู้ คือการนำความรู้ที่มีอยู่เดิมมาบูรณาการกับความรู้ที่ได้รับใหม่ เพื่อช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องเดิมได้ง่ายขึ้น

การถ่ายโอนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพจะช่วยให้นักเรียนสามารถแสวงหาความรู้และแก้ปัญหาใหม่ๆ ได้ (ไพจิตร สดวกการ, 2538) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 3 ประการคือ

1. ความคล้ายคลึงกันของสิ่งที่เรียน (Task Similarity) เพราะจะส่งผลให้เกิดการถ่ายโอนเป็นบวก เป็นลบ และเป็นศูนย์
2. ช่วงเวลาระหว่างการเรียนในสองสถานการณ์ (Time Interval between Tasks) เพราะจะมีอิทธิพลต่อการจำและการลืมในสิ่งที่เรียนมาแล้ว
3. ระดับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น (Degree of Original Learning) กล่าวคือ การเรียนรู้ระดับสูงสุด คือการเรียนรู้จนเกิดทักษะ ส่วนการเรียนรู้ระดับต่ำสุด คือการเรียนรู้โดยการจำแต่ไม่มี ความเข้าใจซึ่งจะถ่ายโอนการเรียนรู้ได้น้อยกว่าการเรียนรู้ในระดับสูง (เอกสารการสอนวิชา จิตวิทยาการสอนเด็กวัยเรียน, 2542)

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) กล่าวถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความคล้ายคลึงของสิ่งที่เรียนรู้ กล่าวคืออาจจะคล้ายกันในลักษณะของสิ่งเร้าหรือการตอบสนอง หรือมีกฎเกณฑ์ของเรื่องเก่าคล้ายกับเรื่องใหม่
2. การถ่ายโอนการเรียนรู้โดยอาศัยกฎเกณฑ์ เช่น นำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาช่วยให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ง่ายขึ้น
3. การเรียนรู้เทคนิคในการเรียนว่าทำอย่างไร จึงจะเรียนรู้บทเรียนใหม่ได้เร็วขึ้นในกรณีที่ไม่มีความคล้ายคลึงกับเรื่องเก่า เช่น รู้จักวิธีฝอยนคลายความเครียดหรือความเมื่อยล้าในขณะที่กำลังเรียน

4. ผู้เรียนมีความสามารถรับรู้ในสิ่งนั้นได้มากน้อยเพียงใด
5. ผู้เรียนต้องเรียนรู้หลักการต่างๆ ที่เป็นความรู้พื้นฐานอย่างแม่นยำ
6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเดิมที่สูงก็จะทำให้การเรียนรู้ใหม่มีโอกาสสูงตามด้วย

สรุปว่าการถ่ายโอนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีต้องอาศัยองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ เรื่องที่จะเรียนใหม่มีความคล้ายคลึงกับเรื่องที่เคยเรียนผ่านมาแล้ว และผู้เรียนมีความสามารถทางสติปัญญา หรือมีความฉลาดทางการเรียน คือมีเทคนิคเฉพาะตัวที่ช่วยในการเรียนรู้เรื่องใหม่ๆ ได้

จากข้อมูลเรื่องความพร้อมในการเรียนรู้และการถ่ายโอนการเรียนรู้จะเห็นว่าแนวคิดทั้งสองเรื่องมีความเกี่ยวข้องกัน เพราะการถ่ายโอนการเรียนรู้ต้องอาศัยความพร้อมของผู้เรียนเป็นองค์ประกอบ พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542) กล่าวว่า ความพร้อมนั้นเป็นสิ่งที่ครูสามารถเพิ่มให้ได้ แต่จะสอนอย่างไรจึงจะเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ซึ่งได้นำเสนอวิธีที่ครูสามารถจะทำได้คือ

1. ครูต้องการวางโครงการสอนให้ชัดเจนและรัดกุมเมื่อสอนไปแล้วจะเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้อะไรที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่
2. ครูต้องสอนอย่างตั้งใจที่จะให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้
3. ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้คล้ายคลึงกัน
4. ครูต้องพยายามช่วยให้นักเรียนรวบรวมความจริงกับความคิดรวบยอดเข้าเป็นหลักการ
5. ครูต้องกระตุ้นให้นักเรียนนำหลักการและความรู้ต่างๆ ไปใช้ในชีวิตจริง
6. ครูต้องคำนึงถึงเรื่องการถ่ายโอนทางลบที่อาจทำให้ผู้เรียนสับสน

จากแนวคิดพื้นฐาน 5 ประการจะเห็นว่า การเรียนแบบสรรค์สร้างความรู้ (Constructivis) การเรียนแบบกระบวนการกลุ่ม (Group Process) การเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) การเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning) และความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning Readiness) เป็นวิธีการหลักๆ ในการเรียนการสอนที่ใช้ได้ดี ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างสูงสุด ซึ่งผู้สอนจะต้องนำมาปรับให้เหมาะสมและตรงตามเป้าหมาย (สุมนทนา พรหมบุญ และคณะ, 2540) ทั้งนี้ จากการที่ผู้วิจัยศึกษาหลักการจัดการเรียนการสอนศิลปะปฏิบัติจากงานวิจัย ตำรา และเอกสาร พบว่า การใช้แนวคิดพื้นฐานดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Learning) ด้านจิตพิสัย (Attitude Learning) ด้านเนื้อหาสาระ (Content Learning) และด้านกระบวนการ (Process Learning) ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการครอบคลุมในทุกๆ ด้าน

แนวคิดทั้ง 5 เป็นที่มาของหลักชิปปา กล่าวคือ หากครูต้องก ารจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีก็ควร

1. ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)
2. ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction)
3. ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ (Process Learning)
4. ให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหว (Physical Participation) เพื่อให้เกิดการตื่นตัวในการรับรู้และเกิดการเรียนรู้ได้ดี
5. ให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปใช้ (Application) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ และมีความหมายมากขึ้น

รูปแบบการสอนชิปปา

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแบบชิปปาสามารถทำได้หลายรูปแบบ และรูปแบบหนึ่งซึ่ง ทิศนา เขมมณี (2543) ได้พัฒนาขึ้นและทดลองใช้แล้วได้ผลดีก็คือรูปแบบหรือโมเดลชิปปา "CIPPA Model" ซึ่งมีกระบวนการสอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญๆ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นทบทวนความรู้เดิม เป็นการดึงความรู้ของผู้เรียนในเรื่องที่จะเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมของตน
2. ขั้นการแสวงหาความรู้ใหม่ เป็นการแสวงหาข้อมูลความรู้ใหม่ที่ผู้เรียนยังไม่มีจากแหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ต่างๆ ซึ่งครูอาจจัดเตรียมมาให้ผู้เรียนหรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนไปแสวงหาก็กได้
3. ขั้นการศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล/ความรู้ใหม่หรือเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องศึกษา และทำความเข้าใจกับข้อมูล/ความรู้ที่หามาได้ ผู้เรียนจะต้องสร้างความหมายของข้อมูล/ประสบการณ์ใหม่ๆ โดยใช้กระบวนการต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น ใช้กระบวนการคิดและกระบวนการกลุ่มในการอภิปรายและสรุปความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลนั้นๆ ซึ่งอาจจำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมโยงกับความรู้เดิม
4. ขั้นการแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม เป็นขั้นที่ผู้เรียนอาศัยกลุ่มเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของตน รวมทั้งขยายความรู้ความเข้าใจของตนให้กว้างขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้แบ่งปันความรู้ความเข้าใจของตนแก่ผู้อื่น และได้รับประโยชน์จากความรู้ความเข้าใจของผู้อื่นไปพร้อมๆ กัน
5. ขั้นการสรุปและจัดระเบียบความรู้ เป็นขั้นของการสรุปความรู้ที่ได้รับทั้งหมดทั้งความรู้เดิมและความรู้ใหม่ และจัดสิ่งที่เรียนรู้ให้เป็นระบบระเบียบเพื่อให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ง่าย

6. ชั้นแสดงผลงาน เป็นชั้นที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงผลงานการสร้างความรู้ของตนให้ผู้อื่นรับรู้เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบความเข้าใจของตน และช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์

7. ชั้นการประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นชั้นของการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการนำความรู้ความเข้าใจของตนไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มความชำนาญ ความเข้าใจ ความสามารถในการแก้ปัญหา และความจำในเรื่องนั้นๆ

จะเห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนโมเดลชิปปานั้น เป็นรูปแบบหนึ่งของผู้สอนสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามเป้าหมายของหลักสูตร ดังที่ ทิศนา ขัมมณี (2543) กล่าวว่า เป็นรูปแบบที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการสอน เนื่องจากมีกระบวนการหรือขั้นตอนในการสอนที่ชัดเจน และจากรายงานการวิจัยของพันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543) พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนโมเดลชิปปาสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรี อีกทั้งหลักการของรูปแบบการเรียนการสอนโมเดลชิปปานั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชิคเกอร์ริงและแกมสัน (Chickering and Gamson อ้างถึงใน วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2544) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะการสอนระดับปริญญาตรีที่ส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้ 7 ประการดังนี้ (1) ส่งเสริมให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนิสิตนักศึกษา (2) ส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียน (3) ส่งเสริมให้เกิดการเรียนเชิงรุก (4) การบอกข้อดีข้อเสียของผลงานหรือผลการเรียน โดยป้อนข้อมูลย้อนกลับอย่างทันควัน (5) เน้นการทำงานตามกำหนดเวลา (6) การสื่อให้เกิดความคาดหวังสูง (7) ยอมรับความฉลาดที่หลากหลายและวิธีการเรียนของผู้เรียน ดังนั้นการนำเอารูปแบบการเรียนการสอนโมเดลชิปปามาใช้ จึงสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรีได้ และเป็นรูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่งที่มีลักษณะการสอนที่ส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนศิลปะนั้นก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : โมเดลชิปปา (CIPPA Model) ซึ่งสามารถแสดงเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบองค์ประกอบการเรียนการสอนระหว่างวิธีการสอนศิลปะกับรูปแบบ
การสอนโมเดลชิปปา (CIPPA Model) ในด้านผู้สอน

การสอนศิลปะ	การสอนแบบชิปปา (CIPPA Model)
<p>ด้านผู้สอน</p> <p>จอห์น เอ ไมเคิล (Michael, John A., 1983) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของผู้สอนว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล - ให้ความสนุกสนานในการเรียนด้วยมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีท่าทีอบอุ่นและมีอารมณ์ขัน - มีความไวต่อการรับรู้ ยืดหยุ่นต่อการแก้ปัญหา - เปิดใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - จัดประสบการณ์ทางการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ตามโอกาสที่เหมาะสม - สามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน - ให้ความสนุกสนานในการเรียน - มีความเข้าใจในปัญหาการทำงานของผู้เรียน - สร้างความเข้าใจที่กระจ่างชัดให้กับผู้เรียนได้เมื่อผู้เรียนประสบปัญหาระหว่างปฏิบัติงาน และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงานศิลปะ และรับรู้ว่าจะอะไรเกิดขึ้นบ้างในระหว่างผู้เรียนปฏิบัติงาน - มีความยุติธรรมในการประเมินผลการเรียน 	<p>ด้านผู้สอน</p> <p>ทิสนา แชมมณี (2542) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของผู้สอนว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - มีความเข้าใจ และยอมรับผู้เรียนแต่ละคนว่ามีทั้งข้อดี และข้อเสียในแต่ละคน - เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน คือ ให้ความวางใจสนิทสนม ให้ความอบอุ่นเป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย เป็นที่ปรึกษาที่ดี พร้อมทั้งจะรับฟังคำซักถามต่างๆ อยู่เสมอ ด้วยความอดทนไม่เบื่อ - สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี - มีความไวต่อความรู้สึกของผู้เรียน และสามารถเข้าใจว่าทำไมผู้เรียนจึงรู้สึกหรือมีความคิดต่อเหตุการณ์บางสิ่งบางอย่างเช่นนั้น - กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเต็มที่ - จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนที่เตรียมไว้โดยมีการปรับแผนให้เหมาะกับผู้เรียน และสถานการณ์ที่เป็นจริง - ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงานการเรียนรู้ของผู้เรียน และอาจให้ข้อมูล เนื้อหา ความรู้เพิ่มเติมแก่ผู้เรียนตามความเหมาะสม - ให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรม และกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน และให้ข้อเสนอแนะตามความเหมาะสม

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบองค์ประกอบการเรียนการสอนระหว่างวิธีการสอนศิลปะกับรูปแบบการสอนโมเดลชิปปา (CIPPA Model) ในด้านจุดประสงค์การสอน

<u>การสอนศิลปะ</u>	<u>การสอนแบบชิปปา (CIPPA Model)</u>
<p>ด้านจุดประสงค์การสอน</p> <p>สุลักษณ์ ศรีบุรี (2536) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์การสอนว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนพุทธิปัญญาและเจตคติให้เจริญงอกงามไปพร้อมๆกัน - ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยการทดลอง และฝึกประสบการณ์ - ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยช่างคิด ช่างสังเกต รู้จักพินิจพิจารณา - ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง 	<p>ด้านจุดประสงค์การสอน</p> <p>ทศนา แคมมณี (2542) ได้กล่าวถึงจุดประสงค์การสอนว่า</p> <ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวในการค้นพบสิ่งใหม่ๆ - มีการท้าทายด้านสติปัญญา เกิดความสนุกในการเรียนรู้ - ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีนิสัยที่จะเฝ้าหาความรู้ไปตลอดชีวิต - ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครูนักเรียน และพิจารณาร่วมกันในการตัดสินใจเรื่องใดๆ ก็ตาม - สร้างความมั่นใจในตนเอง และเห็นว่าตนเองมีค่า - ผู้เรียนมีโอกาสที่จะแสดงออก และเพิ่มพูนความสามารถ

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบองค์ประกอบการเรียนการสอนระหว่างวิธีการสอนศิลปะกับรูปแบบ
การสอนโมเดลชิปปา (CIPPA Model) ในด้านการประเมินผล

<p style="text-align: center;"><u>การสอนศิลปะ</u></p>	<p style="text-align: center;"><u>การสอนแบบชิปปา (CIPPA Model)</u></p>
<p>ด้านการประเมินผล</p> <p>สมพร รอดบุญ (2530 อ้างถึงใน ปรียาพร บุชบา, 2538) กล่าวถึง การประเมินผลการเรียนศิลปะภาคปฏิบัติ ไว้คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การประเมินในแนวที่เน้นแบบฝีมือในการปฏิบัติ (Academic) ผู้สอนจะประเมินผลงานของผู้เรียนได้ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ด้านความเข้าใจ คือเขียนได้ถูกต้องตามหลักวิชาหรือไม่ - ด้านฝีมือมากน้อยเพียงใด - ด้านเวลา คือสามารถเขียนภาพได้สมบูรณ์ตามเวลาที่กำหนดได้มากน้อยเพียงใด 2. การประเมินในแนวที่เป็นแบบสร้างสรรค์ (Creative) การประเมินผลมุ่งเน้นในด้านต่างๆ ดังนี้ <ul style="list-style-type: none"> - ด้านความคิดในการสร้างสรรค์มากกว่าฝีมือ - จากการพูด หรือการอธิบายความคิดในการสร้างสรรค์ของผู้เรียนว่าเป็นอย่างไรชัดเจนหรือไม่ ผู้เรียนมีแนวคิดในการทำงานจริงหรือเปล่า - ประเมินจากผลงานว่า การแสดงออกนั้นสัมพันธ์กับแนวคิดมากน้อยเพียงใด 3. การประเมินวิชาในห้องปฏิบัติการ (Studio) ในบางวิชาที่ให้ผู้เรียนกำหนดเรื่องราว เนื้อหา หรือจุดมุ่งหมายขึ้นเองนั้น การวัดหรือการประเมินผลสามารถพิจารณาได้จาก <ul style="list-style-type: none"> - ความคิดของผู้เรียนที่นำเสนอออกมาในผลงาน - รูปแบบของการแสดงออกสอดคล้องกับความคิดมากน้อยเพียงใด - คุณค่าที่ปรากฏในผลงาน - ดูความขยัน ความจริงจัง และความเอาใจใส่ในการทำงานของผู้เรียน <p>จอห์น เอ ไมเคิล (Michael, John A.,1983) กล่าวถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลว่า ควรที่จะต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญต่างๆ คือ (1) การสื่อสารทางความคิดที่แสดงออกมาในผลงาน (2)ความเชื่อมั่นในการแสดงออกของตนเอง (3) พัฒนาการการรับรู้ในด้านทัศนศิลป์ (4) สุนทรีย์ภาพและความมีเอกภาพของผลงาน (5) องค์ความรู้ทางด้านศิลปะ (6) ความคิดสร้างสรรค์ (7) ทักษะความชำนาญในการใช้เครื่องมือ (8) ความสนุกสนานและความพอใจเมื่อได้ปฏิบัติงาน</p>	<p>ด้านการประเมินผล</p> <p>ทศนา เขมมณี (2542) สำหรับการประเมินผลด้วยรูปแบบการสอนโมเดลชิปปา (CIPPA Model) สามารถประเมินได้ด้วย (1) การเก็บรวบรวมผลงานและประเมินผลงานของผู้เรียน (2) ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในแผนการสอน ซึ่งจัดว่าเป็นการประเมินตามสภาพจริง เพื่อวัดประเมินผลผู้เรียนในเรื่องต่างๆ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ความรู้ ความสามารถของผู้เรียน 2. ทักษะในการผลิตผลงาน 3. กระบวนการในการทำงาน เช่น การลำดับความคิดในการแก้ปัญหา ขั้นตอนการใช้ทักษะ 4. ผลงานของผู้เรียน

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบองค์ประกอบการเรียนการสอนระหว่างวิธีการสอนศิลปะกับรูปแบบการสอนโมเดลชิปปา (CIPPA Model) ในด้านการเรียนรู้

<p style="text-align: center;"><u>การเรียนรู้ทางศิลปะ</u></p>	<p style="text-align: center;"><u>การเรียนรู้จากรูปแบบการสอนโมเดลชิปปา (CIPPA Model)</u></p>
<p>ด้านการเรียนรู้</p> <p>ชาปแมน (Chapman, 1978) รูปแบบการเรียนรู้ทางศิลปะสามารถจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะคือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การแสดงออก (Expressive) ประกอบด้วย <ol style="list-style-type: none"> 1.1 การแสวงหาแนวความคิด (Interception of an Idea) หมายถึง การกระตุ้นเร้า ให้คำแนะนำหรือสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่จะแสวงหาแนวคิดในการแสดงออกทางศิลปะตามวิถีทางของตน 1.2 การวางแผนงานที่เหมาะสม (Elaboration and Refinement) เป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนคิดทบทวนเกี่ยวกับการคิดหรือการสร้างสรรค์งานของตน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หรือมีประสบการณ์ในการปรับปรุงหรือขยายแนวคิดให้กว้างขวางขึ้น 1.3 การปฏิบัติงานการใช้สื่ออุปกรณ์ (Execution in a Medium) คือการสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถเลือกใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการแสดงออกสำหรับการสร้างสรรค์ศิลปะได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความคิดและสามารถถ่ายทอดออกมาได้ตามความต้องการ 2. การตอบรับตอบสนอง (Perceptual Response) ประกอบด้วย <ol style="list-style-type: none"> 2.1 การสังเกตความชัดเจนและลักษณะความละเอียดอ่อน (Perceiving Obvious and Subtle Qualities) 2.2 การอธิบายลักษณะแหล่งที่มาของความรู้สึก (Interpreting Qualities as Sources of Feeling) 2.3 ความสัมพันธ์ของการตัดสินใจประสบการณ์การรับรู้ (Judging the Significance of Perceptual Experience) 	<p>ด้านการเรียนรู้</p> <p>จิศนา แชมมณี (2542) การเรียนรู้จากรูปแบบการสอนโมเดลชิปปา (CIPPA Model) ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การสร้างสรรค์ความรู้ (Construct) หมายถึง การสร้างความรู้ตามแนวคิดของ Constructivism ก็คือ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2544) (1) การให้ผู้เรียนสร้างความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง (2) การเรียนรู้สิ่งใหม่ขึ้นกับความรู้เดิม และความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน (3) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีความหมายต่อการเรียนรู้ (4) การจัดสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความหมาย 2. การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้หรือสิ่งแวดล้อม (Interaction) ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หรือการจัดสิ่งแวดล้อม และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความหมาย 3. การให้ผู้เรียนเคลื่อนไหวร่างกาย (Physical Participation) ทำให้เกิดความพร้อมในการเรียนรู้ มีความกระฉับกระเฉง ตื่นตัว ไวต่อการรับข้อมูล 4. การเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning) คือการให้ผู้เรียนเรียนรู้กระบวนการต่างๆ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาตนเอง 5. การประยุกต์ใช้ความรู้ (Application) เป็นการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้เพิ่มเติมขึ้นเรื่อยๆ

3. สถาบันราชภัฏ

สถาบันราชภัฏเป็นสถาบันการศึกษาที่พัฒนามาจากวิทยาลัยครู ปัจจุบันสังกัดอยู่ในสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ มีจำนวน 36 แห่ง ตั้งอยู่ในส่วนกลาง (กรุงเทพฯ) 6 แห่ง และกระจายอยู่ในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศอีก 30 แห่ง ปัจจุบันได้ออกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันราชภัฏอีก 5 แห่งคือ สถาบันราชภัฏร้อยเอ็ด สถาบันราชภัฏนครพนม สถาบันราชภัฏศรีสะเกษ สถาบันราชภัฏชัยภูมิ และสถาบันราชภัฏกาฬสินธุ์ (ราชกิจจานุเบกษา ฉบับราชกฤษฎีกา, 2544) มีหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในจังหวัดที่สถาบันราชภัฏตั้งอยู่และจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อ เฉลี่ยแล้วสถาบันละ 1 แห่ง ต้องรับผิดชอบจัดการศึกษา 2 จังหวัด

สถาบันราชภัฏมีปรัชญาพื้นฐานที่จะให้โอกาสแก่คนในภูมิภาคต่างๆ ได้ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาท้องถิ่นของตนเองหรือใกล้เคียงโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ (กรมการฝึกหัดครู, 2534)

1. เพื่อลดค่าใช้จ่าย
2. เพื่อให้อยู่ติดกับพื้นที่
3. เพื่อจะได้เป็นกำลังในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
4. เพื่อให้ทุกคนได้เข้าศึกษาหาความหมายในชีวิตที่กว้างขวางและเชื่อมั่นยิ่งขึ้น
5. เพื่อเป็นการช่วยกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในท้องถิ่นที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา

หลักสูตร

หลักสูตรที่สถาบันราชภัฏเปิดสอนมี 3 หลักสูตร คือ

1. หลักสูตรสาขาวิชาวิทยาศาสตร์
2. หลักสูตรสาขาวิชาการศึกษา
3. หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศาสตร์

หลักสูตรสถาบันราชภัฏพุทธศักราช 2543 ทั้ง 3 หลักสูตรนี้ ได้ยึดหลักมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ ระดับอุดมศึกษา มุ่งผลิตกำลังคนที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งที่เป็นนักวิชาการทั้งวิชาชีพและนักวิชาชีพชั้นสูง มีความยืดหยุ่น สามารถรับตามสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าของวิทยาการเปิดโอกาสให้มีการเลือกเรียนได้อย่างกว้างขวางทั้งหลักสูตรระดับอนุปริญญา ระดับ

ปริญญาตรี และระดับปริญญาตรี (หลังอนุปริญญา) ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ มุ่งเน้นการปฏิบัติควบคู่ทฤษฎี และยึดหลักร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชน นำไปสู่การพัฒนา ก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถภาพในวิชาชีพ ทั้งในด้านเทคนิควิธีการ การจัดการงานอาชีพและด้านคุณธรรม

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถาบันราชภัฏมิดังนี้

1. มีความรู้ ทักษะ และเทคนิคเฉพาะทาง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพได้เป็นอย่างดี
2. มีทักษะในด้านการจัดการงานอาชีพ สามารถดำเนินงานอาชีพของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีความคิดสร้างสรรค์ มีนิสัยใฝ่รู้ มีทักษะและวิจารณญาณในการแก้ปัญหา สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน
4. มีเจตคติที่ดี มีจรรยาบรรณและมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพ
5. มีโลกทัศน์ที่กว้าง ยอมรับความเปลี่ยนแปลงของสังคม
6. เป็นพลเมืองดี มีความตระหนักต่อการพัฒนาตนเองและเป็นผู้ นำในการพัฒนาสังคม
7. มีความเป็นประชาธิปไตย กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

สำหรับงานวิจัยนี้ จะกล่าวเฉพาะหลักสูตรในระดับปริญญาตรี 2 หลักสูตร คือ

1. หลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาศายมัธยมศึกษา ซึ่งเปิดสอนโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา
2. หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศาสตร์ สายศิลปกรรมและศิลปะประยุกต์ ซึ่งเปิดสอนโปรแกรมวิชาศิลปกรรม

1. หลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาศายมัธยมศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา ศิลปศึกษาเป็นโปรแกรมหนึ่ง ซึ่งบรรจุอยู่ในหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษาศายมัธยมศึกษาโดยมีลักษณะเด่นคือ เน้นการให้ความรู้ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานด้านศิลปศึกษา เป็นครูสอนศิลปะในโรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาได้ มีความสามารถเข้าใจเด็กและผลงานทางด้านศิลปะเด็กเป็นอย่างดี (กรมการฝึกหัดครู, 2537)

จุดประสงค์เฉพาะโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา

1. เพื่อสร้างเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถทางการรับรู้ด้านทัศนศิลป์
2. เพื่อสร้างเสริมผู้เรียนให้มีความซาบซึ้งในคุณค่าทัศนศิลป์ ทั้งของตะวันตกและตะวันออก
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์
4. เพื่อให้ผู้เรียน ระบุประวัติความเป็นมาของงานทัศนศิลป์ และสามารถวิเคราะห์วิจารณ์ได้
5. เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสอนศิลปะในระดับต่างๆ โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา
6. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนามรดกทางศิลปะ และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ

โครงสร้างหลักสูตร สายมัธยมศึกษา โปรแกรมวิชาศิลปศึกษา

หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 141 หน่วยกิต โดยมีสัดส่วนหน่วยกิตแต่ละหมวดวิชาและแต่ละกลุ่มวิชาดังนี้

1. หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป	33	หน่วยกิต
1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร	9	หน่วยกิต
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	9	หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	6	หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	9	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน	98	หน่วยกิต
2.1 กลุ่มวิชาเนื้อหา	63	หน่วยกิต
2.1.1 วิชาเอก	63	หน่วยกิต
แบบเอกเดี่ยว	63	หน่วยกิต
2.1.2 วิชาโท	20	หน่วยกิต
2.2 กลุ่มวิชาชีพรู	25	หน่วยกิต
2.3 กลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	10	หน่วยกิต
2.3.1 สำหรับวิชาเอก	10	หน่วยกิต
2.3.2 สำหรับวิชาโท	3	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	10	หน่วยกิต

2. หลักสูตรสาขาวิชาศิลปศาสตร์ สายศิลปกรรมและศิลปะประยุกต์โปรแกรม วิชาศิลปกรรม

ศิลปกรรม (ประยุกต์ศิลป์) เป็นโปรแกรมหนึ่งซึ่งบรรจุอยู่ในหลักสูตรสาขาวิชาศิลปศาสตร์ สายศิลปกรรมและศิลปะประยุกต์นี้ กำหนดให้ผู้เรียนใช้ความรู้ทางประสบการณ์ร่วมกับความสามารถทางฝีมือสร้างสรรค์ผลงานที่ประกอบไปด้วยคุณค่าทางศิลปะ และคุณค่าทางอารมณ์ ด้วยการอาศัยสื่อต่างๆ นำมาผสมประสานกันอย่างมีระเบียบ เพื่อให้เกิดผลทางความรู้สึก และสามารถนำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ ดังนั้น การสร้างงานจึงมุ่งประโยชน์ที่จะได้รับและความงามเพื่อนำมาใช้ เป็นการตอบสนองความต้องการที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน

โปรแกรมวิชาในสายศิลปกรรมและศิลปะประยุกต์ มี 7 โปรแกรมวิชา ดังนี้

1. ภาพพิมพ์	อนุปริญญา
2. ภาพพิมพ์	ปริญญาตรี
3. ศิลปกรรม	ปริญญาตรี
4. ศิลปะการพิมพ์	อนุปริญญา
5. ออกแบบนิเทศศิลป์	อนุปริญญา
6. ออกแบบประยุกต์ศิลป์	อนุปริญญา
7. ออกแบบพาณิชย์ศิลป์	อนุปริญญา

จากทั้ง 7 โปรแกรมวิชาดังกล่าว สถาบันราชภัฏแต่ละแห่งสามารถเลือกเปิดสอนได้ตามความพร้อมโดยคำนึงถึงความต้องการของตลาดแรงงาน ประสิทธิภาพของผู้สอน อาคารสถานที่ ซึ่งโปรแกรมวิชาศิลปกรรมเป็นโปรแกรมวิชาที่สถาบันราชภัฏส่วนใหญ่เลือกเปิดสอนในระดับปริญญาตรี ตามความพร้อมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

จุดประสงค์เฉพาะโปรแกรมวิชาศิลปกรรม เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความชำนาญและประสบการณ์สามารถประกอบอาชีพด้านศิลปกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานด้านศิลปกรรมเป็นอย่างดี

2. มีเจตคติที่ดีต่องานด้านศิลปกรรม และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาสังคม และท้องถิ่นเป็นอย่างดี
3. มีความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบต่อสังคมและวิชาชีพศิลปกรรม
4. มีความสามารถในการจัดระบบงานบริหาร และสร้างสรรค์งานด้านศิลปกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
5. มีความสำนึกในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่มีบทบาทต่อการส่งเสริมและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ

โครงสร้างหลักสูตร สายศิลปกรรมและศิลปะประยุกต์ โปรแกรมวิชาศิลปกรรม

หน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 136 หน่วยกิต โดยมีสัดส่วนหน่วยกิตแต่ละ หมวดวิชาและแต่ละกลุ่มวิชา ดังนี้

1.หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป	33	หน่วยกิต
1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร	9	หน่วยกิต
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	9	หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	6	หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	9	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน	93	หน่วยกิต
2.1 กลุ่มวิชาเนื้อหา	71	หน่วยกิต
2.2 กลุ่มวิชาวิทยาการจัดการ	15	หน่วยกิต
2.3 กลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ	7	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	10	หน่วยกิต

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า โครงสร้างของหลักสูตรทั้ง 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชาการศึกษา และสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มีโครงสร้างการจัดการเรียนการสอนแบบเดียวกัน โดยแบ่งออกเป็น 3 หมวดวิชาคือ

1. หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป (General Education) หมายถึง วิชาการศึกษาที่นักศึกษาทุกคนต้องเรียนเพื่อให้มีความรู้กว้างขวางและรู้รอบในสิ่งที่จำเป็น เพื่อพัฒนาและพึงเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นมนุษย์และเป็นพลเมืองดีให้แก่บัณฑิต ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ต้องมี

ในยุคนี้ และอนาคตในการที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันอย่างรุนแรงในสังคม และให้ดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข หมวดวิชาการศึกษาทั่วไป แบ่งเป็น 4 กลุ่มวิชา คือ

- 1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร
- 1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์
- 1.3 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์
- 1.4 กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2. หมวดวิชาเฉพาะด้าน (Specialized Education) หมายถึง วิชาเฉพาะทางใดทางหนึ่งที่นักศึกษาแต่ละคนจะเลือกเรียนเพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะรู้เทคนิควิธีและเข้าใจกระบวนการงานอาชีพ ตลอดจนเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ หมวดวิชาเฉพาะด้าน แบ่งเป็น 3 กลุ่มวิชา คือ

- 2.1 กลุ่มวิชาเนื้อหา หรือกลุ่มวิชาเอก - โท
- 2.2 กลุ่มวิชาวิทยาการจัดการ
- 2.3 กลุ่มวิชาปฏิบัติการและประสบการณ์วิชาชีพ

3. หมวดวิชาเลือกเสรี (Free Elective) หมายถึง วิชาที่ให้นักศึกษาเลือกเรียนได้ตามความถนัดและมีความสนใจ เพื่อให้มีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น

การเรียนการสอนวิชาภาพพิมพ์พื้นฐาน

สำหรับวิชาภาพพิมพ์พื้นฐาน(Basic Print)นั้น อยู่ในหมวดวิชาเฉพาะด้าน กลุ่มวิชาเนื้อหา การเรียนการสอนเป็นแบบเจาะลึก เน้นทางด้านศิลปะภาพพิมพ์โดยตรงเป้าหมายของการสอน ผู้เรียนกลุ่มนี้ก็เพื่อเป็นเป็นครูศิลปะ นักออกแบบ หรือศิลปิน กำหนดให้นักศึกษาโปรแกรมวิชาศิลปศึกษา และโปรแกรมวิชาศิลปกรรม ระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏทุกคนต้องเรียนรู้

คำอธิบายรายวิชาภาพพิมพ์พื้นฐานได้อธิบายถึง สาระความรู้ที่นักศึกษาต้องเรียนรู้ในเรื่องนี้คือ ความหมาย ประวัติความเป็นมาของภาพพิมพ์ ประเภท รูปแบบ กรรมวิธี คุณสมบัติของการทำงาน การเก็บรักษา เพื่อเป็นพื้นฐานของการพิมพ์ทั่วไป

ความหมายของภาพพิมพ์

ภาพพิมพ์หรือการพิมพ์ หมายถึง ข้อความ รูปภาพ สัญลักษณ์ที่ผ่านกระบวนการพิมพ์จากแม่พิมพ์ สามารถพิมพ์ภาพได้จำนวนหลายๆ ภาพ ปัจจุบันคำว่า ภาพพิมพ์ อาจทำให้นึกไปถึงสิ่งผลิตทางการค้า ที่ทำออกมาเป็นจำนวนมากด้วยวิธีการใช้เครื่องจักรกล เช่น หนังสือพิมพ์ ตำรา นิตยสาร และสิ่งทอ เป็นต้น ดังนั้นคำว่า การพิมพ์จึงมีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลายทัศนะ ดังนี้

มิลส์ (Mills, 1968) ได้ให้ความหมายของการพิมพ์ไว้ว่า กรรมวิธีใดๆ ในการจำลองภาพหรือสำเนาภาพ หนังสือจากต้นฉบับในลักษณะสองมิติแบนราบ ทั้งนี้รวมถึงการพิมพ์ผ้า การพิมพ์กระดาษปิดฝาผนัง และการอัดรูป

เกิร์ลนิก ดาวดีอิด (Gurlnik Daoid B, 1971) ได้กล่าวถึง การพิมพ์หมายถึง การกดให้ติดเป็นการสร้างภาพหรือเครื่องหมายลงบนวัสดุผิวเรียบ เพื่อให้ได้ภาพหรือเครื่องหมายเหมือนกันซ้ำๆ กันตามจำนวนที่ต้องการ

เลคเชิน (Lechene, 1974) ได้กล่าวไว้ว่า การพิมพ์เป็นวิธีการใช้แรงกดให้หมึกพิมพ์ติดเป็นข้อความหรือภาพ บนพื้นผิวของสิ่งที่ต้องการพิมพ์

พระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2484 ซึ่งใช้อยู่จนถึงปัจจุบันได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "พิมพ์" หมายความว่า การทำให้เป็นตัวหนังสือหรือรูปรอยใดๆ โดยการกดหรือการใช้พิมพ์หิน เครื่องกล วิธีเคมีหรือวิธีอื่นใด อันอาจทำให้เกิดเป็นสิ่งพิมพ์ขึ้นหลายสำเนา

กำธร สถิรกุล (2515) กล่าวถึง การพิมพ์ คือ การจำลองต้นฉบับอันหนึ่งจะเป็น รูปภาพหรือตัวหนังสือก็ตาม ออกมาเป็นจำนวนมากๆ เหมือนๆ กันบนวัสดุที่เป็นพื้นแบนหรือใกล้เคียงกับพื้นแบน ด้วยการใช้เครื่องมือกล

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ (2531) ให้ความหมายของการพิมพ์ว่า การพิมพ์เป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะสื่อความหมายของกันและกัน ให้เผยแพร่ไปสู่บุคคลหรือกลุ่มคนอื่นๆ ให้ได้เป็นจำนวนมากจากต้นฉบับอันเดียวโดยไม่ต้องเขียนหรือวาดซ้ำๆ กันเป็นจำนวนมาก

สรุปได้ว่า การพิมพ์เป็นการจำลองต้นฉบับรูปแบบหนึ่ง ที่ได้ภาพออกมาเหมือนๆ กันทุกภาพ โดยการจำลองนั้นจะต้องจำลองบนวัตถุที่เป็นพื้นระนาบแบน หรือใกล้เคียงกับพื้นระนาบแบน ซึ่งต้นฉบับนั้นอาจเป็นรูปภาพ หรือตัวหนังสือก็ได้

ประวัติความเป็นมา

ศิลปะภาพพิมพ์มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ (200,000 ปี ก่อนคริสตกาล) มนุษย์โครมันยองถือว่าเป็นเผ่าแรกที่รู้จักทำงานศิลปะ ซึ่งมีหลักฐานเด่นชัดในถ้ำลาสโควซ์ ประเทศฝรั่งเศส และถ้ำอัลตามิรา ประเทศสเปน ลายแกะสลักเป็นเส้นลึกรูปร่างแปลกๆ บนผนังถ้ำที่ปรากฏอยู่ คือรูปแรกเริ่มของการแกะแบบพิมพ์ มนุษย์เหล่านั้นยังรู้จักริเริ่มกระบวนการพิมพ์ภาพ Stencil โดยการวางมือทาบบนผนังถ้ำแล้วเป่าสี โดยใช้ต้นอ้อบางชนิดทำเป็นหลอดเป่า ละอองสีจะกระจายติดอยู่รอบๆ พื้นที่วางมือบังไว้ ปรากฏเป็นที่วางเป็นรูปมือขึ้น ยิ่งกว่านั้นยังรู้จักการพิมพ์โดยการทาสีบนฝ่ามือแล้วกดประทับเป็นรูปมือไว้บนผนังถ้ำ

เมื่อราว 3,000 – 7,000 ปี ช่วงอารยธรรมอียิปต์ ได้พบหลักฐานว่า คนอียิปต์รู้จักนำภาพแกะสลักเล็กๆ กดลงบนดินให้เกิดเป็นรอยขึ้น ส่วนในดินแดนเมโสโปเตเมีย ประมาณ 4,000 ปีมาแล้วพบว่ามนุษย์แถบนี้รู้จักใช้ของแข็งกดลงบนดินให้เกิดอักษรลิ่ม (Cuneiform) และกรรมวิธีในการพิมพ์ระยะเริ่มแรกนั้น อาจมีที่มาจาก การใช้ดินเหนียวแกะเป็นตราสี่เหลี่ยมลักษณะ และนำไปตากแดดให้แห้ง หรือนำไปเผาไฟเพื่อให้เกิดเป็นแม่พิมพ์ที่คงทนถาวร แล้วจึงนำแม่พิมพ์นั้นไปประทับหรือกดลงบนพื้นผิวอ่อน เช่น ดิน ครั่ง หรือ ขี้ผึ้ง นอกจากนี้ยังอาจมีการนำแม่พิมพ์ไปจุ่มสี หรือหมึกก่อนแล้วจึงนำไปกดประทับลงบนวัตถุต่างๆ

จีนเป็นชนชาติแรกๆ ที่คิดวิธีการพิมพ์แบบกดหรือประทับ (Stamp) นี้ เมื่อประมาณ 255 ปีก่อนคริสตกาล พิมพ์ลงบนวัสดุอื่นๆ ก่อนที่จะมีกระดาษ วิธีการพิมพ์ในระยะเริ่มแรกนี้จะสร้างจากแม่พิมพ์ไม้เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีพื้นราบมาจากกรรมวิธีการพิมพ์นูน นิยมใช้พิมพ์เรื่องราวคำสอนหรือคัมภีร์ในศาสนา รวมทั้งภาพประกอบต่างๆ ซึ่งเป็นที่มาของศิลปะภาพพิมพ์ สำหรับงานภาพพิมพ์ในกลุ่มประเทศยุโรป และประเทศทางตะวันตกนั้น เชื่อกันว่าได้รับอิทธิพล และแบบอย่างมาจากจีน โดยเฉพาะกระดาษ ซึ่งจีนส่งไปขายในคริสต์ศตวรรษที่ 12 การพิมพ์หนังสือ และภาพพิมพ์ในยุคแรกๆ ของยุโรป ก็เช่นเดียวกับจีน คือการพิมพ์จากแม่พิมพ์ไม้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการพิมพ์ด้วยมือเป็นหลัก

ต่อมาได้มีชาวเยอรมันที่ชื่อว่า โจฮัน กูเตนเบิร์ก (Johann Gutenberg) ได้คิดค้นประดิษฐ์แท่นพิมพ์อย่างง่ายขึ้นมาในปี ค.ศ.1450 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างแท่นพิมพ์ หรือเครื่องพิมพ์ในปัจจุบันในคริสต์ศตวรรษที่ 18 (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2531) ได้มีการคิดค้นเทคนิคภาพพิมพ์หิน (Lithography) ขึ้นมาโดยชาวเยอรมันที่ชื่อว่า Aloys Senefeldos ในปีค.ศ. 1796 ซึ่งเป็นที่มาของการพิมพ์ระบบออฟเซต (Off Set) ที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน ในราวต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เทคนิคต่างๆ ของการพิมพ์ได้รับความนิยมมากขึ้น การทำภาพพิมพ์ในลักษณะที่เป็นศิลปะภาพพิมพ์ได้รับการยอมรับมากยิ่งขึ้น จวบจนคริสต์ศตวรรษที่ 20 ศิลปะภาพพิมพ์ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ศิลปินใช้เทคนิคต่างๆ ของการพิมพ์ เพื่อตอบสนองความต้องการ ในการสร้างงานศิลปะแนวใหม่ๆ ได้เป็นอย่างดี

สำหรับศิลปะภาพพิมพ์ในประเทศไทยนั้น จากหลักฐานการค้นพบที่ตำบลบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี อายุประมาณ 7,000 ปีมาแล้ว ได้มีการค้นพบลูกกลิ้งดินเผาที่ใช้ในการกลิ้งสี ทำให้เกิดลวดลายบนผ้า หรือบนภาชนะดินเผา ซึ่งนับว่าเป็นเทคนิคการพิมพ์ที่เก่าแก่แบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์มาแล้ว นอกจากนี้ก็มีการพิมพ์ในลักษณะการประทับตราเครื่องหมายต่างๆ ในสมัยต่อมา แต่เพิ่งจะปรากฏว่ามีการพิมพ์ที่เป็นหนังสือในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โดยใช้การพิมพ์ เพื่อพิมพ์หนังสือและภาพประกอบเรื่องเท่านั้น ได้มีการพิมพ์เรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ระบบการพิมพ์เริ่มแพร่หลายมากยิ่งขึ้น แต่ส่วนใหญ่ยังพิมพ์หนังสือและคำสอนทางคริสต์ศาสนา จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีความสนพระทัยการพิมพ์อย่างมาก จึงได้มีการตั้งโรงพิมพ์ขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อใช้ในการพิมพ์หนังสือราชกิจจานุเบกษา จนถึงช่วงปลายของรัชกาลได้มีการสั่งแท่นพิมพ์หินเข้ามาในปี พ.ศ.2410 (วิบูลย์ ลี้สุวรรณ, 2531)

ในส่วนของการพิมพ์เอกชนก็มีการพัฒนาเรื่อยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน การพิมพ์ในระบบเริ่มแรกนั้น ยังมีลักษณะเป็นการพิมพ์เพื่อประโยชน์ในการพิมพ์หนังสือ และเอกสารต่างๆ จนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนเพาะช่างขึ้นมา และได้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับภาพพิมพ์ขึ้น แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตช่างแกะแม่พิมพ์ เพื่อรองรับการขยายตัวของระบบการพิมพ์ที่เริ่มแพร่หลาย จนกระทั่งต่อมาคณะจิตรกรรมประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เริ่มบรรจุวิชาภาพพิมพ์ไว้ในหลักสูตรเมื่อปีพ.ศ. 2496 (อิทธิพล ตั้งโฉลก, 2535) จึงทำให้ภาพพิมพ์มีลักษณะเป็นงานศิลปะอย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น จน พ.ศ.2511 ต่อจากนั้นได้เปิดเป็นสาขาภาพพิมพ์ทำการเรียนการสอนอย่างจริงจัง และส่งผลให้ศิลปะภาพพิมพ์ได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ประเภท รูปแบบ กรรมวิธี คุณสมบัติของการทำงาน

ในการสร้างผลงานภาพพิมพ์ ศิลปินต้องสร้างแม่พิมพ์ขึ้นมาก่อนแล้วจึงนำไปผ่านกระบวนการพิมพ์ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพที่ต้องการ สำหรับกระบวนการต่างๆ ของศิลปะภาพพิมพ์นั้น จะมีกระบวนการพิมพ์หลักๆ อยู่ 4 กระบวนการ ดังนี้คือ

1. กระบวนการพิมพ์ผิวขน (Relief Process) เป็นกระบวนการทำภาพพิมพ์ที่สร้างแม่พิมพ์ โดยการแกะให้เป็นร่องลึกเข้าไป และใช้ผิวของส่วนนูนเป็นส่วนที่สร้างให้เกิดภาพ ในการพิมพ์จะต้องใช้ลูกกลิ้งที่กลิ้งหมึกแล้ว มากลิ้งลงไปบนแม่พิมพ์ที่มีความนูน หมึกพิมพ์จากลูกกลิ้งจะติดเฉพาะผิวบนของส่วนนูนเท่านั้น ส่วนที่ลึกลงไปจะไม่ติดหมึก แล้วจึงนำกระดาษมาทาบบิดลงไปบนแม่พิมพ์ และกดอัดด้วยเครื่องมือต่างๆ เช่น ไซลอน ปรันไม้ฝน (Barin) หรือแท่นพิมพ์ หมึกก็จะติดไปบนกระดาษเกิดเป็นรูปภาพที่เกิดจากส่วนนูนของแม่พิมพ์ขึ้นมา (อัสนีย์ ชูอรุณ, 2527) เทคนิคหลักๆ ของกระบวนการนี้ได้แก่ ภาพพิมพ์แกะไม้ (Wood Cut) ภาพพิมพ์ลายแกะไม้ (Wood Engraving) ภาพพิมพ์แกะยาง (Lino Cut / Linoleum Cut) ภาพพิมพ์วัสดุปะติด (Collagraph)

2. กระบวนการพิมพ์ร่องลึก (Intaglio Process) เป็นกระบวนการทำภาพพิมพ์ที่ใช้หลักการตรงกันข้ามกับกระบวนการพิมพ์ผิวขน (Relief Process) คือ แม่พิมพ์จะมีทั้งส่วนที่นูน และส่วนที่เป็นร่องลึก แต่ส่วนที่จะสร้างให้เกิดภาพคือ ส่วนที่เป็นร่องลึกของแม่พิมพ์ ขั้นตอนในการพิมพ์จะต้องอุดหมึกลงไปในเรื่องให้เต็มแล้วขีดผิวหน้าซึ่งเป็นส่วนนูนให้สะอาด หมึกก็จะติดอยู่ในร่อง แล้วจึงนำกระดาษมาทาบบิดทับลงไปบนแม่พิมพ์ จากนั้นจึงนำไปเข้าแท่นพิมพ์ที่มีแรงกดสูงเพื่อกดให้กระดาษอ่อนตัวลงไปอุดหมึกที่อยู่ในร่องขึ้นมา เทคนิคหลักๆ ของกระบวนการนี้คือ ภาพพิมพ์กัดกรด (Etching) ภาพพิมพ์อย่างสีน้ำ (Aquatint) ภาพพิมพ์จารเข็ม (Dry Point) ภาพพิมพ์มีซเมิมรงค์ (Mezzotint) ภาพพิมพ์แกะลายเส้น (Line Engraving)

3. กระบวนการพิมพ์พื้นราบ (Planographic Process) เป็นการทำภาพพิมพ์ที่ตัวแม่พิมพ์มีผิวเรียบแบน แต่อาศัยหลักการทางเคมีที่น้ำกับน้ำมัน หรือไขจะไม่เข้ากัน โดยไขหรือน้ำมันเป็นวัสดุในการเขียนภาพลงบนแม่พิมพ์ ซึ่งจะเป็นหิน หรือโลหะพิเศษที่มีความราบ ขั้นตอนในการพิมพ์ ก่อนที่จะพิมพ์จะต้องใช้น้ำลูบลงบนแม่พิมพ์ให้มีน้ำหล่อเลี้ยงอย่างชุ่มชื้น แล้วนำลูกกลิ้งที่ผ่านการกลิ้งหมึกมาเรียบร้อยแล้ว นำมากลิ้งลงบนแม่พิมพ์ หมึกพิมพ์ก็จะติดเฉพาะส่วนที่เป็นไขที่เป็นรูปภาพที่สร้างขึ้นมา แต่จะไม่ติดส่วนที่มีน้ำหล่อเลี้ยง จากนั้นจึงนำกระดาษมาทาบบน

แม่พิมพ์แล้วรีดด้วยแท่นพิมพ์ เทคนิคที่สำคัญของกระบวนการพิมพ์พื้นราบคือ ภาพพิมพ์หิน (Lithography) ภาพพิมพ์ระบบออฟเซต (Off Set) ภาพพิมพ์ครั้งเดียว (Monoprint)

4. กระบวนการพิมพ์ผ่านฉาก (Serigraphy Process) ฟอล์คเบอร์ (Faulkner อ้างถึงใน อัศนีชัย ชูอรุณ, 2529) คือ งานพิมพ์ตะแกรงไหม (Silk Screen หรือ Serigraphy) เป็นงานพิมพ์ที่พัฒนามาจากวิธีการ Stencil ซึ่งเป็นวิธีสร้างภาพโดยการเจาะผ่านกระดาษ หรือวัสดุอื่นให้เป็นรูปภาพ แล้วพ่นหรือใช้ลูกประคบตบสีผ่านช่องที่เจาะเป็นรูปภาพ สำหรับภาพพิมพ์ตะแกรงไหมนี้ แม่พิมพ์จะมีลักษณะเป็นกรอบแฟรมที่มีผ้าไหมสำหรับทำ Silk Screen ซึ่งให้ตั้งอยู่ โดยจะมีเทคนิควิธีการในการสร้างภาพลงบนพื้นผ้าไหมได้หลายวิธี เช่น วิธีเขียนด้วยกาวน้ำ วิธีแกะฟิล์ม วิธีถ่ายภาพ และอื่นๆ (อัศนีชัย ชูอรุณ, 2529) เพื่อให้พื้นที่ที่เป็นช่องว่าง และส่วนที่ทึบตัน เมื่อปาดหมึกพิมพ์ลงบนแม่พิมพ์ก็จะไหลผ่านช่องว่างที่เป็นรูปภาพออกมากลายเป็นภาพ

กระบวนการพิมพ์ที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ถือได้ว่าเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐาน ในการสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์ โดยแต่ละกระบวนการนั้นก็มีความแตกต่างกันออกไปอีกมากมาย ซึ่งในแต่ละเทคนิคนั้น ศิลปินผู้สร้างผลงานศิลปะภาพพิมพ์ก็จะมีวิธีการคิดค้นเทคนิคพิเศษต่างๆ ขึ้นมาเอง เพื่อให้ได้ผลงานที่มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ จนมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ประกอบกับความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการต่างๆ ในปัจจุบันจึงทำให้ศิลปะภาพพิมพ์ มีการพัฒนาทางด้านเทคนิคใหม่ๆ ขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซาฟและซาซิล็อตโต (Saft and Sacilotto, 1987) ได้กล่าวถึงภาพพิมพ์ไว้ว่า ไม่มีสื่อชนิดใดที่จะเห็นการพัฒนาได้ชัดเจนเท่าภาพพิมพ์อีกแล้ว เพราะในปัจจุบันมีวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ที่มีคุณภาพดียิ่งขึ้น มีการคิดค้นเทคนิค และกระบวนการใหม่เกิดขึ้น ด้วยการพลิกแพลงเทคนิคต่างๆ ตลอดจนการคิดค้นเทคนิควิธีการใหม่ๆ ด้วยตัวศิลปิน จึงทำให้เกิดการสร้างสรรค์ที่น่าสนใจในการใช้สื่อภาพพิมพ์ เช่น พลาสติก คอมพิวเตอร์ ภาพถ่าย เทคนิคการปะติด และอื่นๆ อัศนีชัย ชูอรุณ (2527) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจขั้นต้นที่ชักนำให้ศิลปิน ภาพพิมพ์อยากจะทำงานภาพพิมพ์คือ ความมีเสน่ห์ของกระบวนการทางเทคนิคภาพพิมพ์ โดยแต่ละกระบวนการนั้นก็มีความแตกต่างกันออกไปอีกมากมายนั้นเป็นตัวทำทลายความคิดสร้างสรรค์ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2532) จนมีคำกล่าวที่ว่าผู้ที่ทำงานภาพพิมพ์ต้องเป็นทั้งศิลปินและนักวิทยาศาสตร์ ไปพร้อมกัน (พระพงษ์ กุลพิศาล, 2531)

จากทั้ง 4 กระบวนการพิมพ์ดังกล่าว กระบวนการพิมพ์ผิวนูนเป็นการสร้างแม่พิมพ์ และการพิมพ์รูปแบบแรกที่มีมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์รู้จักใช้กัน แล้วก็พัฒนาอย่างต่อเนื่องมาสู่ อารยธรรมอียิปต์ อารยธรรมเมโสโปเตเมีย และอารยธรรมจีน จนกระทั่งกลุ่มประเทศยุโรป

อิทธิพลทางการพิมพ์ผิวนูนไปจากจีน สำหรับการพิมพ์ในประเทศไทยนั้น ก็ค้นพบวิธีการพิมพ์ผิวนูนของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ตำบลบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี โดยการกลิ้งลูกกลิ้งซึ่งเป็นแม่พิมพ์ผิวนูนลงบนผ้า เครื่องปั้นดินเผา ในสมัยต่อมา มีการพิมพ์เพื่อประทับตรา จนกระทั่งมาสู่การพิมพ์หนังสือในสมัยกรุงศรีอยุธยาของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และได้พัฒนาเรื่อยมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนกระทั่งคณะจิตรกรรมประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เริ่มบรรจุวิชาภาพพิมพ์ไว้ในหลักสูตรเมื่อปี พ.ศ. 2496 (อิทธิพล ตั้งโฉลก, 2535) ต่อจากนั้นได้เปิดเป็นสาขาภาพพิมพ์ทำการเรียนการสอนอย่างจริงจัง และส่งผลให้ศิลปะภาพพิมพ์ได้มีการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า การพิมพ์ผิวนูนเป็นกระบวนการพิมพ์ที่เก่าแก่ มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีพัฒนาการทางด้านเทคนิคกระบวนการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้จากสื่อ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้นั้น อาจกล่าวได้ว่ามีจุดเริ่มต้นมาจากกระบวนการพิมพ์ผิวนูนแทบทั้งสิ้น ดังนั้นการพิมพ์ผิวนูนจึงเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยสนใจเลือกนำมาเป็นตัวแทนของการกำหนดเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ผาณิต เ็นแซ (2544) ได้ทำวิจัยเรื่อง “ผลของการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนชิปปาเพื่อการพัฒนาจริยธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนชิปปาเพื่อการพัฒนาจริยธรรมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาและพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตัวอย่างประชากรเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนประถมสาธิตสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา สังกัดสำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 46 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบง่าย กลุ่มทดลองจัดการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนชิปปาเพื่อการพัฒนาจริยธรรม กลุ่มควบคุมจัดการสอนโดยใช้แผนการสอนปกติ ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่สร้างขึ้นทั้ง 2 กลุ่ม ใช้เวลา 17 คาบ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาแบบสอบถาม และแบบสังเกตพฤติกรรมเชิงจริยธรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที (T-Test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ค่าเฉลี่ยคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริยศึกษาของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ค่าเฉลี่ยพฤติกรรมเชิงจริยธรรมจากแบบสอบถามและแบบสังเกตพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้ผลดังนี้

2.1 จากแบบสอบถามพฤติกรรมเชิงจริยธรรม พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมด้านความขยันหมั่นเพียรระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ด้านความรับผิดชอบและความมีระเบียบวินัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนการปฏิบัติตนของนักเรียนโดยเฉลี่ยมีค่าเป็น 2.95 หมายความว่า การปฏิบัติตนอยู่ในเกณฑ์ดี

2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมเชิงจริยธรรม พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ด้านความขยันหมั่นเพียร และความมีระเบียบวินัย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนการปฏิบัติตนของนักเรียนโดยเฉลี่ยมีค่าเป็น 13.39 หมายความว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับดี

จรรย์นธ์ บุญเรือน (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ ผลของการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ทางภาษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการสอนโดยใช้รูปแบบการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ทางภาษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตัวอย่างประชากรคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนอานวยศิลป์ จำนวน 2 กลุ่ม กลุ่มละ 28 คนได้จากการสุ่มอย่างง่าย กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยรูปแบบการเรียนการสอนชิปปาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ทางภาษามีขั้นตอนการดำเนินการสอนดังนี้ 1) ขั้นสำรวจความรู้เดิม 2) ขั้นสร้างความรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ทางภาษา 3) ขั้นฝึกทักษะ 4) ขั้นแลกเปลี่ยนความรู้ 5) ขั้นสรุปจัดระเบียบความรู้และวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ 6) ขั้นประยุกต์ใช้ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามปกติมีขั้นตอนการดำเนินการสอนดังนี้ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน 3) ขั้นสรุป ผู้วิจัยทำการสอนตามแผนการสอนที่สร้างขึ้นใช้เวลาในการสอน 16 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทย และแบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาไทย ผลการวิจัยพบว่า

1. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาไทยของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนชิปปาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ทางภาษาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. คะแนนเจตคติที่มีต่อการเรียนภาษาไทยของนักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนชิปปาที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ทางภาษาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุทธิรัตน์ เลิศจตุรวิทย์ (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ผลของการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนชิปปาเพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการวิเคราะห์ และเจตคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 " มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนชิปปาเพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการวิเคราะห์ และเจตคติต่อความรักชาติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตัวอย่างประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 100 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวนกลุ่มละ 50 คน ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอน 13 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประวัติศาสตร์ แบบสอบทักษะการวิเคราะห์ และแบบวัดเจตคติต่อความรักชาติ

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนชิปปาเพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประวัติศาสตร์ ทักษะการวิเคราะห์ และเจตคติต่อความรักชาติหลังการทดลองสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนชิปปาเพื่อการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประวัติศาสตร์ ทักษะการวิเคราะห์ และเจตคติต่อความรักชาติหลังการทดลองสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นักเรียนที่เรียนด้วยการสอนแบบปกติมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประวัติศาสตร์ ทักษะการวิเคราะห์ และเจตคติต่อความรักชาติหลังการทดลองสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปรววรรณ ดวงรัตน์ (2541) ได้ทำวิจัยเรื่อง " การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

สภาพและปัญหาการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติของอาจารย์และนักศึกษา สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ในด้านการวางแผนการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน สื่อการสอน การวัดและการประเมินผลสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสังคมของอาจารย์ และด้านความรู้ความเข้าใจทางศิลปะ ลักษณะนิสัยทางการเรียน กระบวนการทำงานทางศิลปะ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และสังคมของนักศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอนศิลปะภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ จำนวน 15 คน และนักศึกษาสาขาทัศนศิลป์ จำนวน 120 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถามชนิดเลือกตอบ แบบประเมินค่า และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกต วิเคราะห์เนื้อหาโดยการคำนวณเป็นร้อยละ และสรุปสาระสำคัญของแต่ละด้าน แล้วบรรยายเป็น ความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า สภาพในด้านการวางแผนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติของอาจารย์ มีสภาพตามความเป็นจริงอยู่ในระดับมากและเป็นปัญหาปานกลาง สภาพการดำเนินการสอนอยู่ในระดับมากและเป็นปัญหาปานกลาง สภาพและปัญหาด้านวิธีการสอน สื่อการสอน การวัดและการประเมินผลอยู่ในระดับปานกลาง สภาพแวดล้อมทางกายภาพอยู่ในระดับน้อย และเป็นปัญหาปานกลาง สภาพและปัญหาสภาพแวดล้อมทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพและปัญหาการเรียนศิลปะภาคปฏิบัติของนักศึกษา พบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจทางการเรียนศิลปะ มีสภาพตามความเป็นจริงและเป็นปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง สภาพด้านลักษณะนิสัยทางการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นปัญหาน้อย สภาพด้านกระบวนการทำงานทางศิลปะ อยู่ในระดับมาก และเป็นปัญหาปานกลาง ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีสภาพตามความเป็นจริงอยู่ในระดับน้อย และเป็นปัญหามาก และด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมมีสภาพปัญหา อยู่ในระดับปานกลาง

ผลการสัมภาษณ์อาจารย์ พบว่า อาจารย์จะคำนึงถึงปัญหาด้านความแตกต่างกัน ทางความรู้พื้นฐานทางศิลปะของนักศึกษา แผนการสอนจะต้องเน้นให้เกิดพัฒนาการ ทางด้านความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาการทางด้านทักษะ มีการใช้วิธีสอนแบบสาธิตในเทอมต้น ของชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 และใช้วิธีสอนแบบสัมมนาชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 การวัดและการประเมินผลพิจารณาจากพัฒนาการทางด้านศิลปะในแฟ้มสะสมผลงาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพยังไม่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติเท่าที่ควร ปัญหาที่พบ นอกจากกรณีของทักษะของนักศึกษาแล้ว ยังพบประเด็นความขัดแย้งทางความคิดของอาจารย์ การขาดการสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณ และการพัฒนาคุณภาพทางด้านวิชาการจากผู้บริหาร ผลการสัมภาษณ์นักศึกษา พบว่า นักศึกษามีพัฒนาการการเรียนรู้และทักษะสูงขึ้น ตามลำดับชั้น ในด้านกระบวนการทำงานศิลปะ พบว่า สามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

แบบเป็นระบบแบบกึ่งเป็นระบบ และแบบไม่เป็นระบบ ด้านของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ นักศึกษาระบุว่า ยังไม่เหมาะสมกับการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติเท่าที่ควร ปัญหาที่พบ คือ การขาดห้องจัดนิทรรศการ และขาดตำราศิลปะที่มีคุณภาพในห้องสมุด

ผลการสังเกตสภาพทั่วไปของอาคารสถานที่ พบว่า มีห้องปฏิบัติงานศิลปะแบ่งตาม เทคนิควิธีการศิลปะ เช่น ห้องปฏิบัติงานจิตรกรรม ห้องปฏิบัติงานประติมากรรม และห้องปฏิบัติงานภาพพิมพ์ เป็นต้น ภายในห้องปฏิบัติงานมีความพร้อมทางวัสดุอุปกรณ์ศิลปะ เพียงพอ สำหรับการใช้งาน สภาพของการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ใช้วิธีสอนแบบสาธิตในเทอมต้น ของชั้นปีที่ 1 และชั้นปีที่ 2 มีการวิจารณ์ติชมผลงาน และให้นักศึกษามีเวลาในการฝึกปฏิบัติงาน ด้วยตนเอง ส่วนนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ใช้วิธีสอนแบบสัมมนา นักศึกษาและอาจารย์ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิจารณ์ ติชม และให้คำแนะนำในผลงานศิลปะที่นักศึกษา สร้างสรรค์ขึ้นมา

ปรียาพร บุชบา (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " สมรรถภาพของอาจารย์ศิลปศึกษาใน สถาบันราชภัฏ ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี " มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสมรรถภาพที่คาดหวังและสมรรถภาพที่เป็นจริงของ อาจารย์ศิลปศึกษาตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา ด้าน การเรียนการสอน การวัดและประเมินผล บุคลิกภาพและมนุษย์สัมพันธ์ การศึกษาค้นคว้า และการบริหารและการปฏิบัติหน้าที่พิเศษ กลุ่มประชากรที่ใช้คือ ผู้บริหาร 39 คน อาจารย์ 50 คน และ นักศึกษาศิลปศึกษา 301 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ แบบประเมินค่าและ แบบปลายเปิด วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ วิเคราะห์ความแปรปรวนของการรับรู้ด้วยการทดสอบค่าเอฟ ผลการวิจัยพบว่า

1. สมรรถภาพที่คาดหวังของอาจารย์ศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และ นักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา อยู่ในระดับมาก
2. สมรรถภาพที่เป็นจริงของอาจารย์ศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และ นักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง
3. การเปรียบเทียบสมรรถภาพที่คาดหวังและสมรรถภาพที่เป็นจริงของอาจารย์ศิลป ศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ด้านวิชาการและด้านการศึกษาค้นคว้ามีความแตกต่าง
4. สมรรถภาพที่คาดหวังของอาจารย์ศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และ นักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ด้านวิชาการและด้าน การศึกษาค้นคว้ามีความแตกต่าง

5. สรรพภาพที่เป็นจริงของอาจารย์ศิลปศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร อาจารย์และ นักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา ไม่แตกต่างกัน

พิชัย ตูรงคินานนท์ (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ การศึกษากระบวนการทำงานศิลปะ ภาพพิมพ์ของศิลปินชั้นเยี่ยมเดชา วราฮุน” มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษากระบวนการทำงานศิลปะ ภาพพิมพ์และประวัติชีวิตของศิลปินชั้นเยี่ยม เดชา วราฮุน การศึกษากระบวนการทำงานศิลปะ ภาพพิมพ์ จะแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นคือ แรงจูงใจในการทำงานศิลปะและกระบวนการทางศิลปะ การศึกษาประวัติชีวิตของศิลปินแบ่งประเด็นของการศึกษาประวัติชีวิตออกเป็น 6 ด้าน คือ ประวัติชีวิตส่วนตัว ประวัติครอบครัว การดำเนินชีวิต ประวัติการศึกษา-การทำงาน ประสบการณ์ทำงาน ศิลปะและแบบบันทึกข้อมูลผลงานศิลปะ

จากการศึกษากระบวนการทำงานทางศิลปะภาพพิมพ์ของศิลปินพบว่า แรงจูงใจในการทำงานศิลปะของศิลปินจะมีที่มาจากความต้องการของตนเองมากที่สุด คือเพื่อตอบสนองความสุขของตนเอง รองลงมาคือ สิ่งแวดล้อมทางการศึกษา ประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง และจากทักษะการใช้สื่อศิลปะภาพพิมพ์ที่ต้องมีการค้นคว้าทดลองทางด้านเทคนิค

ส่วนกระบวนการทางศิลปะพบว่า มีจุดเริ่มต้นจากแรงบันดาลใจที่ต้องการค้นคว้าทดลองทางด้านเทคนิค และการนำทัศนธาตุมาจัดวางองค์ประกอบศิลป์ โดยมีการสร้างแนวคิดที่มีลักษณะเป็นเชิงนามธรรม ในขั้นของการแสดงออกทางรูปทรงทางศิลปะ ศิลปินจะคิดรูปทรงทางศิลปะด้วยวิธีการทำภาพร่างคร่าวๆ ขึ้นมาก่อนแล้วนำไปขยายเป็นผลงานจริงด้วยเทคนิคภาพพิมพ์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาพพิมพ์ตะแกรงไหม และการใช้วัสดุอื่นๆ เช่น ผงทราย น้ำยาวานิชดำ มาสร้างเป็นแม่พิมพ์ ส่วนการประเมินผลการทำงานจะเกิดขึ้นตลอดทั้งกระบวนการ มีวิธีประเมินผลงานศิลปะด้วยตนเองและการส่งผลงานเข้าประกวด เพื่อประเมินคุณภาพของผลงาน ผลงานภาพพิมพ์ของศิลปินมีลักษณะเป็นศิลปะแบบนามธรรม ซึ่งเกิดจากการนำทัศนธาตุต่างๆ มาใช้ โดยอาศัยเทคนิคภาพพิมพ์ตะแกรงไหมเป็นส่วนใหญ่

จากการศึกษาประวัติชีวิตของศิลปิน พบว่าศิลปินจะเป็นคนเรียบง่าย มีชีวิตครอบครัวที่อบอุ่น การดำเนินชีวิตมีความสอดคล้องกับการทำงานศิลปะเป็นอย่างมาก การศึกษาทางด้านศิลปะในอดีตจะมีอิทธิพลต่อการทำงานศิลปะมาโดยตลอด ปัจจุบันศิลปินมีอาชีพหลักเป็นอาจารย์สอนศิลปะ มีประสบการณ์ในการทำงาน เคยแสดงผลงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนเคยได้รับรางวัลจากการประกวดหลายครั้ง ส่วนผลงานศิลปะของศิลปินสามารถแบ่งได้ 5 ช่วงระยะเวลาตามลักษณะการทำงานและผลงานศิลปะของศิลปิน

เสียงศักดิ์ เหลืองอ่อน (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการและการได้รับการตอบสนองการนิเทศกรรมการสอนของครูศิลปศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 " มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความคิดเห็นและเปรียบเทียบในด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน การวัดและประเมินผลในด้านความต้องการและการตอบสนองความต้องการของครูศิลปศึกษา จำแนกตามวุฒิและประสบการณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นครูศิลปศึกษา 191 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ประกอบด้วยคะแนนเฉลี่ยความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวน 2 ทิศทาง

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความต้องการและการได้รับการตอบสนอง โดยทั่วไปของครูศิลปศึกษาอยู่ในระดับมากและปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในภาพรวมแล้วพบว่า ความต้องการการนิเทศก็อยู่ในระดับมาก การได้รับการตอบสนองอยู่ในระดับปานกลาง
2. ในการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาจำแนกตามวุฒิและประสบการณ์พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

รัตนา รักสกุลพานิชย์ (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษา เกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนแขนงวิชาทัศนศิลป์ หลักสูตรศิลปศึกษา ระดับปริญญาในวิทยาลัยครู " ได้สำรวจความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนแขนงวิชาทัศนศิลป์ ในด้านความรู้ความเข้าใจ กระบวนการปฏิบัติงานลักษณะนิสัยในการทำงาน และผลงาน กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะ 128 คน นักศึกษาในหลักสูตรศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี 245 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ แบบประมาณค่าและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์และนักศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนแขนงวิชาทัศนศิลป์ อยู่ในระดับเห็นด้วยทุกๆ ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านความรู้ความเข้าใจ : เนื้อหาด้านทฤษฎี ปฏิบัติ ขั้นตอนการปฏิบัติงานและการสรุปเนื้อหา
2. กระบวนการปฏิบัติงาน : การค้นคว้า สร้างแนวความคิด ออกแบบ สร้างผลงานและเตรียมนำเสนอผลงาน
3. ลักษณะนิสัยในการทำงาน : ความสนใจและความตั้งใจ ความรับผิดชอบ ความประหยัด ความมีมนุษยสัมพันธ์ และความมีใจกว้างยอมรับความคิดเห็น
4. ผลงาน : รูปแบบของผลงาน แนวคิดของผลงาน และการนำเสนอผลงาน

บรรลือ ขอรวมเดช (2533) ทำการวิจัยเรื่อง " สภาพปัญหาและการสอนศิลปะปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร " โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในด้านการวางแผนการสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน การประเมินผลและเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและการประเมินผล นอกจากนี้ยังศึกษาถึงปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติเนื่องมาจากผู้เรียน ผู้สอน การบริหารหลักสูตร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยอาจารย์ที่สอนวิชาศิลปะภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร รวม 10 แห่ง จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ แบบประเมินค่า และแบบปลายเปิด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับบ่อยครั้ง เมื่อจำแนกเฉพาะด้านพบว่าการปฏิบัติด้านเกณฑ์ที่ใช้วัดผลและประเมินผลมีการปฏิบัติบ่อยครั้งซึ่งได้แก่ จินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความขยัน เอาใจใส่และการตรงต่อเวลาในการส่งงาน มีการปฏิบัติเป็นประจำ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าการปฏิบัติเป็นประจำมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ การให้คำแนะนำติชมแก้ไข และการวัดผลด้วยการตรวจผลงานที่มอบหมาย ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือการใช้เครื่องฉายภาพยนตร์ ด้านปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติโดยส่วนรวมพบว่า มีปัญหากลางเมื่อจำแนกเฉพาะด้านพบว่ามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ปัญหาเนื่องจากสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ว่าเป็นปัญหามาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ห้องเรียนศิลปะภาคปฏิบัติไม่เพียงพอกับความต้องการ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดแสดงว่าไม่ค่อยเป็นปัญหา คือ ผู้สอนไม่ได้สอนวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นประจำ

สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " แนวโน้มของวิทยาลัยครูในประเทศไทย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของวิทยาลัยครูในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2540 ในด้านการจัดรูปแบบองค์การ และการจัดการด้านบทบาท และหน้าที่ด้านความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ เพื่อพัฒนาสังคมไทย และด้านการผลิตบัณฑิตเพื่อสนองความต้องการของประเทศโดยใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับวิทยาลัยครู จำนวน 21 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งรอบแรกเป็นแบบสอบถามปลายเปิด ส่วนที่ 2 และ 3 เป็นลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่ามัธยฐาน พิสัยระหว่างควอไทล์ และค่าฐานนิยม ได้ข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

1. วิทยาลัยครูจะเป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่น โดยมีเอกลักษณ์แตกต่างไปจากมหาวิทยาลัยทั่วไป โดยเฉพาะสาขาวิชาที่เปิดสอน ส่วนระบบการบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ การประสานงานกับองค์กรต่างประเทศ ตลอดจนการวางแผนพัฒนาวิทยาลัยเหล่านี้เป็นไปตามลักษณะของมหาวิทยาลัยทั่วไป กล่าวคือจะมีความเป็นเอกภาพและเป็นนิติบุคคล ทั้งนี้การเป็นมหาวิทยาลัยท้องถิ่นนั้นจะเกิดจากการพัฒนาการของสหวิทยาลัย ซึ่งรวมวิทยาลัยครูหลายแห่งเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน เช่นในปัจจุบัน

2. วิทยาลัยครูมีบทบาทและหน้าที่มากกว่าที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ.2518 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2527 กล่าวคือจะมีการเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษา ในสาขาที่ท้องถิ่นต้องการ และวิทยาลัยครูมีความพร้อม ส่วนหน้าที่ที่มีอยู่เดิมตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติวิทยาลัยครูนั้น จะมีการปฏิบัติอย่างเข้มข้นขึ้น โดยเฉพาะการวิจัยและการบริการทางวิชาการแก่ชุมชนในท้องถิ่นต่างๆ

3. สาขาวิชาที่ต้องการมุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการเพื่อพัฒนาสังคมไทย ได้แก่ สาขาวิทยาการจัดการ การพัฒนาองค์กร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาชนบท หรือท้องถิ่นที่วิทยาลัยครูแต่ละแห่งรับผิดชอบในการผลิตกำลังคน ส่วนสาขาวิชาชีพครูจะผลิตน้อยลงเมื่อเทียบกับปัจจุบันจะเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ

สำหรับความเป็นเลิศทางวิชาการนั้น จะเป็นไปในลักษณะการคิดค้นทฤษฎีใหม่ และการประยุกต์ใช้ประกอบกันไปโดยจะเน้นการจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างวิถีชีวิตให้ประชาชนในท้องถิ่นทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ๆ และใช้วิทยาการนั้นๆ เป็นฐานในการพัฒนาท้องถิ่นและประเทศ

4. ลักษณะที่สำคัญของบัณฑิตนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถไปประกอบอาชีพอิสระได้ จะต้องเป็นนักคิด นักปฏิบัติ มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ รู้จักการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข มีคุณธรรม ไม่แสวงหาความรู้เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพเสมอ ตลอดจนต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาไทย การสื่อสาร มีความรู้เรื่องการเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมของชาติและชาบซึ่งในคุณค่าของคุณงามความดี

อริยพร สมจิตต์ (2533) ได้ทำวิจัยเรื่อง " การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา หลักสูตร 4 ปีและหลักสูตร 2 ปี เกี่ยวกับการศึกษาในหลักสูตรศิลปศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย" มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา หลักสูตร 4 ปีและหลักสูตร 2 ปี ในด้านสาเหตุที่เลือกเข้าศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา การเรียนการสอนในสาขาวิชาศิลปศึกษา และแนวโน้มในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อประชากรกำลังเรียนเป็นปีสุดท้าย ปีการศึกษา 2532 จำนวน 112 คน เครื่องมือที่

ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ แบบประเมินค่าและแบบปลายเปิด วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เปรียบเทียบโดยการทดสอบค่า T-Test

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาศิลปศึกษา หลักสูตร 4 ปี และหลักสูตร 2 ปี มีความคิดเห็นในด้านสาเหตุที่เลือกเข้าศึกษาสาขาวิชาศิลปศึกษา และการเรียนการสอนในสาขาวิชาศิลปศึกษา ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านแนวโน้มในการประกอบอาชีพ ที่นักศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในแบบสอบถามปลายเปิด มีข้อเสนอแนะสำคัญที่พอสรุปได้ดังนี้ คือ อาจารย์ควรมีความยุติธรรมยอมรับความคิดเห็นของนักศึกษา และส่งเสริมการทำงานและการแสดงออก วิธีการสอนของอาจารย์ควรปรับปรุงให้น่าสนใจและทันสมัยอยู่เสมอ ในด้านหลักสูตรควรเพิ่มเวลาเรียนในการปฏิบัติงาน และเพิ่มวิชาบังคับศิลปะ ควรเพิ่มรายวิชาเลือกที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน และที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ ซึ่งนักศึกษาสามารถเลือกเรียนได้ตามถนัด ความสามารถ ความสนใจ และควรเชิญอาจารย์พิเศษที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชามาสอน ในด้านเนื้อหาของหลักสูตรควรเน้นภาคปฏิบัติให้มากขึ้น เพื่อให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรง และควรให้ข้อมูลในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพแก่นักศึกษาก่อนที่จะสำเร็จการศึกษา

อัญชลี เปล่งวิทยา (2533) โดยทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเนื้อหาการเรียนการสอนรายวิชาการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ สำหรับนักศึกษาระดับอนุปริญญา โปรแกรมวิชาศิลปการพิมพ์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ สหวิทยาลัยอีสานใต้” การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในรายวิชาการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ สำหรับนักศึกษาระดับอนุปริญญา โปรแกรมวิชาศิลปการพิมพ์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ สหวิทยาลัยอีสานใต้ โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ในขั้นแรกผู้วิจัยได้สำรวจความจำเป็นเบื้องต้นโดยการทำการสำรวจความคิดเห็นจาก อาจารย์ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ และนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากโปรแกรมนี้ไปแล้ว ที่สังกัดภาควิชาศิลปะ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ โดยใช้แบบสอบถาม พบว่า มีความต้องการปรับปรุงรายวิชาการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบในทุกด้าน ซึ่งรวมถึงด้านเนื้อหา รายวิชาด้วย สำหรับขั้นตอนที่สองคือ ขั้นตอนการพัฒนาเนื้อหาการเรียนการสอนรายวิชาการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ โดยใช้วิธีวิจัยอนาคตเทคนิค EDFR กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยอาจารย์ นักวิชาการ และผู้ประกอบการ โดยเน้นเฉพาะด้านการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ รวม 15 ท่าน ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลทั้งหมด 3 รอบ ประกอบด้วย การสัมภาษณ์ 1 รอบ ซึ่งผู้วิจัยนำผลของการสัมภาษณ์มาสร้างแบบสอบถามและดำเนินการให้ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถาม 2 รอบ แบบสอบถาม

ดังกล่าวประกอบด้วย สารสำคัญ 3 ด้าน คือ 1) จุดประสงค์การเรียนการสอน 2) เนื้อหา 3) กิจกรรม จากนั้นนำผลของแบบสอบถามรอบสุดท้ายมาเสนอเป็นผลงานวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบของเนื้อหารายวิชาในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติให้เห็นความแตกต่างของหมึกพิมพ์ลงบนวัสดุพื้นราบประเภทต่างๆ และสามารถอธิบายและปฏิบัติการใช้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์อย่างมีคุณภาพ ในส่วนของเนื้อหาที่มีความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ในเรื่องต่อไปนี้เป็น คือ ลักษณะผลงานการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ ผ้าสกรีน ยางปาด การทำต้นแบบโดยการถ่ายฟิล์ม และการทำแม่พิมพ์โดยวิธีการใช้แสง สำหรับในส่วนของกิจกรรมนั้น ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้เน้นการปฏิบัติจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการใช้ผ้าสกรีน ยางปาด และเครื่องมือการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบอย่างถูกวิธีตลอดจนการทำแม่พิมพ์โดยวิธีกาวอัด

มรุรา จึงอยู่สุข (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษา ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของภาควิชาศิลปะ ” กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ ผู้บริหาร 40 คน อาจารย์ 70 คน และนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษา 212 คน ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ มีแบบสอบถาม 2 ตอนคือ แบบCheck List และ Rating Scale วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษามีความเห็นด้วยในระดับปานกลางเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของภาควิชาศิลปะเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านการสอนของอาจารย์ศิลปะ ที่ผู้บริหารมีความเห็นด้วยมาก และด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์ศิลปะกับนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษาที่ผู้บริหารและอาจารย์มีความเห็นด้วยมาก

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษาพบว่า ผู้บริหารและอาจารย์มีความเห็นไม่แตกต่างกันในทุกด้าน อาจารย์และนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษามีความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านหลักสูตรและด้านการสอนของอาจารย์ศิลปะที่ความคิดเห็นแตกต่างกัน ส่วนผู้บริหารและนักศึกษาวิชาเอกศิลปศึกษามีความเห็นที่ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการบริหารของภาควิชาที่ความคิดเห็นแตกต่างกันไป

มงคล แก้วงาม (2528) ได้ทำวิจัยเรื่อง “คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนะของอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยอาจารย์ 47 คน นักศึกษา เป็นนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงและนักศึกษาปริญญาตรี วิชาเอกศิลปศึกษา จำนวน 196 คน

ครูประจำการเป็นครูที่กำลังอบรมครูประจำการ วิชาเอกศิลปศึกษาจำนวน 202 คน รวม 445 คน จากวิทยาลัยครูทั่วประเทศ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของอาจารย์ นักศึกษา และครูประจำการที่มีต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู มีดังนี้

1. ด้านการสอน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีความสำคัญอยู่ในเกณฑ์มาก ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ สามารถอธิบายหลักการในวิชาศิลปะให้แก่ผู้เรียนได้ชัดเจน จัดเทคนิคการสอนให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน บอกวัตถุประสงค์ของการเรียนและการปฏิบัติงานแก่นักศึกษาก่อนลงมือปฏิบัติงาน

2. ด้านการนิเทศการสอน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นแตกต่างกัน อาจารย์เห็นว่าคุณค่าสำคัญอยู่ในเกณฑ์มากทุกข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ บอกหลักเกณฑ์การวัดผลการฝึกสอนแก่นักศึกษาได้ นักศึกษาและครูประจำการมีความเห็นว่าคุณค่าสำคัญอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ข้อที่คะแนนเฉลี่ยมากที่สุดและความเห็นสอดคล้องกันคือ มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับ การฝึกสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านการให้คำปรึกษา อาจารย์เห็นว่าคุณค่าสำคัญอยู่ในเกณฑ์มากเป็นส่วนใหญ่ ครูประจำการและนักศึกษาเห็นว่าคุณค่าสำคัญอยู่ในเกณฑ์มากและปานกลาง ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดสำหรับอาจารย์และครูประจำการ คือ สามารถอธิบายโครงสร้างของหลักสูตรศิลปศึกษาแก่นักศึกษาได้

4. ด้านวิชาการ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นแตกต่างกัน ทักษะของอาจารย์ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สามารถอภิปรายปัญหาหรือตอบปัญหาในสาขาวิชาศิลปศึกษาได้อย่างชัดเจน ทักษะของนักศึกษาและครูประจำการ คือ สามารถอธิบายหลักการจัดภาพได้ดี

5. ด้านบริการชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นแตกต่างกันคือ อาจารย์เห็นว่าคุณค่าสำคัญอยู่ในเกณฑ์มากทุกข้อ นักศึกษาและครูประจำการเห็นสอดคล้องกันว่า มีความสำคัญอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

6. ด้านบุคลิกภาพ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นสอดคล้องกันว่ามีความสำคัญอยู่ในเกณฑ์มากเป็นส่วนใหญ่ ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีจรรยาบรรณแห่งอาชีพตน มีน้ำใจ และศรัทธาในอาชีพตน

เลิศชัย สอนสุภาพ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " ความคิดเห็นของอาจารย์พลศึกษาและนักศึกษาเอกพลศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพลศึกษาในวิทยาลัยครู" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของอาจารย์พลศึกษาและนักศึกษาเอกพลศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพลศึกษาในวิทยาลัยครู โดยมีกลุ่มประชากรคืออาจารย์พลศึกษา

92 คน และนักศึกษาวิชาเอกพลศึกษา 414 คน วิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าซี

ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์พลศึกษาและนักศึกษาเอกพลศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาพลศึกษาในวิทยาลัยครูดังนี้ ในด้านการเรียนของนักศึกษามีปัญหา มากเกี่ยวกับนักศึกษาขาดการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ขาดความกระตือรือร้นในการเรียนและ ขาดการวิพากษ์วิจารณ์และซักถาม ในด้านสถานที่ อุปกรณ์การสอนและสิ่งอำนวยความสะดวก มีปัญหามากที่สุดเกี่ยวกับขาดสถานที่กิจกรรมทางน้ำ มีปัญหามากเกี่ยวกับสถานที่ในร่มสำหรับ จัดกิจกรรมพลศึกษามีไม่เพียงพอ ไม่ได้รับความสะดวกในการใช้สนาม โรงยิมส์ หรือสระว่ายน้ำ สำหรับกิจกรรมกีฬาและสันทนาการ จำนวนสื่อคอมพิวเตอร์มีไม่เพียงพอ ในด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร พลศึกษามีปัญหามากเกี่ยวกับนักศึกษาขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของนักศึกษาไม่ได้รับความร่วมมือและประสานงานที่ดีระหว่าง นักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหาร ขาดแคลนงบประมาณ อาจารย์และนักศึกษาไม่ได้ประเมินผล งานที่จัดขึ้น เพื่อจะได้นำผลมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ในด้านการใช้แหล่งค้นคว้ามีปัญหามาก เกี่ยวกับ หนังสือ วารสาร และเอกสารทางพลศึกษาและทางวิชาการต่างๆ ไปมีน้อยไม่เพียงพอแก่ การค้นคว้า

จากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น พบปัญหาเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนศิลปะที่ผ่านมา ว่า นักศึกษาขาดการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม ขาดความกระตือรือร้นในการเรียนและ ขาดการวิพากษ์วิจารณ์และซักถาม ด้านสถานที่และวัสดุอุปกรณ์พบว่า ห้องเรียนศิลปะภาค ปฏิบัติไม่เพียงพอกับความต้องการในการจัดการเรียนการสอน ขาดการสนับสนุนทางด้าน งบประมาณ การสร้างสื่อการสอน สิ่งที่ต้องเพิ่มเพื่อให้การเรียนการสอนบรรลุจุดหมาย คือ เวลาเรียนในการปฏิบัติงาน, วิชาบังคับศิลปะ, รายวิชาเลือกที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันและ ที่จำเป็นต่อการประกอบวิชาชีพ ซึ่งนักศึกษาสามารถเลือกเรียนได้ตามถนัด ความสามารถ ความ สนใจ และควรเชิญอาจารย์พิเศษที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชามาสอน ในด้านเนื้อหาของ หลักสูตรควรเน้นภาคปฏิบัติให้มากขึ้น เพื่อนักศึกษาได้มีประสบการณ์ตรง ส่วนพฤติกรรมของ ผู้สอนควรมีความยุติธรรมยอมรับความคิดเห็นของนักศึกษา และส่งเสริมการทำงานและการ แสดงออก วิธีการสอนของอาจารย์ควรปรับปรุงให้น่าสนใจและทันสมัยอยู่เสมอ และควรคำนึงถึง ปัญหาด้านความแตกต่างกันทางด้านความรู้พื้นฐานทางศิลปะของผู้เรียน ควรส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดพัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์และพัฒนาการทางทักษะ ในด้านกิจกรรมการเรียน การสอนควรเน้นให้เกิดการปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนสามารถอธิบายและปฏิบัติการใช้เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์อย่างมีคุณภาพ

งานวิจัยต่างประเทศ

Radaydeh (2000) ทำการวิจัยเรื่อง “ Art Departments' Experiences with Traditional and Non-Toxic Printmaking at the University Level : A Quantitative/Qualitative Study ” มีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบกระบวนการสอนวิชาภาพพิมพ์ที่ใช้วัสดุที่มีสาร เปรียบเทียบกับกระบวนการสอนที่ใช้วัสดุที่ไม่มีสารในระดับอุดมศึกษา กลุ่มประชากรคือ ครูที่สอนวิชาภาพพิมพ์ และนักเรียนที่เรียนวิชาภาพพิมพ์ว่ามีความรู้เกี่ยวกับอันตรายจากวัสดุที่ใช้ในการทำพิมพ์ในห้องปฏิบัติการ หลังจากฝึกปฏิบัติในแต่ละโปรแกรมว่าสารจากวัสดุนั้นมีผลต่อสุขภาพหรือไม่ และเพื่อหาเหตุผลในการไม่ยอมใช้วัสดุที่ไม่มีสารที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพด้วย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบบสอบถามจำนวน 2 แบบใช้กับครูที่สอนและนักเรียนที่เรียนวิชาภาพพิมพ์ตามลำดับ แบบสอบถามได้ถูกส่งไปทางไปรษณีย์กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 500 คน ทั้งครูและนักเรียน ภาพพิมพ์ในโปรแกรม Non-Toxic และโปรแกรม Traditional Toxic กลุ่มตัวอย่างนี้เลือกมาจากวิทยาลัยที่สอนศิลปะ และมหาวิทยาลัย 20 แห่ง ในสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และแคนาดา ปรากฏว่ามีแบบสอบถามที่ส่งกลับมา 336 ชุด มหาวิทยาลัย 3 แห่ง รวมลัมภาษณ์ 2 แห่งใช้โปรแกรม Non -Toxic และที่เหลืออีก 1 แห่งใช้ Traditional Toxic และสัมภาษณ์ครูที่สอนภาพพิมพ์ 6 คน (2 คน ต่อ 1 โปรแกรม) และเด็ก 10 คน (4 คน ในโปรแกรม Traditional Toxic และ 3 คน ในแต่ละโปรแกรม Non-Toxic) มีมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งที่ใช้โปรแกรม Non-Toxic เข้าร่วมสังเกตการณ์ด้วย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูสอนวิชาภาพพิมพ์และนักเรียนทั้งโปรแกรม Traditional Toxic และโปรแกรม Non-Toxic มีความรู้เกี่ยวกับสารพิษตามธรรมชาติของวัสดุและกระบวนการพิมพ์
2. โปรแกรม Traditional Toxic สอนนักศึกษาภาพพิมพ์ตามแบบแผนโดยใช้วัสดุที่มีสารที่เป็นอันตราย ในขณะที่ โปรแกรม Non-toxic สอนนักศึกษาทั้งตามแบบแผนและไม่ตามแบบแผนโดยใช้วัสดุที่ปราศจากสารพิษ
3. วิชาภาพพิมพ์ที่ใช้ วัสดุปราศจากสารพิษมีประโยชน์เหนือกว่าการสอนแบบ Non - Toxic คือ มีความปลอดภัย สะดวกสบาย รวดเร็ว และมีผลต่อค่าใช้จ่าย การสอนแบบ Traditional Toxic มีประโยชน์เหนือกว่าการสอนแบบ Non-Toxic คือ จะได้ผลงานขนาดใหญ่ตามวัสดุที่ใช้ด้วย ในขณะที่ Non-Toxic มีปัญหาในกระบวนการพิมพ์หิน

มีความคิดที่แตกต่างระหว่างคณะวิชาและนักศึกษาในกระบวนการสอนที่ใช้วัสดุปราศจากสารพิษ Non-Toxic ผู้ที่ไม่เห็นด้วยให้เหตุผลว่า Non-Toxic Printmaking Method เป็นสิ่งใหม่และยังไม่คุ้นเคย และเสริมว่า ครูส่วนใหญ่ที่สอนสำเร็จวิชาภาพพิมพ์จากโปรแกรม Traditional Toxic

Kessler (1989) ทำการวิจัยเรื่อง " Personality Characteristics of College Art Instructors in Seven Midwestern States " มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขอบเขตและเปรียบเทียบคุณลักษณะของอาจารย์ผู้สอนศิลปะในวิทยาลัย และการเปรียบเทียบการสอนและงานที่เกี่ยวข้องอื่นๆ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ อาจารย์ศิลปะในวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยวิชิต้าโดยการให้อาจารย์ศิลปะวิทยาลัยจำนวน 107 คน ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับคุณลักษณะหน้าที่ของอาจารย์ 16 ลักษณะ และเปรียบเทียบการสอนโดยอาจารย์ศิลปะวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยในรัฐเขตตะวันตกกลาง 7 รัฐ เป็นชายจำนวน 54 คนและหญิงจำนวน 44 คน การเปรียบเทียบการสอน 4 อย่างคือ การสอนในสตูดิโอ ประวัติศาสตร์ศิลปะ ศิลปศึกษา การออกแบบและผลิตภัณฑ์ศิลปะ ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เรียงตามลำดับคือ มีความกล้าแสดงความคิดเห็น มีความมั่นใจในตนเอง มีความยุติธรรม มีความกล้าเสี่ยง มีจิตใจเมตตากรุณา อารมณ์อ่อนไหว มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีความรับผิดชอบและการศึกษานุคลิกลักษณะ อาจารย์ 16 ลักษณะไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การเปรียบเทียบการสอนของอาจารย์ ด้านเพศของอาจารย์ผู้สอนศิลปะในกลุ่ม 4 กลุ่มวิชามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบภาระงานที่เกี่ยวข้องของอาจารย์ศิลปะ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

Alghamedy (1987) ทำการวิจัยเรื่อง " Investigation of Conditions Affecting Art Teacher Preparation and Art Education Curriculum Implementation in Saudi Arabia " มีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนกและสำรวจปัญหาในปัจจุบันของศิลปศึกษาในซาอุดีอาราเบีย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ศึกษาเอกสารทางราชการที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษาในประเทศ และทำการวิจัยเชิงสำรวจ โดยการจำแนกประชากรออกเป็น 5 กลุ่ม คือ อาจารย์ศิลปะ นักศึกษาศิลปะ ศึกษานิเทศก์ศิลปะ ครูศิลปะ และบุคคลทั่วไป วิเคราะห์ข้อมูลโดยแยกออกเป็น 2 ส่วนคือ ข้อมูลส่วนที่วิเคราะห์ทางสถิติ และข้อมูลที่เป็นการอภิปราย ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการเตรียมครูศิลปศึกษาและศิลปศึกษาในซาอุดีอาราเบีย ซึ่งจำแนกออกได้ดังนี้

1. ครูศิลปะถูกเตรียมขึ้นมาจากความจำกัดของเนื้อหาวิชา อันเป็นผลมาจากการขาดตำรา อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง และไม่มีคุณสมบัติเพียงพอที่จะสอน
2. สัดส่วนในโปรแกรมภาคปฏิบัติ และภาคทฤษฎีไม่สมดุลกัน
3. นักศึกษาศิลปศึกษาระดับปริญญาตรีถูกจำกัดความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะอิสลาม

4. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของศิลปศึกษาในโรงเรียนประถม และมัธยมของรัฐแสดงอยู่ในแนวทางหลักสูตรศิลปศึกษา ซึ่งไม่กระจ่างชัดต่อครูศิลปะ และห่างไกลจากความเหมาะสมตลอดจนการปฏิบัติในปัจจุบัน

5. การสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนของรัฐ ถูกจำกัดอยู่เพียงภาคปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเตรียมครูศิลปะ

6. ประชาชนทั่วไปและในวงการการศึกษายังมองศิลปศึกษาว่า ไม่ให้ความสำคัญต่อการสืบค้นผล การศึกษาครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาศิลปศึกษาของชาติอาราเบียในอนาคต

Bebetodoh (1987) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " Status of Art in Elementary School in Bendal State of Nigeria " โดยได้ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายความแตกต่าง ศึกษาติดตามทิศทางของหลักสูตรวิชาศิลปศึกษา วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีการสอนของครู คุณภาพของครูและวิธีการวัดและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า การเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษามีปัญหาในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านครูผู้สอนไม่มีวุฒิทางด้านศิลปศึกษา มีผลทำให้สมรรถภาพการสอนของครูลดลง และสอนไม่ตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร เนื่องจากไม่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตรศิลปศึกษา ขาดความรู้ด้านการสอนและเทคนิคการสอนใหม่ๆ ขาดงบประมาณสนับสนุนด้านการสร้างสื่อการสอน ครูไม่มีความมั่นใจในการประเมินผลงานการศึกษา ครูส่วนใหญ่ต้องการแบบตัวผลและประเมินผลที่เป็นมาตรฐาน และครูส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในการจัดกิจกรรมในหลักสูตร ยังพบอีกว่า ครูผู้สอนในวิชาศิลปศึกษาต้องการได้รับการอบรม สัมมนาเกี่ยวกับวิชาศิลปะในทุกๆ ด้าน เพื่อพัฒนาคุณภาพ

Prescott (1982) ทำการวิจัยเรื่อง " A Proposed Guideline for the Development/ Improvement of Art Education Curriculum for 36 Teacher Training Colleges in Thailand " มีวัตถุประสงค์เพื่อการวางแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู ประชากรที่ศึกษาคือ อาจารย์ผู้สอนศิลปศึกษา 36 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการทดสอบสมมติฐาน โดยการหาค่าไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า ศิลปศึกษาในวิทยาลัยครูควรจะได้รับ การปรับปรุงโครงสร้างให้มีขอบข่ายและเนื้อหาที่กว้างขวาง ยืดหยุ่น วัตถุประสงค์ของการศึกษาคควรกำหนดให้ชัดเจน โปรแกรมการเรียนควรออกแบบให้ตอบสนองต่อบุคคล สังคม และความต้องการในการประกอบอาชีพอย่างเพียงพอ แม้ว่าวัตถุประสงค์ของการศึกษาด้านครูศิลปะจะถูกมองความเห็นว่า เป็นการเลือกสรรที่ดีที่สุด คุณค่าที่ปรับให้มีความสำคัญมากที่สุดคือ การพัฒนาทักษะในการอยู่รอด และความรู้ที่เหมาะสม

เนื่องจากการสอน การบริหารบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับห้องเรียนภาคปฏิบัติ ตำรา อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง ยังไม่เหมาะสมเพียงพอมันจึงถูกเสนอให้จำกัดโปรแกรมในระดับปริญญา จนกระทั่งโปรแกรมเหล่านี้ค่อยลงอย่างเหมาะสม

Nielsen (1980) ทำการวิจัยเรื่อง " The Development of Educational Guidelines Facilitating Success in Printmaking Through an Analysis of University Studio Programs and the Print Market with Emphasis on Media Utilization " มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาปัญหาในด้านต่างๆของวิชาภาพพิมพ์และปัจจัยที่มีความสำคัญสำหรับผู้เริ่มต้นหัดทำภาพพิมพ์ในการศึกษาหาคุณค่าและผลสำเร็จในการเลือกเรียนในสายวิชาเหล่านี้ เพื่อความสำเร็จในการศึกษาวิธีการต่อไปนี้จะประโยชน์ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างโปรแกรมศิลปะในห้องปฏิบัติการ และแบบแผนของมหาวิทยาลัย สื่อที่เป็นประโยชน์ในโปรแกรมของมหาวิทยาลัย การพัฒนาวิชาภาพพิมพ์ในลักษณะของรูปแบบศิลปะที่เน้นการสนับสนุน ตลาดการพิมพ์วิเคราะห์เพื่อเลือกโปรแกรมภาพพิมพ์ของมหาวิทยาลัยและความสำคัญที่สื่อมีบทบาทกับโปรแกรมเหล่านี้ศึกษาตลาดภาพพิมพ์ร่วมสมัยและสื่อที่เป็นประโยชน์ ค้นหาความต้องการพื้นฐานในการสอนวิชาภาพพิมพ์ให้ได้ผลสมบูรณ์ กลุ่มประชากร เลือกกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่มคือ 1. นักศึกษาศิลปะของมหาวิทยาลัย 94 คน 2. มหาวิทยาลัยที่สอนวิชาภาพพิมพ์ 5 แห่ง 3. Gallery และตัวแทนผู้ผลิตงานภาพพิมพ์จำหน่าย 4. ศิลปินและศิลปินภาพพิมพ์ 35 คน

โดยตั้งสมมติฐานว่า

1. ความสำเร็จของโปรแกรมวิชาจิตรศิลป์โดยเฉพาะวิชาภาพพิมพ์สามารถศึกษาปฏิบัติในมหาวิทยาลัย
 2. สื่อ เครื่องมือ ใช้โดยมหาวิทยาลัย
 3. สื่อทางเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อวิชาภาพพิมพ์
 4. การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในตลาดภาพพิมพ์
 5. มีแผนการสอนที่จะช่วยผู้ที่เริ่มเรียนให้ประสบผลสำเร็จในการเรียนวิชาภาพพิมพ์
- ผลการวิจัยที่ได้คือ แผนการสอนเป็นตัวบ่งชี้ในการศึกษา

Strober (1980) ได้ทำการวิจัยเรื่อง " Printmaking : A Process in Art Education " มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอปัญหาที่แบ่งออกเป็นส่วนๆ ของศิลปศึกษาโดยวิธีนำสิ่งที่มีประสิทธิภาพ ในรูปแบบการสอนแบบบูรณาการ โปรแกรมการสอนจัดขึ้นสำหรับการศึกษานี้เข้าไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในกระบวนการสอนวิชาภาพพิมพ์ในลักษณะที่เป็นแบบโดยวิธีสร้างความเข้าใจก่อน

รูปแบบการสอนนี้จะสะดวกในการเรียนเพื่อให้เกิดทักษะทั้งด้านการจัดและ การสร้างสรรค์ผลงานที่ประสานสัมพันธ์กัน และง่ายต่อการปรับเข้ากับวิชาศิลปะอื่นๆ สมมติว่า ปัจจัยของกระบวนการ (จินตนาการด้านลบและบวก และระดับความสำเร็จ) ความต้องการของสื่อ (การต่อต้านวัสดุและการช่วยเหลือเฉพาะหน้า) และโอกาสสำหรับการขยายการรับรู้ในหลายๆด้าน และเน้น การวาดเส้น การจัดองค์ประกอบ และทักษะในการใช้สื่อ ต่อจากนั้น ลักษณะของ การพิมพ์และการสร้างสรรค์งานสองและสามมิติ อิทธิพลของภาพพิมพ์จำนวนมากที่มีต่อรูปแบบ ศิลปะแขนงอื่นๆ และการพัฒนากระบวนการบูรณาการการสอนของศิลปะโดยเฉพาะ

โดยมีสมมติฐานว่ารูปแบบการสอนแบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดีกว่ารูปแบบการสอนที่เน้นทฤษฎี

1. มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าการเพิ่มทักษะในการเรียนการจัดองค์ประกอบและ การสร้างสรรค์ผลงาน

2. มีลักษณะที่ยืดหยุ่นมากกว่าในการปรับและการหลอมรวมวิชาวาดเส้นการจัด องค์ประกอบและทักษะการใช้สื่อในการสร้างสรรค์งานศิลปะและการสร้างสรรค์งานสื่อประสม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบทดสอบก่อนการเรียนกับกลุ่มทดลองและเปรียบเทียบกลุ่มทดลอง เรียนทักษะการจัดองค์ประกอบและทักษะการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยใช้กระบวนการพิมพ์ใน แบบการสอนแบบบูรณาการ กลุ่มเปรียบเทียบเรียนทักษะเหล่านี้โดยใช้กระบวนการสอนโดยตรง ในแบบการสอนเป็นแนวอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลของทั้งสองกลุ่มใช้การเปรียบเทียบความ แตกต่างของรูปแบบการสอน การใช้ Strober Drawing และ Composition Scale วัดความเหมาะสม ของวิชาเพื่อการวาดเส้นสามมิติจากรูปแบบตามธรรมชาติ เพื่อสร้างความกลมกลืน ดุลยภาพ และจังหวะ โดยไม่ต้องคำนึงถึงการจัดองค์ประกอบ ในขณะที่ การใช้ Strober Flexibility of Art Competencies Scale วัดความเหมาะสมของวิชาเพื่อปรับการยืดหยุ่น และประยุกต์เทคนิค การวาดเส้น ทักษะการจัดองค์ประกอบ ในการสร้างสรรค์งานสื่อประสม การเปรียบเทียบตัวเลข ทางสถิติการประเมินผลทั้งสองแบบบอให้เห็นถึงความแตกต่างของทั้งสองกลุ่ม นักเรียน 20 คน อยู่ในกลุ่มการทดลอง (Integrative Mode) และนักเรียนจำนวนเท่ากันอยู่ในกลุ่มเปรียบเทียบ (linear-Sequential Mode) นักเรียนทั้งสองส่วนมีอายุ ประสบการณ์เดิมทางศิลปะ และระดับ การศึกษา ใกล้เคียงกัน (ตัดลินจากคะแนนแบบทดสอบมาตรฐาน) ผลเปรียบเทียบทางสถิติไม่ ปรากฏความสำคัญที่แตกต่างในลักษณะเหล่านี้ระหว่างกลุ่ม

ชุดการสร้างสรรค์งานศิลปะ 3 ชุดถูกเลือกมาใช้เพื่อวัดและประเมินผลจากทักษะที่ได้ ทั้งชุดหนึ่งและชุดสองประกอบด้วยแบบทดสอบก่อนและหลังเรียน แบบทดสอบก่อนเรียนให้ วาดเส้นรูปต้นไม้ตามที่เป็นจริงและการจัดองค์ประกอบแบบนามธรรม ส่วนชุดที่สามเป็น ชุดทดสอบหลังการเรียนให้สร้างสรรค์งานศิลปะแบบสื่อประสม และ Cross Arts

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการสอนแบบบูรณาการที่ใช้ในกระบวนการสอนวิชาภาพพิมพ์ดีกว่ารูปแบบการสอนตามแบบแผน (linear-Sequential Mode) เพื่อความสะดวกในการเรียนการสอนภาพลายเส้นและทักษะการจัดองค์ประกอบ แต่ไม่เหมาะสำหรับวิชาวาดเส้นที่ยืดหยุ่นและผสมผสาน การจัดองค์ประกอบ และทักษะการใช้มือ การสังเกตและผลการตัดสินมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนข้อสมมติฐานที่ 1 แต่ไม่สนับสนุนข้อสมมติฐานที่ 2

จากงานวิจัยดังกล่าวมาข้างต้น พบปัญหาว่า เป้าหมายของวัตถุประสงค์ศิลปะศึกษาไม่ชัดเจนไม่เหมาะสมกับการปฏิบัติในปัจจุบัน การสอนถูกจำกัดเพียงภาคปฏิบัติ และการเตรียมครูศิลปะศึกษา มีคุณสมบัติไม่เพียงพอที่จะสอนผู้สอน สอนไม่ตรงกับเป้าหมายของหลักสูตร เนื่องจากไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ขาดความรู้ด้านการสอนและเทคนิคการสอนใหม่ๆ ในส่วนของการจัดสัดส่วนในโปรแกรมภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎีไม่สมดุลกัน ขาดงบประมาณสนับสนุนด้านการสร้างสื่อการสอน ครูไม่มีความมั่นใจในการประเมินผลงาน การศึกษาและครูส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในการจัดกิจกรรมในหลักสูตร และการประเมินผลงาน การศึกษา ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุงโครงสร้างให้มีขอบข่ายและเนื้อหากว้างขวาง ยืดหยุ่น วัตถุประสงค์ของการศึกษาคควรกำหนดให้ชัดเจน โปรแกรมการเรียนควรตอบสนองต่อบุคคล สังคม และความต้องการประกอบอาชีพอย่างเพียงพอ ควรพัฒนาทักษะในการอยู่รอดและความรู้ที่เหมาะสม ต้องมีการเน้นย้ำเนื้อหาสาระที่สัมพันธ์กับชีวิตนักศึกษา โดยสำรวจวิธีทางขบวนการร่วมมือหรือปฏิสัมพันธ์กับชุมชนรวมทั้งต้องมีการบูรณาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาในหลักสูตร ส่วนพฤติกรรมที่สำคัญของผู้สอนนั้น ต้องสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีความเข้าใจง่าย มีการสอนที่ทันสมัย มีความรับผิดชอบต่อชั้นเรียน ให้ความเป็นกันเองกับนักศึกษา รับฟังความคิดเห็น รู้จักนำวิธีวัดและประเมินผล การมอบหมายงานมีความชัดเจนเหมาะสม มีความรู้ทันสมัยต่อเหตุการณ์ปัจจุบันและสามารถเข้าใจปัญหาของนักศึกษาได้ดี สิ่งที่สำคัญคือ การทำแผนการสอนเพราะแผนการสอนเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จในการศึกษา สื่อและกระบวนการเรียนการสอนนั้น ควรปรับเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับห้องปฏิบัติ ตำรา อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องให้เหมาะสมเพียงพอ

จากข้อมูลที่ประมวลมาทั้งหมดนี้อาจสรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพนั้นคือ ผู้สอน ผู้เรียน จุดประสงค์ของการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล สรุปได้ดังนี้คือ

ผู้สอนเป็นผู้ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการในตัวผู้เรียน ดังนั้นการที่จะเป็นผู้สอนศิลปะที่ดีได้ ต้องเป็นผู้ทรงความรู้รวมถึงมีความประพฤติที่เหมาะสม กล่าวคือ ควรเป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีการวางตัวที่เหมาะสม แล้วยังต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดีทั้ง

ในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ พร้อมทั้งสนใจศึกษาหาความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติม นอกจากนี้ควรต้องมียุทธศาสตร์ในการถ่ายทอดความรู้ รู้จักเลือกเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับวิชาและความสามารถของผู้เรียน

สำหรับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษามีลักษณะที่ค่อนข้างเฉพาะเป็นตัวของตัวเองในด้านการเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจ บทเรียนที่แปลกใหม่ สนใจความคิดที่มีอุดมการณ์ มีความสามารถที่จะบูรณาการรายวิชาต่างๆ ในเชิงความคิดรวบยอดมากกว่ารายละเอียด และรู้จักเลือกสาระสำคัญมาเป็นสิ่งเรียนรู้ เป็นนักปฏิบัติที่สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติได้ ตลอดจนมีความสามารถในการแสวงหาเครื่องมือทางศิลปะที่จะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตตามความจำเป็น

จุดประสงค์การสอน คือ ความคาดหวังของการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ และสามารถให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ในระดับใด เพื่อที่จะสามารถทำการประเมินตรวจสอบได้ว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น เป็นไปตามเป้าหมายจริง หลังจากที่ผู้เรียนได้ผ่านการเรียนการสอนแล้ว

เนื้อหาวิชาศิลปะระดับอุดมศึกษานั้น เป็นวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาทักษะในด้านต่างๆ เช่น เรื่องความคิด การแสดงออก การสร้างสรรค์ เป็นการเลือกตอบสนองสิ่งเร้าได้ถูกต้องรวดเร็ว โดยการเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ มีกิจกรรมที่ ส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านของผู้เรียนทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อและระบบประสาทในการทำงาน ศิลปะของร่างกายได้รวดเร็ว แน่นหนา และเที่ยงตรง รวมถึงการคาดคะเนอย่างตรงเป้าหมาย จากแนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับการสอนศิลปะนั้น ควรประกอบไปด้วยวิธีการฝึกปฏิบัติ วิธีการสอนเพื่อพัฒนากระบวนการคิด การแสดงออก การสร้างสรรค์ และวิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าทดลอง โดยการเรียนจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อาจร่วมกับวิธีการสอนแบบอื่นๆ ประกอบกันด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของเนื้อหา รวมถึงการจัดดำเนินการสอนที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ และสามารถให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงพฤติกรรมการเรียนรู้ หลังจากที่ผู้เรียนได้ผ่านการเรียนการสอนแล้ว

สำหรับสื่อในการสอนศิลปะนั้นมีทั้งสื่อที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ และสื่อที่อยู่ในรูปของวิธีการ ประสบการณ์ อันเป็นตัวกลางที่ผู้สอนใช้ถ่ายทอดความรู้และกระตุ้นความสนใจผู้เรียนให้รับรู้สัมผัส ฝึกปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ในทักษะการปฏิบัติงาน

ในส่วนของ การวัดและการประเมินผล เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้ผู้สอนและผู้เรียนรู้ว่า การเรียน การสอนได้ผลมากน้อยเพียงใด ตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ การวัดและการประเมินผลนั้นจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการสอน ต้องครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านต่างๆ คือ ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ผลของการวัดและการประเมินผล

สามารถที่จะนำไปปรับปรุงการเรียนการสอน และเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้านอื่นๆ เช่น การบริหาร การปรับปรุงหลักสูตร การแนะแนว

อาจสรุปได้ว่าการสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษานั้น มีจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากการค้นคว้าทดลองด้วยตนเอง ซึ่งการจัดการสอนก็เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านอารมณ์และด้านความชำนาญ ดังนั้น การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จึงต้องให้เกิดพัฒนาการทั้ง 3 ด้านและต้องจัดให้มีความสัมพันธ์ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเป็นลูกโซ่ และเพื่อให้สอดคล้องกับตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าในการจัดกระบวนการเรียนการสอนจะต้องยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสามารถทำได้หลายแบบหลายลักษณะแตกต่างกันไปตามรูปแบบ วิธีการ เทคนิค หรือจุดเน้นของแบบนั้นๆ

จากการศึกษารูปแบบการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้น พบว่าทุกรูปแบบการสอนมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติการ ให้ทำได้คิดเป็นทำเป็น แต่อย่างไรก็ตามในแต่ละรูปแบบการสอนนั้นก็มีการบวนการหรือวิธีดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ซึ่งจากรายงานการวิจัยของพันธ์ศักดิ์ พลสารรัมย์ และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2543) พบว่า รูปแบบการสอนโมเดลชิปปาเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรีรูปแบบหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจและง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ มีความเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้สอนวิชาต่างๆ ได้ทุกระดับ (สัมภาษณ์ ทิศนา แคมมณี, 1 ตุลาคม 2544) ซึ่งหลักการของรูปแบบการเรียนการสอนโมเดลชิปปานั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของชิคเกอร์ริงและแกมสัน (Chickering and Gamson อ้างถึงในวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2544) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะการสอนระดับปริญญาตรีที่ส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้ 7 ประการดังนี้ (1) ส่งเสริมให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์และนิสิตนักศึกษา (2) ส่งเสริมให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เรียน (3) ส่งเสริมให้เกิดการเรียนเชิงรุก (4) การบอกข้อดีข้อเสียของผลงานหรือผลการเรียน โดยบอข้อมูลย้อนกลับอย่างทันควัน (5) เน้นการทำงานตามกำหนดเวลา (6) การสื่อให้เกิดความคาดหวังสูง (7) ยอมรับความฉลาดที่หลากหลายและวิธีการเรียนของผู้เรียน ซึ่งรูปแบบการสอนแบบโมเดลชิปปา (CIPPA Model) ทิศนา แคมมณี (2545) รองศาสตราจารย์ ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นมาจากประสบการณ์ที่ได้ใช้แนวคิดทางการศึกษาต่างๆ ในการสอนมาเป็นเวลาประมาณ 30 ปี และพบว่าแนวคิดจำนวนหนึ่งสามารถใช้ได้ผลดีมาตลอด ดังนั้นจึงได้นำแนวคิดเหล่านั้นมาประสานกัน ทำให้เกิดแบบแผนขึ้น เรียกว่า รูปแบบการเรียนการสอน

โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : โมเดลชิปปา (CIPPA Model) หรือรูปแบบการประสานห้าแนวคิด แนวคิดดังกล่าวได้แก่ (1) แนวคิดการสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) (2) แนวคิดเรื่อง กระบวนการกลุ่มและการเรียนแบบร่วมมือ (Group Process and Cooperative Learning) (3) แนวคิดเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning Readiness) (4) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning) (5) แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอนการเรียนรู้ (Transfer of Learning) ทั้งนี้การใช้แนวคิดหลักทั้ง 5 แนวคิด อยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีที่สำคัญ 2 ทฤษฎี คือ (1) ทฤษฎีพัฒนามนุษย์ (Human Development) (2) ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning)